

A MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
PALOTÁJA ÉS GYŰJTEMÉNYEI

MAGYARÁZÓ KALAUZ

AZ AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

IRTA

DIVALD KORNÉL

L. TAG

BUDAPEST

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA

1917

A. M. T. Akadémia palotája.

ELSŐ RÉSZ.

AZ AKADÉMIA PALOTÁJA.

I. A palota története.

Gróf Széchenyi István emlékezetes fellépése 1825 november 3-án, a pozsonyi országgyűlés kerületi ülésén, vetette meg harminczhét évig tartó viták és tervezetések után a Magyar Tudományos Akadémia alapját. A legnagyobb magyar, mint tudjuk, akkor birtokainak egy évi jövedelmét ajánlotta föl a magyar nyelv belső erejének fejlesztésére és általában a szellemi életünk irányítására hivatott intézet céljaira. Az 1830-ban grófi rangra emelt Vay Ábrahám, gróf Andrássy György és gróf Károlyi György, Széchenyi példáján felbuzdulva, szintén jelentős összegeket ajánlanak föl s öt nappal ezután Akadémiánk első négy alapítója emlékirattal fordul az alapítás ügyében József nádorhoz, a magyarság kulturális törekvéseinek lelkes pártfogójához és az országgyűléshez. Ez a részben Révai Miklós 1790. évi akadémiai tervének felhasználásával készült emlékirat 1826 február 15-ikén kerül az országgyűlés elé, a mely az Akadémia felállításáról szóló törvénycikkkel együtt, külön törvénycikkben azoknak az emléket is megörökíti, a kik az Akadémia alapítókéjére addig nagyobb összegeket ajánlottak föl. Az 1827 augusztus 18-ikán I. Ferencz királytól szentesített két törvénycikk a következő:

11. cikkely.

A hazai nyelv művelésére fölláltandó tudós társaságról vagy magyar akadémiáról.

A karok és a rendek gondoskodása a hazai nyelvnek nemcsak terjesztésére, hanem a tudományok és művészetek minden nemében leendő kiművelésére is

1*

irányulván, Ő szent Felségének jóváhagyásával határoztatik:

1. §. Hogy a magyar tudós társaság vagy akadémia, az önkéntes és szabad adományok útján létesítendő alapból, Pest szabad királyi városban, mint állandó székhelyén, a lehető legrövidebb idő alatt minél előbb föllállíttassék.

2. §. Ez intézetnek pártfogását Ő császári királyi Fensége, az ország nádora, a magyar haza és nemzet iránt szívében gyökerező szeretetnél fogva magára vállalván; mihelyt az ő védelme alatt alakulandó társaság majdan a megszilárdulása céljából szükséges s az országos bizottság munkálatában kifejezett s az ajánlók által nyilvánított elvekkel megegyező tervet, az erejéhez és eszközeihez alkalmazandó alapszabályokkal együtt még bővebben kidolgozta: azt főtnevezett Ő császári királyi Fensége, országgyűlés idején kívül is, kegyes helybenhagyás végett Ő királyi Fensége legmagasabb színe elé terjesztendi, azután az országgyűlésnek is jelentést tevén felőle.

12. cikkely.

Azoknak nevei, a kik a tudós társaság föllállítására, vagy a hazai nyelv terjesztésére is ajánlatokat tettek, az utókor emlékezete végett törvénybe iktattatnak.

Hogy azoknak hálás emlékezete, a kik a haza és nyelve iránti kiváló szeretetökből, annak művelésére vagy terjesztésére is nemes szívű ajánlatokat tettek, minden időre megörökíttessék: a karok és rendek, Ő királyi Felségének kegyes jóváhagyása mellett, a törvénykönyvbe iktattatni határozták neveiket, melyeknek sora a következő:

József úr, fenséges császári s magyar és cseh királyi örökös herceg, Magyarország nádora, a tudós társaság intézetének pártfogója, pengő pénzben 10,000 frt.

Gróf Széchenyi István 60,000 frt.

Vay Ábrahám 8000 frt.

Gróf Andrássy György 10,000 frt.

Gróf Károlyi György 40,000 frt.

Gr. Széchenyi István, az Akadémia alapítója. (57. l.)

Id. gróf Pálffy Ferencz évenként 400 frt.

Gróf Batthyány Ker. János 10,000 frt.

Gróf Esterházy Mihály 10,000 frt.

Ifj. gróf Esterházy Károly 10,000 frt.

Gróf Széchenyi Pál 10,000 frt.

Justh Gábor 1000 frt.

Inkey Imre 1000 frt.

Széki gróf Teleki József, mostohaanyjának, néhai gróf Teleki László özvegyének, mint az ugyanezen férjtől származott fia természetes és törvényes gyámjának s gondnokának, valamint két testvérének, Teleki Adám és Sámuel grófoknak is nevükben legkevesebb 30,000 kötetet magában foglaló könyvtárukat, mely nevezett közös atyjok, gróf Teleki László költségén és fáradozásával gyűjtetett; s azonkívül 5000 frt.

Szabó Szepessy István 200 frt.

Herczeg Batthyány Fülöp 50,000 frt.

Gróf Cziráky Antal 3000 frt.

Gróf Keglevich János 6000 frt.

Kopácsy József veszprémi püspök 2000 frt.

Pápay Sámuel 1000 frt.

Báró Zay Károly 2000 frt.

Báró Mandell Károly 4000 frt.

Néhai Szlavniczai Sándor István hagyományozott 10,000 frtot, azonkívül könyvtárát, éremgyűjteményét, ritka pénzeit, valamint képeket és földabroszokat is.

★

Az ugyanez évi 19. törvényczikk még gróf Festetics László 10,000 frtos alapítványát örökíti meg, a melyel együtt az Akadémia alaptőkéje már ekkor meghaladta a negyedmillió forintot.

1827 november 30-ikán József nádor gróf Teleki József elnöklete alatt 22 tagú bizottságot (választottságot) nevez ki oly célból, hogy ez a négy első alapítóval (gróf Széchenyi, Vay, gróf Andrássy és gróf Károlyi) együtt az Akadémia alapszabályait kidolgozza. Ezek királyi jóváhagyása után a nádortól erre fölkért gróf Cziráky Antal elnöklete alatt 1830 nov. 17-ikén

Pozsonyban a főrendek termében tartja meg első ülését az igazgatótanács, a melynek 25 tagját a négy alapító javaslatára szintén a nádor nevezte ki s a mely az Akadémia elnökének gróf Teleki Józsefet, másodelnöknek gróf Széchenyi Istvánt választja meg, egyben a 27 rendes tagsági helyből 23-nak a betöltéséről gondoskodik. Második ülését az Akadémia 1830 december 12-ikén még szintén Pozsonyban tartja meg. Ezen az alapszabályok és a rendtartás végleges alakját állapítja meg s jóváhagyás végett a királyhoz terjeszti föl. A következő évben február 2-án az első igazgatósági ülés színhelye már Pest.

Ugyanitt, még pedig gróf Teleki József elnök lakásán tartja meg az Akadémia 1831 február 14-ikétől 24-ikeig első nagygyűlését, a melyen 16 tiszteleti és 20 levelezőtágot választ. Saját lakása az Akadémiának akkor még nem volt s első közülésének 1832 november 9-ikén, a melyen mint az Akadémia pártfogója, József nádor elnököl, a pesti vármegyeháza a színhelye.¹

A következő években az Akadémia kis és nagy gyűléseit a dunaparti Derra-házban, majd a Trattner-Károlyi-házban (ma IV. Koronaherceg-utca 3) tartja meg. De mire 1843-ban a Nemzeti Múzeum palotája elkészült, az a terv merült föl, hogy az Akadémiának ebben juttassanak megfelelő otthont. Ennek azonban sok az akadálya s József nádor halála után (1847 január 13.-án) a tervet végkép elejtik. 1844-től kezdve, a mikor átvette a Teleki-könyvtárt, a melyet az akkor eladott gr. Teleki-palotában addig a Nemzeti Múzeum gondozott, az Akadémiának a Trattner-Károlyi-házban, az első emeleten, a következő helyiségei voltak: egy terem a kis, nagy és az igazgatósági gyűlések számára (a közülést ezután is a pesti vármegyeházán, 1858-tól 1864-ig a Nemzeti Mú-

¹ *Döbrentei Gábor*: A Magyar Tudós Társaság története. Évk. I. Pest, 1833. — *Szász Károly*: Gróf Széchenyi István és az Akadémia megalapítása. Budapest, 1880. — *Márkus Dezso*: Magyar Törvénytár. 1740–1835, Budapest, 1901.

7. l. elő.

Vay Abrahám. (92. l.)

zeum nagytermében tartották meg), négy tágas szoba a titkári hivatal, egyben a bizottsági ülések számára, levéltári helyiség, iroda és előszoba. A könyvtárt négy nagyobb és négy kisebb szobában őrizték, a pénztárt egy vasajtós helyiségben, a melyből a pénztárnok lakása nyílt. A hivatalszolga és a könyvtári szolga egy-egy szobás s konyhás lakásán kívül az Akadémiának egy másik házban még egy földszinti helyisége volt, mely nyomtatványai raktárául szolgált.¹

Az 1848/49. évi szabadságharc s az absolutismus első éveit az Akadémia működését is megbénítják s a mikor 1853 márcz. 14-én az igazgatóság ismét összeül, gróf Teleki József elnök azt jelenti, hogy az Akadémia eddigi helyiségeinek bérletét újabb három esztendőre csak 400 frt-tal magasabb bérösszeg árán tudta meghosszabbítani. Ez veti föl az eszmét, hogy a rég óhajtott házépítésről már most gondoskodjanak.

Kubinyi Ágoston, a Nemzeti Múzeum igazgatója, azt ajánlja, hogy, ha alkalmas, a Múzeum telkén építsék föl a palotát, a mire az igazgatóság elhatározza, hogy Albrecht főherczeg kormányzóhoz fordul a telek átengedéséért s ha kérése teljesül, költségvetésről gondoskodnak és kellő pénz esetén hozzáfognak az építéshez.²

Az Akadémia palotáját a Múzeum-kertnek Sándor-utca és Esterházy-utca felőli sarkába szánták, a melylyel szemben a Múzeum-utca felőli hátsó sarokban a Nemzeti Múzeum czéljaira hasonló szabású épületet terveztek s a kettőt arkádokkal kötötték volna össze. Egy-egy épület 40,000 frtba került volna. Albrecht főherczeg nem fogadta el ezt a javaslatot, főleg azért nem, mert a Múzeumnak építkezésre pénze nem volt s a toldalék építkezések nemcsak a Múzeum palotájának művészi hatását zavarták volna meg, de

¹ *Berzeviczy Albert*: Az Akadémia palotájának félszázados fennállása. Budapesti Szemle 1915. — *Kollányi Ferencz*: Az Akadémia és a Nemzeti Múzeum. Budapest, 1910. Értekezések XXII. k. 2. sz. 112. s köv. l.

² Igazgatósági ülések jegyzőkönyve, 1853. III. 14. VII. pont.

a sétatérül szánt kertet is megcsonkították volna, a melyet a palota körül terveztek.¹

1858 augusztus hó 14-én Bécsben kelt levelében br. Sina Simon, a görög származású kiválóan áldozatkész főúr 80,000 pengő forintot ajánl föl, hogy az Akadémia hozzá illő saját lakhelyre annál hamarabb tessen szert. Alapító levelét az ünnepélyes közülésen 1858 december 20-án olvassák föl. Gr. Dessewffy Emil, a kit gr. Teleki József halála után 1855-ben választottak meg az Akadémia elnökévé, s aki már előbb 3000 frtot ajánlott föl ugyanerre a célra, még a közülést megelőző igazgatósági ülésen fölveti a palota építésének kérdését és az igazgatóság ennek megvitatására bizottságot küld ki, a melynek tagjai báró Eötvös József másodelnök, gróf Károlyi György és Deák Ferencz ig. tagok. A következő évben 1859 okt. 28-án gr. Dessewffy Emil elnök az igazgatóság fölhatalmazását kéri arra, hogy az Akadémia vagyonának gyarapítására és a palota javára gyűjtést indíthasson, a melynek eredményétől teszik majd függővé, hogy kész épületet vegyenek-e, vagy újat, díszest és czélszerűt építsenek.

Az absolutismus korában az Akadémia szinte az egyedüli hely volt Magyarországon, a hol a nemzeti szellem szóhoz juthatott. Érthető tehát, hogy sokan és örömmel adakoztak s alig egy fél év múlva, 1860 ápr. 18-án gr. Dessewffy Emil büszkén tesz jelentést az igazgatóságnak a gyűjtés eredményéről. Erdélyből olyanok is adakoznak, a kiket föl sem szólított. 1050 gyűjtőívet küldött szét, ebből addig még csak 151 érkezett vissza, az adakozásra felszólított főpapok és főurak közül 129 még nem nyilatkozott. Az újabb aláírások megújítása óta mégis 235,381 frt 14 kr, 50 arany és tallér növeli az Akadémiának tudományos czélokra szolgáló alaptőkéjét s a házépítésre 269,844 frt 6 kr. 230 arany, 21 tallér, 21 ezüst forint és 114 ezüst huszas folyt be. Báró Sina Simon után a legtöbbet báró Lo Presti Arpád ajánlotta föl s az építési alap a régebbi

¹ Kollányi i. m. 119—120 l.

9. l. elé.

Gr. Andrássy György. (90. l.)

adományokkal, az arany és ezüst pénzen kívül 359,163 forintot és 80 krt tesz ki, a melyet egyelőre a budai és a pesti takarékpénztárban helyeznek el. Ugyanazon az ülésen jelenti be az elnök, hogy már telket is keresett a palotának a felső Duna parton, a lánczhíd fölött, az itt kimért telkek sorában a másodikat, 1300 (helyesen 1304'5) □ ölnyi területet, amelynek felét Pest városa ingyen, felét 120 frtjával hajlandó átengedni s a melyet a Dunagőzhajózási Társaságnak a térre néző első számú telkével esetleg ki lehet cserélni.¹ A csere különösen Wodianer Mór buzgólkodására sikerült s az építőbizottság: gr. Dessewffy Emil, br. Eötvös József és gr. Károlyi György, az igazgatóság előző ülésének határozatával szemben 1860 okt. 11-én azt javasolja, hogy nyílt pályázat, vagy a hogy akkor mondták: csődület helyett egy felmutatott rajz alapján, a mely az Akadémia részére szükséges helyiségeket kijelöli, több neves építészttől szőlítanak föl tervek rajzolására s a legjobbnak talált munkát a rendes tiszteletdíjon kívül külön jutalomban is részesítsék. Az igazgató-tanács elfogadja a javaslatot, egyben a bizottságnak a tervek megszerzésében teljesen szabad kezet enged s csak azt köti ki, hogy a jutalmazásra szánt 1200 aranyból minél többet takarítson meg.²

Az Akadémia részére szükséges helyiségek elrendezésének rajza Henszlmann Imre munkája volt, a ki 1860 nyarán Párisból, a hol az építészet régi emlékeire vonatkozó aránytanával épp akkor a legnagyobb feltűnést keltette, az igazgatóság fölszólítására jött vissza Pestre, hogy, mint az Akadémiának építészettel egyedül foglalkozó tagja, a palota építésénél kezére járjon.³ Henszlmann Párisban megszerezte az Institut palotája terveinek másolatát, ezekből azonban, mint Toldy Ferenczhez írt leveleiben említi, inkább csak

¹ Ig. ülések jegyzőkönyve 1860. IV. 18. II—V. pont.

² L. Ig. ülések jegyzőkönyvei. 1860. X. 11. I—V. pont.

³ *Henszlmann*: Az Akadémia palotájának eddigi története. Kritikai Lapok 1862. 1. sz.

negatív tanulságokat merített.¹ Vázlatrajzán nyilván a Nemzeti Múzeumnak ebben a tekintetben is mintaszerű palotáját vette figyelembe és ennek példájára szabta meg az Akadémia helyiségeinek általános elrendezését. A négyszögletes udvart körülzáró palota főhomlokzatán a hosszanti szárnyak közé iktatott kimagasló pavillont tervezett: az előcsarnok, a lépcsőház és a nagyterem, tehát a repræsentatív jellegű helyiségek számára. A végig háromemeletes épület második emeletére bérlakásokat szánt. A harmadik emeletre került volna az Esterházy-képtár, a melyet addig Bécsben őriztek s a melyet herczeg Esterházy Pál, 1848-ban volt külügyminiszterünk, gr. Dessewffy Emil közbenjárására az Akadémiának engedett át le-tétbe. Henszlmann vázlatos rajzain a palota külsejét csücsíves stílusban tervezte, a mit az igazgatótanács tagjai közül akkor csupán Deák Ferencz helyeselt.² Mindazonáltal az építőbizottság őt is felszólítja, hogy a zárt pályázaton részt vegyen s mivel ő maga nem építész, Gerster és Frey építészekkel szövetkezik.

Henszlmann kívül a bécsi Fersteltől és Ybl Miklóstól kértek tervet, a kik alighanem collegialitásból, hogy egyforma esélyekkel versenyezzenek, szintén csücsíves stílusban tervezik a palotát s 1861 február 15-én adják be munkájukat. Az építőbizottság tagjai közül, Henszlmann szerint, gróf Dessewffy Emil Jacopo Sansovino renaissance stílusáért, gróf Károlyi György a párisi Louvre architektúrájáért rajong s báró Eötvös József sem szereti a gótikát és valósággal összeesküvésnek minősítik, hogy a pályázatra felszólított mesterek mind csücsíves stílusban tervezték a palotát s csak Szkalnitzky, a ki önszántából vett részt ebben, nyújtott be classicizáló renaissance stílusú tervet.³ Ybl nyilván tudomást szerzett erről s mivel sohasem kereste az összeütközéseket, még döntés előtt, megokolás

¹ L. *Hellebrant Árpád*: Henszlmann Imre levelei Toldy Ferenczhez. Akad. Ért. 1915. 625. l.

² L. Henszlmann id. cikkét u. o.

³ L. Henszlmann id. cikkét.

Gr. Károlyi György. (96. l.)

nelkül visszavonta tervét. Új terv benyújtására nem szólították föl s így művészetünknek és az Akadémiának bizonyára egyaránt nagy kárára mult századbeli építészetünk legkiválóbb mestere elesett a további pályázaton való részvétel lehetőségétől. Az akadémikusok nagy része s a közvélemény Henszlmann tervét pártolta, a melyet egyik hetilapunk nagy magasztalások kíséretében még a pályázat eldőlte előtt közölt s a melynek érdekében Ipolyi Arnold hosszú cikksorozattal szállt síkra.¹ Az építőbizottság azonban mindennek ellenére függőben hagyja a döntést s a müncheni Klenzét és a berlini Stüler, a XIX. század derekának ezt a két európai híru építészt is felszólítja tervek rajzolására. Az igazgatósági ülés elé 1861 december 21-ikén terjesztett jelentésében ezt az intézkedését Ybl visszalépésével és azzal indokolja meg, hogy költségvetés híján nem tudott megállapodni s a beküldött tervek sorában stílus dolgában nem volt miből válogatnia. Klenze és Stüler szívesen megfelel a felszólításnak s beküldi a tervet. Az építőbizottság ekkor Hild, Diescher, Clark, Wagner és Wieser pesti építészeket és építőmestereket kéri föl, hogy az összes terveket költség, szerkezet, akusztika és megvilágítás tekintetében vizsgálják meg. 1861 november 24-én benyújtott jelentésük szerint a pályatervek egyikét sem lehetett volna egy millió forintot alul megvalósítani, holott a palotára addig még csak 583,000 frt folyt be. Az építőbizottság elve az volt, hogy az épület ne kerüljön többbe, mint a mennyi pénz rendelkezésre áll s azért a terveket egyszerűsíteni akarja.

Előbb azonban az akadémiai bizottmányt (az igazgató-tanácsot) kéri föl, hogy a palota berendezéséről és stílusáról nyilatkozzék. Ez most Henszlmann tervét pártolja, míg az építőbizottság főleg az épület céljára és környezetére való tekintettel a renaissance stílushoz ragaszkodik. Elhatározásában gróf Waldstein János, Ung vármegye főispánja, a bécsi műegylet elnöke,

¹ Vasárnapi Ujság 1861. 436. 1. és Pesti Napló 1861. 44., 51., 54., 57. és 58. szám.

Széchenyi barátja, a nagyhírű mecénás érveiben nem épen súlyos nyilatkozata még inkább megerősíthette, a ki szerint: «vannak és lehetnek góthszerű indóházak, pályaudvarok, őrházak, ezek nem mondanak semmit; de góth-akadémiák nem lehetnek, mert ezeknek kell mondaniok valamit és ezt góth-stylben kifejezni nem lehet. A magyar akadémiából a köveknek is azt kell hangoztatni: Magyarország nem volt, hanem lesz.»¹

Henzlmann Imre s tervének kivitelére vállalkozó társai, Gerster és Frey építészek hiába fordulnak az igazgatótanácshoz, hogy 882,000 forintért is felépítik a palotát.² A Képzőművészeti Társulat, akadémikusok és magánosok, valamint hírlapjaink is, hiába törnek lándzsát Henzlmann mellett. Az építőbizottság Stüler terve mellett dönt, a mely elfogulatlan szemmel tekintve, a pályatervek sorában a legkiválóbb is volt, s tervének egyszerűsítése után 1862 április első napjaiban megkezdik a palota építését.³

A pályázatra felszólított művészek terveit egykorú képes hetilapjaink egymásután közlik, de többnyire rossz fametszetű képekben vagy még rosszabb kőnyomatú másolatokban. Egyik hetilapunk különösen Stüler tervét torzította el, úgy, hogy gr. Dessewffy Emilnek tiltakoznia kellett ez ellen.⁴ Henzlmannén kívül az eredeti tervek elkallódtak, de a Vasárnapi Újság kiadója 1862-ben legalább a palota külsejének terveit fényképi másolatokban bocsátotta közre.⁵ Egy ilyen fénykép az Akadémia Széchenyi Múzeumában látható.⁶ Henzlmann ránk maradt eredeti tervének homlokzati képe az itt közölt tervtől ismét eltér s

¹ Vasárnapi Újság 1861. 26. sz. 309. l.

² Ig. ülések jegyzőkönyvei 1861. XII. 21. IV. pont.

³ L. Igazg. ülések jegyzőkönyve 1861. — Berg és Hencz: Néhány szó a magyar Akadémia kísérletei fölött. Vasárnapi Újság 1861. 562. l. — Jelentés az Akadémia palotája ügyének miben létééről. Politikai Újdonságok 1862. 1. sz.

⁴ Ország Tükre 1862. 77. l. és 110. l.

⁵ Vasárnapi Újság 1861. 597. és 607. l.

⁶ 1861. sz. Simonyi fényírdájából, Pest, Váczi-utcza 1. sz.

Gr. Dessewffy Emil. (70. l.)

nyilván újabb átdolgozás eredménye, a mint Stüler kivitelre került terve szintén nagy mértékben és előnyösen üt el attól, a melylyel a pályázaton szerepelt. Valamennyi pályamunka a bérház telkét is magában foglaló 1169 □-ölnyi területen, három emeletesnek ábrázolja a négyszögletes udvart körülzáró palotát. A Henszlmantól ajánlott elrendezésnek megfelelően a térre néző homlokzaton a szárnyak között erőteljesen kiugró risalit uralkodik. Az arányok is körülbelül valamennyi terven egyformák. A különbség csak a tagozás módjában és a díszítésben nyilvánul. Mint láttuk, Henszlmann és Ferstel, a bécsi fogadalmi templom mestere, csúcsíves stílusban tervezte a palotát. Ha művészettörténetünk úttörő mesterének eredeti terveit tisztán építészeti szempontból vizsgáljuk, lehetetlenség azóktól elismerésünket megtagadni. Mintha Steindl hatalmas országgyűlési palotájának előképét látnók, olyan hatásúak a szinte egy emberöltővel előbb készült s nagy szeretettel kidolgozott rajzok. Természetesen Henszlmannak nem lehetett kilátása arra, hogy megszámlálatlan milliók fognak rendelkezésére állani, mint fiatalabb kortársának, alkotása puritán tagoltságával, takarékos díszítésével kissé száraz lett volna és ugyancsak zavarta volna fővárosunk akkoriban classicizáló stílusú épületekkel körülzárt legszebb terének nyugodt és előkelő harmóniáját. Ferstel tervén a gótika minden pompájával érvényesül, a homlokzatok tagozása erőteljesebb és határozottabb, mint Henszlmannal s a monumentális hatás is jelentősebb; de a tető a risalit szélességében elnyúló meredek nyeregfödelével nem szerencsés, az oldalhomlokzatok erkélyes és tornyos járulékaikkal nyugtalanok; azonfelül belső felszerelésével a palota költségei alighanem meghaladták volna a másfél millió forintot is. Klenze Leonak, München újjáépítőjének a classicizáló stílusból sarjadt renaissance homlokzata kissé száraz hatásúnak ígérkezett s kivitele esetén alighanem igazolta volna későbbi méltatóinak ítéletét, hogy valahányszor a mester Münchenen kívül idegenben dolgozott, teremtő erejé-

nek lendülete is megfogyatkozott (D. Joseph: Geschichte der Baukunst III. 1., 84. 1.). Szkalnitzky Antal, a pályázaton önszántából résztvevő fiatal építészünk, nagyjában classicizáló stílusú tervét azzal rontotta el, hogy a főhomlokzat antik oszloprendjét a nagyterem padozatával szelte ketté, az oszlopok közeibe fenn és lenn ablakokat foglalt s a risalitnak így ketreczszerű külsőt kölcsönzött. Stüler Frigyes Agost (1800—1865), Schinkel halála után a berlini építészek vezére, a kit csak korunkban méltányolnak ismét nagy érdemei szerint, valószínűleg gróf Dessewffy Emil kedvéért, ha nem is Sansovino szolgai utánzásával, de Felső Itália virágzó renaissance stílusának szellemében tervezte művét, a részletekben sok hellenistikus accentussal. Az ő terve volt a legegyszerűbb, de arányaiban a legszerencsésebb. A Ferencz József-térre néző homlokzat erőteljesen kiugró risalitján kívül a Dunára néző oldal közepére enyhébben érvényesülő kiszögelyelést szánt, a risalit földszinti részének egész szélességében erősen kiugró félköríves árkaós építményt s ennek tetején balustráddal szegett nyílt erkélyt. E fölött a risalit homlokfalának oszlopos tagozása az első terven ugyanolyan, mint a másodikon, a mely kivitelre került. A risalit falai a három emeletesre tervezett szárnyak fölött is jóval magasabbra emelkedtek s az alacsony tető a risaliton és a szárnyakon egyaránt közvetlenül a koszorú párkányon nyugodott.

Stüler pályatervének kivitele esetén a palota 1.134,172 frtba került volna, holott a pályázat eldőlteig az építési alapra félannyi pénz sem folyt még be. Stülernek módosítania kellett tehát leginkább megfelelőnek ítélt tervén s ő, a kinek, bár királyok építész volt, szinte csak most nyílt először alkalma, hogy nemes anyagból, faragott kövekből építse föl művét, szívesen vállalkozott erre a módosításra, a részletrajzok elkészítésére, sőt az építés vezetésére is.¹

Mint feljebb láttuk, a főváros a palota céljaira

¹ Politikai Újdonságok 1862. I. sz.

Stüler Frigyes Ágost, az Akadémia épületének tervezője. (35. l.)

féláron 1304,5 ölnyi telket adott, a melyből az Akadémia a Dunagőzhajózási Részvénytársaságnak 700 ölet 154,350 frtért eladott s az utóbbtól 265,283 frt 82 kr.-ért 1169 ölet kapott. Pest városának telekvétel fejében 78,970 frtot kellett fizetnie, az átíratásért 3090 frt 71 krt. A megmaradt 604,5 ölet 120,900 frtért adták el.¹

Az adományok gyűjtése még folyt s bár 1861 végéig a palota alapja a fővárosnak fizetett összeg levonásával még csak 504,000 frtot tett ki, építésére 850,000 frtot irányoztak elő. Stülernek így is erősen reducálnia kellett tervét. 1169 öl helyett az építőbizottság csak 897 ölet szánt beépítésre. A bérbeadandó lakásokat kiküszöbölték a tervből s a palota így szárnyaiban csak két emeletes lett, mint Henszlmann feljebb idézett védekező cikkében épésen megjegyezte, azért, mert a nagy urak az eredetileg oda-szánt Esterházy-képtár kedvéért sem mentek volna föl a harmadik emeletre. A méretek módosításának megfelelően Stüler tervének architektúráján is változtatott. A risalított nagyjában eredeti alakjában hagyta meg s ez most az alacsonyabbra fogott szárnyak között még jobban érvényesült. A Dunára néző homlokzat középső kiszögélését öt ablaknyi szélesség helyett a heti ülésteremnek megfelelő három ablak szélességében rövidebbre fogta. A mi versenytársai tervein, különösen a Klenze-félén jó volt, abból is átvett egyet-mást. Így kerültek az épület koszorúpárkányára a balustrádok, a melyek a tetőt nagyrészt eltakarják s a komoly és nemes architektura monumentális hatását fokozzák. Stüler átdolgozott tervét csak 1862 nyarán közlik képes lapjaink, a mikor már elült a háborús miatt, hogy a nemzet áldozatkészségéből épülő palotát idegen mester tervezte.² Az építés vezetéséről azonban Stülernek le kellett mondania s az építőbizottság ezt Ybl Miklósrá és Szkalnitzky Antalra

¹ Csengery: A M. T. Akadémia jegyzőkönyvei III. 27. 1.

² Vasárnapi Ujság 1862. 31. sz. Látogatás az akadémiai palota telkén.

bizza, a kik feladatuknak mindvégig lelkiismeretesen s a berlini mester terveihez és szándékaihoz híven feleltek meg.

Mire az Akadémia palotájának építését megkezdték, egy másik művészeti esemény is foglalkoztatta közvéleményünket. A Vigadó építése volt ez, a melyet Feszl Frigyes magyaros elemekkel kevert byzánci stílusban tervezett. Képes lapjaink ennek a tervét is közlik s az egyik megjegyzi, hogy 1848-ban gr. Széchenyi István Feszlt az országgyűlési palota tervezetével bízta meg, «a mely mint halljuk, most is megvan s ki lesz állítva.»¹ S lassanként útát tör az a nézet, hogy a Vigadó jelentősége nálunk nagyobb mint az Akadémia palotájáé s mint művészi alkotás is értéke-sebb, mert mint Münchenben Klenze, nálunk Feszl próbálkozott meg először nemzeti irányú monumentális alkotással. Tagadhatatlan, hogy Feszl Vigadó-épülete kiváló művészi alkotás, azonban nem nemzeti ízü járuléka teszi azzá, hanem architektonikus jelességei. Ez utóbbiakkal ugyan szintén nem mulja felül az Akadémiát; de a mikor a két palota még csak épült s közvetlenül a kettőt nem volt alkalom összehasonlí-tani, a közönség érdeklődése elég helytelenül az Aka-démia palotája iránt — úgy látszik — lelohadt. Aligha-nem ez a körülmény volt az oka annak, hogy építésére további adományok nem folytak be oly nagy mérték-ben, a mint azt az építőbizottság remélte, midőn az építés költségeit 850,000 frtra szabta. 1861 végéig 528,728 frt 93 kr és 393 arany volt a gyűjtés ered-ménye, ehhez 1862-ben már csak 2321 frt 98 kr és 3 arany, 1863-ban 1510 frt 79 kr s 1864-ben 1921 frt 38 kr járult; ebből az összegből is (551,779 frt 78 kr és 396 arany) 1864 végén 166,171 frt 52 kr még csak ajánlat volt s az aranyokon kívül csak 385,608 frt 26 kr a készpénz. Végeredményében a palota alapjára befolyt

¹ Vasárnapi Újság 1862. Helyesebben: Feszl nyerte meg az országgyűlés palotájának pályázatán az első díjat. L. Szendrei és Szentiványi: Magyar Képzőművészek Lexikona. I. k.

összeg az időközi kamatokkal s a telekcsereével járó nyereséggel együtt 1865-ben 672,398 frt 8 kr-ra rúgott.¹

Am gr. Dessewffy Emil, a ki mindvégig lángoló buzgósággal küzdött a palota megvalósításáért, nem csüggedt el. Már 1863 január 19-én fölveti a kérdést, hogy mire fordítsák a palota telkének be nem épített részét, azt a 293 □ ölnyi területet, a melyre a telek értékéből 60,000 frt esik. Ez a palota építéséhez szükséges, s azért vagy el kell adni, vagy bérházat kell ráépíteni. Ez utóbbihoz Ybl két tervet rajzolt. Az egyik szerint a bérház faragott kövekből készülne s a palotának mintegy folytatása lenne, a másik szerint a palotával összhangzó stílusban, de pusztán vakolt téglafalakkal. Minthogy az utóbbi alakjában is csak 140,000 frt kölcsön szerzése esetén építhetik föl a bérházat, a szerényebb tervet fogadják el s a palota kevésbé monumentális toldaléka, az építésével járó pénzügyi műveletek szerencsés végrehajtása után 1864-ben, az előbbivel egyidőben tető alá került s ugyanez év november havában be is fejezték.

A négy emeletes, de a palota két emeletes szárnyainál nem magasabb bérház építését Diescher József építész, a ki a palotának is építőmestere volt, 171,424 frtéért vállalta el s a teleknek a palota-alap javára eső értékével együtt a bérház költségeit 236,000 frtra szabták, de tényleg mindenesztül 243,967 frt 62 kr-ra került, a miből 64,000 frt a palota-alap javára esett s 170,485 frt 34 kr-t az Akadémia tőkéiből fektettek be.² Az épületet Diescher 17,076 frt 75 kr-ért bérelte s a bérrrel törlesztették az Akadémia tőkéiből kölcsönzött összeget.

1865. január 26-án, a mikor a bérházépítés itt felsorolt költségeit is tárgyalták, gr. Dessewffy Emil az igazgatóság ülésén sajnálattal említi, hogy egységes palotát akartak építeni, de a körülmények nem enged-

¹ Csengery : A M. T. Akadémia jegyzőkönyvei III. k. Igazgatósági ülés 1865. I. 26-án, a 4. s köv. lapokon.

² V. ö. Csengery i. m. I. 14. és III. 17. s köv. lapokon.

ték. Ugyanekkor a palota építésének haladásáról is beszámol. Külseje majdnem kész. Belsejében az előcsarnok, a nagyterem és a fölépcső híján minden egyéb rész közel áll a befejezéshez, a munka serényen folyik tovább. 1864 végéig a palota építésére 558,071 frt 37 krt fordítottak, a mellékes költségek 396 aranyat és 47,766 frt 9 krt tettek ki. A deficit nyilvánvaló s azért minden eshetőségre jelzálogkölcsönt akarnak fölvenni a bérházra, az Esterházy-képtár föléleges helyiségeit pedig 1600 forintért a Képzőművészeti Társulatnak adják bérbe; a bérház és a palota pinczraktárainak jövedelme az utóbbi összeggel 26,000 forintra fog rúgni. Ugyanekkor a palota költségvetéséből is sokat törölnek. A szobrok és a díszítés nemes anyagból később pótlandók s bronz és márvány helyett olcsóbb surrogatumokat kell felhasználni, annyival inkább, mert pusztán az egyszerű kőfaragómunkák költsége már is megközelíti a 200,000 forintot.¹ Így lón, hogy jöllehet az építőbizottság a külföldi mester terve után épülő palota kivitelét és díszítését hazai erőknél szánta, megfelelő fedezet híján a díszítő szobrokat és szoborműveket csekély kivétellel idegen s ott már felhasznált minták után Berlinben rendelték meg, a mi ellen szintén fölhangzott a tiltakozás.²

Még 1864-ben az igazgatóság bizottságot küldött ki a palota és a bérház számadásainak felülvizsgálására s ennek kimutatásában az év végéig a palota bevételei, nyilván a telek értékével együtt 936,090 forint 11 kr-nyi összeggel, a kiadások 934,793 frt 66 kr-ral szerepelnek; maradt tehát az akkor belsejében még ugyancsak befejezetlen épületre 1296 frt 45 kr.³

1865 tavaszán Ferencz József királyunk 15,000 frtot adományozott a palotára, ugyanez év őszén V. Ferdinánd király és neje 4000 forintot. Uralkodóházunk érdeklődésének a palota iránt fényes bizonyossága, hogy királyunk öcscse, Miksa mexikói császár is «a 30 év

¹ *Csengery*: i. m. III. 29. 1.

² *Vasárnapi Ujság* 1864. 288. 1.

³ *Csengery*: i. m. III. 4. 1.

előtt alakított Tudományos Akadémia befejezésére 10,000 forintot adományozott».¹

A palota azonban akkor mai alakjában már készen volt. A heti ülésteremben az első ülést 1865 ápr. 24-én tartották meg.² A palotát belső gipsz-díszítésének befejeztével ugyanez évben a decz. 7-én megtartott nagygyűlés keretében avatták föl. Gróf Dessewffy Emil, a ki az épület megteremtésében a legtöbbet fáradt, ennek fölavatásán, később halálossá vált betegsége miatt († 1866 I. 10.) nem vehetett részt s a fölavató beszédet helyette báró Eötvös József második elnök tartotta meg, a ki egy év múlva emlékbeszédet is mondott róla a gyászünnepélyen, a melyen az Akadémia elsősorban mint palotája megteremtőjének áldozott gr. Dessewffy emlékének s a melyen Szász Károly méltán énekelt:

Itt áll a ház! — E szellős csarnokokban
Nevét susogja minden fuvalom,
Emléke, képe, minden zúgban ott van,
Ott hallgat árnya mindenik falon.
Itt pusztaság volt, hol e dícslak áll ma;
Ó álmodá ezt! — s a tiünderregék
Varázsaként, im teljesüle álma:
Szólt — és e palota emelkedék.³

Pótolni és kiegészíteni való még azután is sok akadt a palotában s Ybl Miklós és Szkalnitzky Antal építésszek csak 1868 tavaszán nyujtják be az építésére vonatkozó végső elszámolást.⁴

A következő évben, 1869 febr. 3-án tűz támadt a palota padlásán, a mely 50,000 frt kárt okozott. A második emelet mennyezete nem omlott ugyan be, de, különösen az Esterházy-képtárra való tekintettel, a fagerendás tetőt vasszerkezetűvel kellett kicserélni,

¹ *Csengery*: i. m. III. 84. 148. 1. és IV. 35. 1.

² U. o. III. 72.

³ A M. T. Akadémia Évkönyvei XI. 7. Gr. Dessewffy Emil emlékezete, Pesten 1867,

⁴ Akadémia Értesítője II. 100. 1.

a mi 120,000 forintnál nagyobb költséggel járt.¹ Erre ismét kölcsönt kellett felvenni, a melyet 1872-től, a mikor az Esterházy-képtárt, részben közadakozásból, az állam szerezte meg és vette át az Akadémiától, a képtár helyiségeinek bérével és a vallás- és közoktatásügyi ministerium ezenfelül fizetett évi hozzájárulásával törlesztettek. Belső berendezésével és díszítésével együtt az Akadémia palotája kerek számban 800,000 frtba, a bérházzal együtt közel egy millió forintba került s csak a mire az Akadémia 1881-ben működése 50 éves jubileumának megülnésére készült, sikerült a palotát terhelő adósságokat leróni.²

A palota építéstörténetének pénzügyi része bonyolódott volna ellenére aligha kevésbé érdekes, mint a minő ennek művészi része volt. A körültekintő gond és ernyedetlen munka, a melylyel gróf Dessewffy Emil, az építőbizottság, majd később az igazgatótanács az ebben a tekintetben felmerült tömérdek akadálylyal megküzdött, a legnagyobb elismerésre méltó. Az a legapróbb részletekre kiterjeszkedő lelkiismeretesség pedig, a melylyel az építőbizottság a költségvetés kereteinek megtartására törekedett, bizvást mintául szolgálhat mindazoknak, a kik közczélú paloták építésének vezetésére hivatottak.

Ötven év mult el azóta, hogy az Akadémia palotáját fölavatták s az épület világos conceptiójával, monumentális arányainak és architektonikus tagozásának nemes harmóniájával, valamint mindenfelől szerencsés távlati hatásával fővárosunk emlékszerű alkotásai sorában még ma is az elsők között áll. A meleg árnyalatú barna patina, a melylyel az idő faragott kövekből épült falait és ezek classikus architektonikus tagoltságát bevonta, még inkább növelné előkelő hatását, ha az eredetileg ideiglenesnek szánt, de azóta fakóra kopott terracotta díszítés kevésbé művészi figurális elemeivel nem rína le homlokzatairól. S bi-

¹ U. o. VIII. 171. 1.

² U. o. 239. 1.

³ U. o. XV. 35. 1.

zonyára ép oly visszás hatású a palota belsejében a conceptiójában nem kevésbé classikus előcsarnok, a lépcsőház, a folyosók, a nagyterem és a heti ülésterem díszítésének túltengő gipsz és műmárvány anyaga. Mint alább látni fogjuk, félszázados főnnállása alatt a palotát az Akadémia és alapítója iránt táplált közérdeklődés díszítésében nem egy jelentős és nemes anyagból készült művészi alkotással gyarapította. S ha meggondoljuk, hogy a palota ötven év alatt nemcsak az Akadémiának, de hol ideig-óraig, hol állandóan szinte valamennyi társulatunknak otthonául vagy legalább gyűléseinek színhelyéül szolgált, a mely szellemi és kulturális életünkben számot tesz: lehetőség kifejezést nem adni abbeli reményünknek, hogy palotánk idővel díszítésében megújítva, jelentőségének megfelelő módon az országnak még kiválóbb, elsőrangú monumentuma lesz. Ennek megvalósítására — bízva a nemzet jobb jövőjében — talán az Akadémia alapításának száz éves jubileuma lenne a legméltóbb alkalom.

II. A palota ismertetése.

I. A palota külseje és ennek szobrászati díszítése.

A risalit céljaira Pest városa részéről még közvetlenül az építés előtt átengedett 56 □-ölnyi terület egy részének felhasználásával palotánk, beleértve udvarát, Szkalnitzkynak az Akadémiai Emlékkönyvben közölt adatai szerint 953 □-ölnyi, a telekkönyv szerint 936 $\frac{50}{100}$ □-ölnyi területen, a bérház 300 $\frac{35}{100}$ □-ölnyi területen áll.¹ A talaj szintje alatt a palota alapfalai 5 ölnyi (9,5 m.) mélységre nyúlnak le s a hatalmas pinczéket a Duna alsó rakodó partjával két alagút köti össze. A főhomlokzat szélessége

¹ Pesti rész 758. sz. Telekjegyzőkönyvi betét 766. hr. sz. — A bérház: Pesti rész 759. sz. Telekjegyzőkönyvi betét 767. hr. sz. — Összesen 1236 $\frac{85}{100}$ □-öl.

33 öl 4 láb és 10 hüvelyk (58'307 m.), a duna-parti homlokzaté 26° 4' 0" (49'296 m), az Akadémia-utczaié 27° 0' 10" (51'192 m). A risalit magassága balustrád nélkül 90 láb (28'440 m), a szárnyaké 70 láb (22'12 m).¹

A főhomlokzat tagoltságának rendszerén Sansovino legkiválóbb velencei alkotásainak, a még veronai befolyás alatt épült Palazzo Corner della Ca' Grande, a Biblioteca di San Marco és a Loggia hatása tükröződik vissza. Az inkább antik görög mintákra emlékeztető oszlopok és párkányok azonban arra vallanak, hogy tervező mesterük, Stüler még a hellenistikus classicizáló iskolából került ki, a melynek atyamestere Közép Európában a szintén berlini Schinkel volt. A domborművek, a melyek a risaliton az oszlopfők és a félpillér fejezetek közeit kitöltik, valamint a szobrok a párisi Louvre plasticus diszítésének gazdagságára emlékeztetnek, bár fakóvá kopott anyaguk szegényesebb s a kőből faragott diszítés hatását is szagatottá teszik. Eklektikus stílusával Stüler ilyenformán mind a három építőbizottsági tag ízlésének megfelelt.

A palota tömegeinek csoportosítása igen szerencsés. A különböző nagyságú tractusok oly természetesen ékelődnek egymásba, mint valami hatalmas ikerkrisztály. S a homlokzatok helyes arányaiban, ezeknek és tagoltságuknak egymással való harmoniájában, a mesternek ízig-vérig építész talentuma sok eredetiséggel nyilatkozik meg. Palotánk voltaképen téglalapú épület s csak külső homlokzatait burkolják faragott kövek. Talapzatának alsó hazai vörösmárvány rétegétől eltekintve a homlokzatok tagozatait és az ezeket kitöltő falazást tétényi mészkőből és sóskúti kemény homokkőből faragták; a velencei mintára berakott színes márványlapok a nagy terem homlokzatának oszlopközeiben, a legfelső emelet ablakai alatt és a risalit

¹ Emlékkönyv a Magyar Akadémia palotájának megnyitási ünnepélyére. Pest 1865. A Magyarország és a Nagyvilág kiadása. 17. l.

balustrádjának zömök pillérei keretében siklósi és bükkösi márványból készültek.¹

A Ferencz József-térre néző risalit, a mely a négyszögletes udvart körülzáró palota hosszanti szárnyai közé ékelődik s az Akadémia fogadó és ünnepi csarnokait foglalja magában, az épületnek kívülről is leggazdagabban tagolt és legdíszesebb része. Földszinti homlokzatát öt hatalmas, vörösmárvány lépcsős árkádnnyílás töri át, a mely az előcsarnokba vezető hármast főkapt s két felől az akadémiai tagok könyvtári olvasószobájának és egy másik helyiségnek ablakát foglalja magában, mely utóbbi ma a könyvkiadó hivatal raktárául szolgál. Az árkádnnyílások boltívei fölött a nagy terem balustrádos nyílt erkélye nyúlik el.

A két emeletnyi magasságban épült nagy terem homlokfalát sarkain egy egy félpillér és oszlop, az ablakközökben párosával sorakozó korinthizáló stílusú oszlopok tagolják, a melyek cannelurás törzsét alsó negyed részében lombos ékítmények közé fonódó alakos faragványok díszítik, a gazdagon faragott fejezeteket pedig ezek indái között egy-egy magas domborművű felalak. A magas emelet oszlopai gerendázatának párkányán sorakoznak a felső, alacsonyabb emelet korinthosi stílusú, de egyszerűbb páros oszlopai, közeikben szobros fülkékkel s ezek fölött medaillonokba foglalt s egymással váltakozó magas domborművű Apollo és Minerva fejek terracottából. A koszorúpárkány a risaliton és a szárnyakon egyforma s attikai alkatú, hármast tagú mestergerendája fölött gazdag alakítású csigás gyámkövek sorakoznak, a melyeken az erős árnyékot vető s homloklapján terracotta oroszlánfejekkel díszített főpárkány nyugszik. A risalitnak és az ennél alacsonyabb szárnyaknak egyaránt hatásos koronázó része a zömök pillérekkel rhythmikusank szakaszokra osztott orsós korlát, a balustrád, a melynek sarkait a risaliton eredetileg terracottából készült szárnyas sphynxek díszítették. Ezek egyikét már ré-

¹ L. a palota számadásail an, a melyeket a főtitkári hivatal irattárában külön dobozban őriznek.

gebben ledöntötte a szél s azért a többit is eltávolították.

Mint már említettük, a risalít falait az oszlopfelvezetek és az oldalsó homlokzatok pillérfelvezetei között terracotta-frizek díszítik. A főhomlokzat övpárkányának frizén a következő felirat van: *Magyar Tudományos Akadémia*. A nagy terem középső ablaka fölött lebegő angyalok között Magyarország czímerének kőből faragott domborműve látható, melyet Izsó Miklós (*1831 †1875) kiváló szobrászunk faragott, a kinek sajátkezü munkái a térdeplő géniuszok is, a melyek a többi négy ablak fölé rakott feliratos márványtáblák kőkeretét tartják. A négy márvány táblára palotánk tervezője a classicizáló stílus korának ízlése szerint velős mondasokat szánt. A bizottság azonban, a melyet az Akadémia ezek megfogalmazására kiküldött, fázott a mottószerűségtől¹ s a következő föliratokat vésette a négy táblára:

Hazafiak alapították

MDCCCXXV

★

Működni kezdett

MDCCCXXXI

★

Nemzeti részvétel emelte

MDCCCLX

★

Háza felépült

MDCCCLXIV.

A főhomlokzat terracotta-szobrai az oldalhomlokzat hasonló alakjaival együtt alább soroljuk föl. A risalít oldalfalai mind a két emeleten ablaktalanok

¹ *Csengery*. A M. T. Akadémia jegyzőkönyvei III. 39. és III. 94.

és korinthisáló stílusú aljukon domborművű ékítményekkel díszített felpilléreik fejezeteit szintén terracotta frizek kötik össze. Ez a tagoltság és díszítése ügyesen közvetíti az átmenetet a risalitnál alacsonyabb szárnyak egyszerűbb homlokzataihoz. Ez utóbbiak talapzati részét pincze ablakok törik át, földszinti részüket a Duna és a Ferencz József-tér felől nagy félköríves ablakok. Az épület négy sarkát a földszinten egy-egy, a dunai homlokzatnak közepét a heti ülésterem szélességében négy tükrös rusticából rakott falpillér emeli ki, a melyeknek megfelelően az első emeleten léczes keretű, de egyébként simán faragott toscan falpillérek, a második emeleten pedig terracotta-szobrok sorakoznak; a balustrád közepén és sarkán ismét candelaberek. A félköríves ablakok mind a két emeleten korinthis stílusú felpillérekkel váltakoznak. Az első emeleti ablakok alját a risalit erkélyének megfelelő balustrád tölti ki s keretük sima toscan szabású pilasterekből és egyszerű archivoltból áll. Csak az ülésterem valamivel magasabb három ablakát tagolják pilasterek közé foglalt oszlopok. A második emelet kettős nyílású ablakainak félköríveit kétfelől korinthis pilasterek, a közepén hasonló szabású oszlopok tartják.

A terracotta szobrok, a melyek a palota szárnyainak második és a risalit felső emeletét díszítik, Ernst March fia charlottenburgi keramikai gyárából kerültek ki.

Révai Miklós szobrának mintájától eltekintve, a mely Izsó Miklós műve volt, valamennyi szobor mintája Emil Wolff (1802—1879) tanár, Thorwaldsen követőjének és más berlini szobrászoknak munkája.¹

A berlini March-czég alapítója Ernst March (1798—1847) 1814-ben lett a berlini Feilner-gyár társtulajdonosa s 1836-ban alapította charlottenburgi keramikai gyárárt, a melyben IV. Frigyes Vilmos porosz király és különösen Stüler ösztönzésére főleg szobrok, építészeti részletek és antik szobormásolatok készül-

¹ Emlékkönyv a Magyar Akadémia palotájának megnyitására. 18. 1. és Vasárnapi Ujság 1864.

tek. Stüler berlini épületein kívül számos palota, pályaudvar, lakóház, a königsbergi és a rostocki egyetem figurális és ékitményes díszítése ebből a gyárból került ki. A gyár számlái is ezt bizonyítják, hogy palotánkon a tudomány különböző ágait jelképező nőalakok nem eredeti minták után készültek, hanem már meglévő s az itt felsorolt épületek valamelyikét díszítő szobrok ismétlései. Valamennyi, de különösen a risalit felső emeletén sorakozók, palotánkon sokkal magasabbra kerültek, mint a milyen magasságra mesterük, itteni távlati hatásuk alapján ítélve, azokat szánta. A tudományokat jelképező nőknek általában conventionális jellegű szobrai közül négy a dunaparti homlokzat közepének, hat a risalitnak második emeletét díszíti a következő sorrendben: Archaeologia, Poesis, Cosmographia, Politika, Physiographia, Philosophia, Jurisprudentia, Mathematika és Historia. Ezek közül a szobrok számlája szerint csak a Poesis alakja készült új minta után, mely körülmény azonban alig változtat jellegén. A palota szárnyainak sarkait díszítő s a tudomány és a művészet nagy alakjait ábrázoló hat szobor eredeti minta után készült. Valamennyi tartalmasabb és kifejezőbb, mint az allegorikus alakok, de távlati hatása, Révai szobrát kivéve, itt szintén fogyatékos.

A dunaparti homlokzat másodemeleti két sarkán Newton és Rafael szobra áll; a két szárny Ferencz József-tér felőli homlozatának sarkán Galilei és Révai Miklós, az Akadémia-utcza felőli oldalon Descartes és Leibniz. Révai szobrának kisebb méretű segédmintájáért Izsó Miklós 100 tallér tiszteletdíjat kapott, a keramikai gyár viszont egy-egy nagy szellemet ábrázoló szoborért 800 tallért, a tudományágakat ábrázoló szobrokért 275 tallértől 450 tallérig terjedő összegeket. Révai terracotta szobrát, minthogy mintájáért Izsó 100 tallért kapott s ruharedőzete egyszerűbb, a gyár csak 650 frtot számított föl; az eredeti minta után készült Poesis alakjáért azonban 800 tallért. A palota terracottadíszítése összesen 13,993 tallérba került. Izsó Miklós, a Révai szobor mintájának árán kívül, a főhomlokzat címérének s a feliratos táblákat tartó géniuszok

faragásáért 3600 frt díjazásban részesült; Stüler alább ismertetett márványmellszobraért pedig 800 frtot kapott.¹

A többi kőfaragómunka Stüler berlini műhelyének részletrajzai alapján csekély kivétellel szintén hazai mesterek keze alól került ki. A risalit nagy oszlop rendjét és párkányait Halász László faragta, a kisebb oszlopokat, félpilléreket s általában a palotát burkoló kövek túlnyomó részét Kauser János pesti, a színes márványbetéteket s az első emeleti folyosó szoborfülkéinek hat vörösmárványoszlopát Vogl I. pécsi kőfaragó.²

Az Akadémia-utcát Pest városának tanácsa 1860-ban nevezte el így, a mikor palotánk területét az Akadémia nevére a telekkönyvbe iktatták.³ A palotának erre néző homlokzata a dunapartinál is egyszerűbb s a párkányokon kívül az első és a második emeleten csak az ablakokkal egyformán váltakozó félpillérek tagolják. Földszinti részén balfelől nyílik a palota oldalkapuja, a melynek csarnoka a főépületbe vezető, oszlopos szerkezetű átjáróhoz és az akadémia-utcai szárny főtíkári lakásának külön lépcsőházához vezet. A földszinti homlokzat ablakai itt alacsonyabbak mint a többi homlokzaton s ezek fölött a szolgaszemélyzet lakásainak szánt mezzanin kicsiny négyszögletes ablakai sorakoznak. A földszinti ablakok szintjében balfelől a Ferencz József-tér felőli sarkon már a palota építésekor emléktáblának való keretet falaztak, a melybe azonban az Akadémia alapítását ábrázoló bronz domborművet csak később foglalták. Ennek története a következő.

¹ L. a March-gyár számláját és Izsó Miklós elszámolását 1864. VII. 26-ról Ybl javításaival a palota számadásai között, továbbá Izsó 1865. IX. 28-án kelt nyugtáját a Stüler mellszobraért járó 550 frtnyi hátralékos összegekről, a melyen az Ybl kezeírására valló feljegyzés arról szól, hogy a mellszobor ára 800 frt, a kőé 95 frt volt.

² L. a számadásokat.

³ Az Akadémia igazgatósági üléseinek jegyzőkönyve. 1860. X. 11-iki ülés, XIV. pont.

Az építőbizottság már 1884-ben felhívta az igazgató-tanács figyelmét a palota akadémia-utczai szegletén látható három nagy kődarabra, a melyre domborműnek vagy feliratnak kellene kerülni. Az igazgató-tanács ekkor az Akadémia alapítására és a palota építésére vonatkozó monumentális felirat mellett döntött és ennek megfogalmazására Ipolyi Arnold és Pulszky Ferencz ig. tagokat kérte föl.¹ A terv azonban abbanmaradt s 1890-ben gróf Széchenyi Béla ig. és t. tag eleveníti föl ismét az igazgató-tanács február 2-iki ülésén. A tanács erre ismét bizottságot küld ki, a melynek puhatolozására Ybl azt a felvilágosítást adja, hogy a táblát a palota építésekor különösebb rendeltetés nélkül, csupán æsthetikai szempontból falazták oda, hogy a Ferencz József-téri homlokzat és az akadémia-utczai oldal földszinti ablakainak színvonalára között a különbséget kiegyenlítse. Báró Eötvös Loránd elnök javaslatára 1891 február 15-én az igazgató tanács elhatározta, hogy az emléktáblán gróf Széchenyi István felszólalásának jelenetét az 1825. évi országgyűlés kerületi ülésén örökített meg domborműben, a melyre tervet Holló Barnabástól kértek. A kivitel költségeit bronzban 12,000 frtra, kőben 3000 frtra szabták. Az emléktábla-bizottság tagjai: Fraknói Vilmos másodelnök, Szily Kálmán főtitkár, gróf Dessewffy Aurél, Pulszky Ferencz, gróf Széchenyi Béla, Tisza Kálmán és Zichy Antal ig. tagok, nyilvános gyűjtés mellőzésével, elsősorban azokat a hazai intézeteket és intézményeket kérték föl, hogy az emléktábla költségeihez hozzájáruljanak, a melyek létüket vagy felvirágzásukat gróf Széchenyi Istvánnak köszönhetik s másodszorban gróf Széchenyi István tisztelőit.

A gyűjtés eredménye 10,950 frt volt s erre 1000 1000 frtot a következők adtak: az Akadémia, a m. kir. pénzügyminisztérium, mint a lánczid tulajdonosa, Budapest főváros, a Nemzeti Casino, a Magyar Lovar-egylet, az Első cs. kir. szab. Dunagőzhajózási Társu-

¹ Akadémia Értesítője XVIII. 19. 1884. I. 27-iki ig. ülés jegyzőkönyve 4. pont.

lat, a Pesti Hengermalom. A többi fővárosi és a vidéki malmok körében az Országos Malomegyesület 1650 frtot gyűjtött, 2300 frt magánosok adománya volt. Az emléktábla, a melyet Holló Barnabás szobrásznak mintája után a Beschorner-czég öntött bronzba, 11,000 frtba került.¹ Leleplezését eredetileg már 1891 november 21-ére, gróf Széchenyi István születésnapjának századik évfordulójára tervezték, de addig nem készülhetett el s azért 1892 november 6-ára, az Akadémia alapításának napját (november 3.) követő vasárnapra, majd december 18-ára halasztották el. Ekkor az Országos Iparegyesület jubileuma miatt ismét nem tarthatták meg a leleplezést, a melyet 1893 január 15-ére, mely napon az Akadémia első Széchenyi-ünnepélyét ülte meg, tüztek ki. Azonban a kedvezőtlen idő miatt ekkor az emléktábláról csak egészen csöndben vették le a leplet.²

Szilágyi István egyik hetilapunkban Ponori Thewrewk József följegyzései alapján így írja le az Akadémia alapításának történetét.³ 1825 november 3-ikán a kerületi tábla délelőtti ülésén a szokottnál nagyobb közönség volt jelen. A követek közül Felsőbüki Nagy Pál az egyik baloldali zöld asztal balfelöli felső vége felé ült, közvetlenül mellette balfelől gróf Vay Ábrahám. A nagyszámú hallgatóság között azon asztal baloldalánál, a melynél Nagy Pál ült, az asztal felső szegletétől két lépésnyire állott gróf Széchenyi István lovaskapitányi ruhában, mellén katonai érdemjeleivel, gróf Károlyi György, gróf Esterházy Mihály és báró Wesselényi Miklós társaságában. Nagy Pál épen egy magyar akadémia alapításának szükségéről beszélt s az erre szükséges pénz följajánlására a gazdag főren-

¹ A M. T. Akadémia emléktáblájának története. Akadémiai Értesítő 3. (új) évfolyam 711.

² Akadémiai Értesítő 3. k. 716. 1. és 4 k. 44. 1.

³ Vasárnapi Ujság 1876. 54. 1. és Ponori Thewrewk József gróf Vay Ábrahám életrajzában. Pozsony, 1830. 9—31. L. még *Viszola Gyula*: Egykori tudósítások a M. T. Akadémia megalapításáról. Akadémiai Értesítő 12. k. 605. 1.

deket szólította föl. Széchenyi ekkor «a zöld asztalhoz szelid méltósággal közeledvén, engedelmet kére és nyere, hogy szólhasson». Széchenyi körülbelül ezeket mondotta: «Nekem, (mint főrendnek) ezen a helyen (a követek kerületi ülésén) szavam ugyan nincsen; de ha oly intézet állíttatik, mely a magyar nyelvet kifejti s azzal segíti nemzetünk magyarrá tételét: birtokaim egy esztendei jövedelmét áldozom reá.» Ez akkor mintegy 60,000 pengő forintot tett ki s «minekutána a kimondhatatlan örömmek sokszorozott hangos kijelentései lecsillapodtak», Vay, gróf Andrássy és Károlyi, Akadémiánk másik három alapítója szólalt föl. Holló Barnabás Széchenyi felszólalásának jelene-tét örökítette meg festői hatású domborművén, a melynek compositiójához egy régi könyomatú kép szolgált mintául.¹ A fönt elmondottak után a domborművet leírni fölösleges s azért itt csak az ezen ábrázolt alakokat soroljuk föl. Balfelől a dombormű sarkában, részben az asztal mögött állanak: Kolozsváry Miklós győrvármegyei követ, Balogh János barsi követ, Szoboszlai Pap István országyűlési ref. lelkész, Döbrentei Gábor, továbbá Takács Gáspár és Bartal György pozsonyvármegyei követek. Előttük az asztalfőnél ül Máriássy István gömöri követ, a kerületi ülés elnöke, mellette félig háttal a néző felé fordulva Felsőbüki Nagy Pál, Sopron vármegye követe, az asztal túlsó oldalán gróf Dessewffy József szabolcsmegyei követ, gróf Andrássy György, Torna vármegye követe és gróf Vay Abrahám borsodi követ. Az asztal közepe táján az előtérben áll gróf Széchenyi István, tovább jobbfelől következnek: az asztal túlsó oldalán Platthy Mihály barsi követ, a kerületi ülés jegyzője, gróf Károlyi György, gróf Eszterházy Mihály, báró Wesselényi Miklós és báró Perényi Zsigmond, Bereg vármegye követe. A közönség tájékoztatása végett az emléktábla alján később a következő feliratú bronztáblát helyezték el:

¹ Katzler V. kőrajza Kotsány László gr. Széchenyi István-ról írt kis életrajzában. 1861. A könyomat Széchenyi Múzeumunkban is látható 1486. szám.

at. l. ele.

1. Kolozsvári Miklós	6. Takács Gáspár	9. Gr. Desseffy József	13. Platthy Mihály
2. Balogh János	7. Bartal György	10. Gr. Andrássy György	14. Gr. Károlyi György
3. Szoboszlai Pap István	8. Felsőbüki Nagy Pál	11. Vay Ábrahám	15. Gr. Eszterházy Mihály
4. Döbrentei Gábor			16. Br. Wesselényi Miklós
5. Máriássy István	12. Gr. Széchenyi István		17. Br. Perényi Zsigmond

Az Akadémia emléktáblája.

*A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása
1825 november 3-án. Ez emléktábla állítatott 1893.¹*

Pulszky Károly szerint a dombormű a szobrászat fölhasználásának hazánkban addig divatos szűk korlátaival szemben fővárosunkban első példája annak, hogy valamely esemény emléke köztéren, nemcsak nagyarányú szoborral, de domborművel is méltó módon örökíthető meg.²

2. Az előcsarnok és a lépcsőház.

A főhomlokzat földszinti részének középső három árkádnylása hármassal tölgyfakapujával a palota díszes előcsarnokába vezet, a melyet párosával sorakozó 8—8 oszlop három hajóra oszt és a hosszanti szárnyakat összekötő s hét lépcsőfokkal magasabb folyosótól három árkádív választ el. A toscanai szabású oszlopok színes terrazzo burkolatú padlón, salzburgi vörösmárványból faragott négyszögletes talpazatokon állnak, hengeres, sima törzsük szürke sziléziai gránitmárványból, lábuk és rózsasorral ékes fejezetük fehér tiroli márványból készült. Az előcsarnok falain az oszlopoknak megfelelő pilasteres tagozás van. Ennek talpazati része a folyosóra vezető lépcső kétoldali korlátfalának alsó részéhez hasonlóan műmárványból való. A félpillérek sziléziai szürke gránitból, lábuk, fejezetük és a fejezeteket összekötő párkány ismét cementmárványból készült. Az oszloppárokat egymással és a szomszédos oszloppárokkal összekötő félkörű hevederíveket domborművű fonatos gipszékítmények díszítik, ugyancsak gipszből valók az előcsarnok három szélesebb és egy keskenyebb szakaszban hármassal sorakozó keresztbordáinak ékítményei és zárókövei.

¹ Akadémiai Értesítő 13. k. 152. 1. 1902. II. 23. Ig. ülés 10. pont.

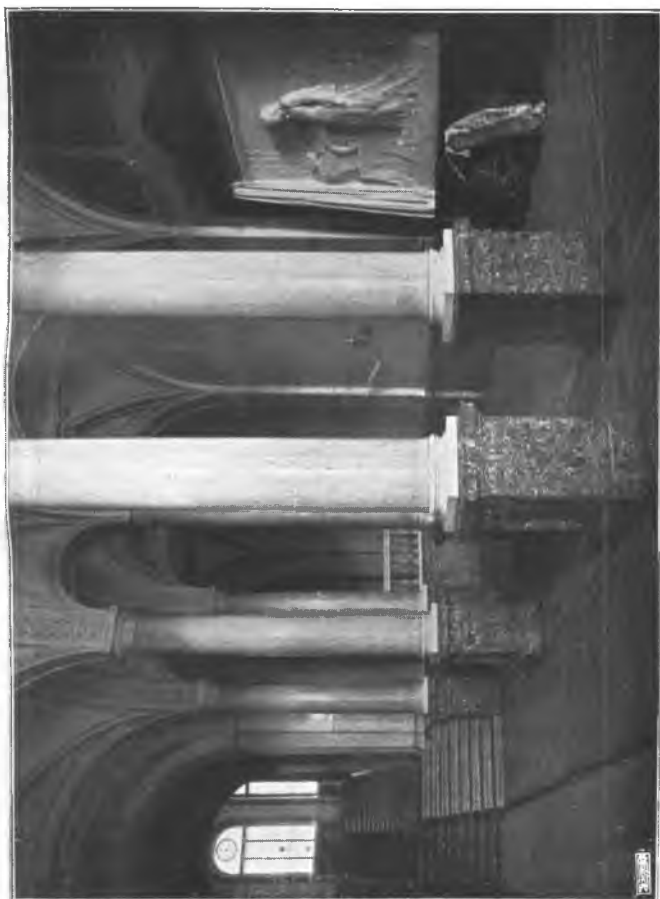
² Pulszky Károly: Az Akadémia szerepe a képzőművészetek fejlesztésében. Akad. Értesítő 3. k. 333. 1.

A padló terrazzo burkolata a bécsi Odorico Odorico munkája, az oszlopok törzsét Gerenday Antal faragta, lábát és fejezetét Marschalko J. szobrász. A műmárványozást a pesti Rojcsék testvérek végezték, a boltozat gipszdíszítését itt és a földszinti folyosón Halász László. Az Akadémiának a genuai paloták mintaszerű fogadó csarnokaira emlékeztető előcsarnoka arányaival és tagoltságával a palota legszebb részeinek egyike, de díszítésében befejezetlen. Nemes anyagból faragott oszlopai és színes padlóburkolata csak alaphangját ütik meg annak a polychromiának, a melyet építészünk az antik görög templomok színes díszítésű tagozásának szellemében ide is szánt. A lépcsőház és a palota két szárnyát összekötő folyosók szürke gipsz-étképményeikkel pompás tagoltságuk ellenére szintén vajmi rideg hatásúak.

Az előcsarnok az Akadémia fejedelmi vendégei fogadásának s elhunyt kiválóbb tagjai gyászünnepélyének nem egyszer volt színhelye. 1896 május 17-én az Akadémiának a millennium alkalmából rendezett ünnepélyes közülésén résztvevő Ferencz József királyunkat s a kíséretében megjelent József és József Ágost főherceget, valamint Coburg Fülöp kir. herceget itt fogadta b. Eötvös Lóránd elnökkel élén az igazgatótanács.¹

A nemzet elhunyt nagyjai és az Akadémia legkiválóbb tagjai közül az előcsarnok a következők gyászünnepélyének volt színhelye: Toldy Ferencz ig. és r. t. († 1875. XII. 10.), Deák Ferencz ig. és t. t. († 1876. I. 28.), Csengery Antal másodelnök és r. t. († 1880. VII. 13.), Arany János ig. és r. t. († 1882. X. 22.), Mailáth György országbíró ig. és t. t. († 1883. III. 28.), gróf Lónyay Menyhért elnök és t. t. († 1884. XI. 3.), Trefort Agoston cultusminister, elnök és t. t. († 1888. VIII. 25.), gróf Andrassy Gyula külügyminister, ig. és t. t. († 1890. II. 18.), Hunfalvy Pál ig. és r. t. († 1891. XI. 30.), Heller Ágost r. t. és főkönyvtárnok († 1902. X. 4.), gr. Kuun Géza másodelnök († 1905. IV. 9.), báró Radvánszky Béla történetíró, t. és ig. tag († 1906. V. 2.), Than Károly

¹ Akadémiai Értesítő 7. k. 295. 1.

Előcsarnok.

másodelnök és r. t. († 1908. VII. 5.), Kautz Gyula másodelnök ig. és r. t. († 1909. III. 27.), Joannovics György r. t. († 1909. I. 10.), Gyulai Pál ig. és t. t. († 1909. XI. 9.), Mikszáth Kálmán t. t. († 1910. V. 28.), Konkoly Thege Miklós t. t. († 1916. II. 17.).

Mint köztudomású, Deák Ferencz ravatalára a palota előcsarnokában boldogult Erzsébet királynénk személyesen tett koszorút. A mikor királynénk Genfben merényletnek esett áldozatul, báró Eötvös Lóránd elnök, 1898 szeptember 9-én, a rendkívüli ülésen tartott gyászbeszéde kapcsán vetette föl az eszmét, hogy a királynénak a palota előcsarnokában fehér márványból domborművű emléket állítsanak s hogy ez a királynét Deák Ferencz ravatalánál ábrázolja. Fraknói Vilmos cz. püspök t. és ig. tag, mint főtítkár, majd másodelnök már régebben indított meg gyűjtést az oszlopcsarnok díszítésére. Ezt követte az Akadémia, a Kisfaludy-Társaság és a Természettudományi Társulat tagjai körében eszközölt újabb gyűjtés. Ennek eredménye, valamint felelőrszben az Akadémia hozzájárulása fedezte Erzsébet királyné emlékének költségeit. Holló Barnabás szobrászunk mintája után a művet szürkésfehér ruszkieczai márványból faragták és sárga színű stuccomárvány keretbe foglalva az előcsarnok jobboldalán a középső mezőbe falazták. Az előkelő hatású, tartalmas domborművet, mely a királyné igen kifejező fejedelmi alakját a palota előcsarnokában, Deák Ferencz nyitott koporsója előtt, kezében koszorúval ábrázolja, 1914 november 19-én Szent Erzsébet napján leplezték le. Az ünnepélyre királyunk ő felsége legmagasabb személyének képviselőjéül Jenő főherceget küldötte le, a kit Berzeviczy Albert elnök az emlék jelentőségét is méltató beszéddel üdvözölt.¹

*

Az előcsarnokból fehér Karszt-márványból faragott lépcső vezet a magasabb szintű földszinti folyosóra,

¹ Akadémiai Értesítő 9. k. 516. l., 524. l., 587. l., 10. k. 45. l., 11. k. 185. l., 24. k. 738. l., 25. k. 143., 670. és 701. l.

a melynek oldalsó két árkádívét alján fehérmárvány balustrád rekeszti el az előcsarnoktól. A folyosó az Akadémia könyvtárának termeit a palota akadémia-utcai bejáratával köti össze s az utóbbi felé eső alacsonyabb előteréből nyílnak a Goethe-szoba és a könyvkiadóhivatal helyiségei. Ennek a folyosónak a tagoltsága az előcsarnokhoz hasonló stílusú; bordákon gipszékítményes keresztboltozatait toscánai szabású, gipsz fejezetű, falazott és vakolt félpillérek tartják. A folyosó közepén nyílik a lépcsőház, a melynek zárófala félkör alakban a palota udvarára nyúlik. A lépcső fokait fehér Karszt-márványból faragták, alsó szakaszát pillérein toscánai szabású pilasterek tagolják, áttört művű lombos korlátja aranyozott öntött vasból a Schlick-gyárban készült, a korlát talpa, miként feljebb az öntött vasból való s aranyozott candelaberek talapzata is műmárvány. A lépcső alsó egyenes szakaszának gipszmennyezete casettás. Félemeletnyi magasságban a lépcső kétfelé válik s karjai ívalakban vezetnek az első emeleti folyosóra. Az oldalfalak és a lépcsőt tartó pillérek tagozása itt korinthizáló stílusú, valamint annak a két oszlopnak a gipszfejezete is, a mely a lépcsőkorlát közepén a kettős félköríves nyílás boltíveit tartja s a melynek törzsét veronai vörösmárványból Opnich trieszti kőfaragó faragta, a ki a Karszt-márványból készült lépcsőfokokat is szállította.

Az elsőemeleti folyosó tagoltságán a renaissance minden pompája ömlik el. Keresztboltozatainak arabeszkés díszű hevederívei ion stílusú cancellurás oszlopokon nyugosznak, a melyek a hosszanti falak mentén párosával sorakoznak. Az emeleti folyosó jobbfelőli végén nyílik az üléstermekhez vezető előszoba, balfelőli végén a Széchenyi Múzeum.

A lépcsőházzal szemben a folyosó hosszanti falában három, szobrok befogadására szánt fülke van, a melyek keretét stuccotalapzaton álló és pécsi vörösmárványból faragott, simatörzsű, gipszfejú oszlop-párok szolgálnak, s ezek mögött hasonlóan korinthizáló stílusú pilasterek. Az utóbbiak fejezeteit

A lépcsőfeljárt.

arabeszkés friz köti össze, a fülkék ívmezőit candelaber mellett kettős syrént ábrázoló gipsz dombormű tölti ki. A három fülke között két gazdagon tagolt és díszített, renaissance stílusú gipszkeretbe foglalt, mahagónifával borított ajtó van, a mely a nagyterembe nyílik. A második emeletre vezető lépcső tagoltsága és díszítése az első emeletihez hasonló. Középső ígának két végén műmárvány talapzatra erősített, aranyozott, öntöttvas candeláberek állnak. A lépcsőház pilléreit két sorban egy-egy pilasterek közé foglalt csigás ormú fülke tagolja. Az alsó fülké fölött egy-egy allegorikus tárgyú, domborművű gipszmedaillon van. Ugyanilyen két medaillon látható a heti ülésterem mennyezetének domborművei sorában. A felső fülkék két oldalán a korinthizáló félpillérek fejezetein néket ábrázoló négy allegorikus gipszszobor áll, a melyek a heti ülésteremnek a hallgatóság részére fenntartott kisebb szakaszában ismétlődnek. A folyosók és a lépcsőház gipsz díszítése a löcsei születésű Marschalkó János szobrász (1819—1877) műhelyéből került ki, a ki az arabeszkés díszítés mintáit az építészeti irodától s a gipszmedaillonokat Berlinből készen kapta. A lépcsőházat a második emeleten félkupolaszerű tükörmennyezet tetőzi be, a melynek szalagfonatos, rosettás díszű hevederívei a lépcsőház félkörű falának ablakaival páronként váltakozó, arabeszkés díszű félpilléreként nyugosznak. A lépcsőház második emeleti részében ennek zárófalához támaszkodva áll Karszt-márványból faragott talapzaton Stüler Ágostnak, a palota tervezőjének fehér márvány mellszobra, a melynek fölállítását az Akadémia a mester halálának hírére 1865 október 30-án tartott összes ülésén határozta el.¹ A mellszobrot a berlini Schievelbein Hermann (1817—1867) eredetije után Izsó Miklós faragta. Jelzése: «Schievelbein után f: Izsó Pest 1865 dec. 11.»

A palota második emeleti folyosójának keresztboltozatai szintén a hosszanti falak mentén párosával

¹ *Csengery*: A Magy. Tud. Akadémia jegyzőkönyvei III. k. 149. l.

sorakozó, de itt korinthosi stílusú oszlopokon nyugszanak, a melyeknek megfelelően a falat ugyanilyen stílusú félpillérek tagolják. A lépcsőnek ide torkoló két ágával szemben és a folyosó közepén három egyszerűbb, renaissance keretes ajtó a nagyterem karzatára vezet. A folyosó jobboldali végén a bejárat eredetileg az Esterházy-képtárba vezetett, a melynek helyiségeibe a városligeti Szépművészeti Múzeum megnyitása után a Történelmi Képcsarnok költözött. A folyosó baloldali végéből nyíló szobák régebben az Esterházy-képtár örének és a Képzőművészeti Társulat titkárnak lakásául szolgáltak; ma ezeket a Magyar Nemzeti Múzeum növénytani osztálya bérlí. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1865-től 1876-ig tartotta képkiállításait a palotának a Dunára néző másodemeleti termeiben.¹ Ekkor ezeket is az állam bérelte ki az Országos Képtár céljaira, a melynek magva az 1871-ig az Akadémiától gondozott Esterházy-képtár volt. Az Országos Képtárt 1905-ben költöztették át a városligeti Szépművészeti Múzeumba. Régi helyiségeit ekkor a Történelmi Képtár céljaira alakították át, a mely a palotában, ennek dunaparti szárnyában a második s a risalít felső emeletén 1907 június 5-ikén nyílt meg.²

Egyéb művészeti intézményeink közül ideiglenesen az Akadémia palotájában még Benczúr Gyula festészeti mesteriskolájának s az állami női festőiskolának adott otthont. Benczúrnak az igazgatótanács 1883 január havában a vallás- és közokt. miniszter kérésére a nagyterem melletti termet előszobájával engedte át, melyben az országba visszatért mester első műve gróf Andrássy Gyula arcképe volt; a női festőiskola 1888-ban a palota akadémia-utczai szárnyában a második emeleten nyert helyet.³

A Kisfaludy-Társaságnak 1865-től kezdve van kü-

¹ Akadémia Értesítője X. k. Igazg. ülés 1876. VI. 10. 34. pont és 201. l.

² Akad. Értesítő 18 k. 563.

³ Akadémia Értesítője XVII. k. 1883. I. 28. Ig. ülés. 6. pont és u. o. XXII. k. 132. l. 64. pont.

lön terme az Akadémiában. 1891-ig ez a földszinti előcsarnok mellett lévő terem volt, a mely ma a könyvkiadóhivatal raktára s a melyben a hetvenes években a Műemlékek Országos Bizottsága is helyet nyert. 1891 óta a Kisfaludy-Társaság az üléstermek sorának egyik helyiségében, az első emeleten őrzi képtárát, ereklyéit és iratait.¹

1867-ben az országgyűlés által Ausztria és Magyarország közös ügyeinek elintézésére kiküldött 67 tagú bizottság gróf Andrassy Gyula elnöklése alatt palotánk nagytermében tanácskozott.²

Később 1884-ig az osztrák delegatio tanácskozott több ízben üléstermeinkben.³

A sok congressuson kívül, mely falai között lezajlott, az Akadémia palotája, mint már említettük, felavatása óta szinte valamennyi szellemi életünkben számottevő társulatunk üléseinek színhelye.

3. A nagyterem és a heti ülések terme.

A nagyterem az Akadémia ünnepélyes közüléseinek színhelye, palotánk legdíszesebb része; építészeti tagoltsága és gyakorlati hasznavehetősége tekintetében azonban nem kifogástalan. A 30 m. hosszú, 17 m. széles, két emeletnyi magas terem tükörmennyezetét a mennyezet fölött elrejtett két hatalmas vasgerenda tartja; keretének boltcikkelyei a keresztboltozatos karzat korlátján sorakozó kariatidák fején a sarkokban egy-egy pilléren nyugsznak. A karzatot és az ablakos fal szakaszokra osztott gerendázatát 24 salzburgi vörös márvány oszlop tartja, a melynek megfelelően a karzatok alatt a falat hasonló anyagból faragott félpillérek tagolják, korinthizáló stílusú aranyozott gipszfejezetekkel. Az oszlopok alakos korinthizáló fejezete porcellánszerű anyagból a charlottenburgi

¹ *Csenqery*: A M. T. Akadémia jegyzőkönyvei III 207. I. és Akadémiai Értesítő 2. k. 733. 1.

² Vasárnapi Ujság 1867. 89. 1.

³ L. Akadémia Értesítője X. k. 142. 1. és XVIII. k. 173. 1.

March-gyárban készült. A kariatidák, nyilván berlini négyféle minta nyomán, vászonnal bélelt gipszből Marschalkó J. műhelyéből kerültek ki, a ki számláinak bizonyossága szerint, csak egy kariatida-fejet mintázott újból, a mely bizonyára szállítás közben összetört.

Az Akadémiának a palota építésének hírére László Károly hazánkfiá Mexikóból 1863-ban több mint két tonna (80–100 köbláb) mahagonifát ajándékozott, hogy ezt az épületben fölhasználják.¹ Ebből készült a nagyterem falainak alján végighúzódo faburkolat, a három nagy és a kis ajtó, valamint a heti ülések termének ajtai, ablakkeretei és falburkolata. Mindezek, valamint a padlók és a palota tölgyfakapui Szabó József pesti asztalos munkái. A nagyterem emelvénye eredetileg az ablakos fal közepén, a középső ajtóval szemben állott, a honnan később mostani helyére rakatták. Az emelvény virágos mustrájú szőnyegét stramin alapon, tarka gyapjufonállal Bohus Jánosné lelkes felszólítására magyar hölgyek hímezték az Akadémia számára, s az aránylag ma is meglepően jókarban levő óriási méretű kézimunkát 1867 tavaszán adták át.²

A szőnyeg nyolczvan 75–75 cm.-nyi négyzetből áll s zöld alapon barna indák keretében minden négyzet más és más virágokból összerótt tarka bokrétát ábrázol s nyilván minden négyzet más és más urinő munkája.

Az emelvénynek mai helyére való áthelyezésével még szembetünőbb lett a részaránytalanság, a mely az első sorban nappali használatra szánt nagyterem tagoltságát az ablaknyílásokkal megszakított gerendázat folytán nyugtalan hatásúvá teszi. Ezt azonban csak a világosság rovására, vagy a hosszanti fal karzatának mellőzése esetén lehetett volna elkerülni. 1888-ig a nagyterem fehér falaiival, festetlen gipsz díszítésével, disztelen gipszkeretes mennyezetével vajmi rideg hatású lehetett. Azt a fejedelmi pompát, a melynek itt ma tanúi vagyunk, de a mely még befejezésre

¹ *Csengery* : A M. T. Ak. jegyzőkönyvei II. 57.

² Akadémia Értesítője I. k. 148. 1.

39. T. e. b.

Nagyterem.

vár, az Akadémia legjobbjai évtizedekre terjedő fáradásának köszönhetjük.

A nagyterem falképekkel való díszítésére báró Eötvös József elnök már 1865-ben gondolt, de tervének megvalósítását nem érthette meg.¹ Nyolcz év mulva Horváth Mihály ig. tag, kiváló történétírónk vállalkozik arra, hogy a falképek költségeinek érdekében a katolikus főpapoknál közben jár s Haynald Lajos kalocsai érseknek és Samassa József akkor szepesi püspöknek 1500 1500 frtos adományát is bejelenti, a mely adományokhoz báró Sina Simon 3000 frttal járult. A 6000 frtot kitevő összeghez később 1500–1500 frtot még Bartakovics érsek és Kovács Zsigmond pécsi püspök, 1000–1000 frtot Ipolyi és Bonnaz püspök, 750 frtot Peitler váci püspök és 300 frtot Rezucsek zirczi apát adott.²

A következő ülésen Horváth Mihály bemutatja a díszítés tervét, a melyet még báró Eötvös József megbízásából Szkalnitzky készített s az igazgatótanács bizottságot küld ki a nagyterem falképei ügyében.³ Az 1874-ig befolyt összeg kamatostul 1881 végéig 14,630 frtot tett ki s azonfelül még néhány ajánlat volt. Ipolyi Arnold javaslatára a bizottság elhatározta, hogy a falképek tárgya kizárólag irodalomtörténeti legyen, egyben jelenti, hogy legnevesebb festőink: Munkácsy, Liezen-Mayer és Benczúr hajlandók ezek megfestésére és hogy a részletekre és a technikai kérdésekre vonatkozólag Ybltől, Ligeti Antaltól és Rauscher Lajostól kérnek tanácsot.⁴

Munkácsy Mihály falképén Mátyás királyt humanistái körében akarta megörökíteni. A mester kevés-
sel azelőtt aratta tüneményes diadalait Krisztus Pilá-

¹ *Keleti Gusztáv*: Az Akadémia nagy termének falképeiről és művészeti díszítéséről. Felolvasta 1888 V. 6-án a közülésen. I. A M. T. Akadémia Évkönyveiben. XVII. k. Budapest, 1891.

² Akadémia Értesítője VII. k. 8. 1. Igazgatósági ülés 1873. I. 12-ikén 2 pont és Akadémiai Értesítő 3. k. 263. 1.

³ U. o. VII. k. 38. 1. 1873. I. 27. 28. pont.

⁴ U. o. XV. k. 240. 1. 1881. XII. 19-iki összes ülés 240. p.

tus előtt czimű képével, a melyet közadakozásból itthon akartak tartani. A gyűjtés nem járt kellő eredménnyel s a Pesti Napló az olvasói részéről erre a célra beküldött 465 frtot Munkácsynak a nagyteremben festendő képére az Akadémiának ajánlja föl, a melyet ez föltételeesen elfogad.¹

Benczúr Gyula, a ki akkor telepedett le Budapesten, a Szent Istvánt Imre herceg és szerzetes tanítói körében ábrázoló falkép megfestésére vállalkozott, a melynek hátterében a nemzeti pogánykor lantosainak is szánt szerepet.² Ez 1883-ban volt. A gyűjtés eredménye azonban még 1886 végén is csak 20,000 frt s azonfelül a terem befejezetlen volta és szintelen állapota is akadály a falképek festésének. Trefort Ágoston elnök épp ezért szakértőkkel és művészekkel abban állapodik meg, hogy a decoratív festésre Schickedanz Albert építésztől tervet kér. Munkácsy és Benczúr helyett, a kik egyéb elfoglaltságuk miatt visszaléptek, Lotz Károly vállalkozott két nagy falkép festésére s a Szent Istvánt a középkor képviselőivel ábrázoló hármaskép cartonját még 1886-ban be is mutatja.³

Két év múlva, 1888. évi máj. 6-án az ünnepélyes közgyűlést már a decoratív festményeiben is befejezett s Lotz Károly egyik hármasképével ékes nagy teremben tartják meg. A mennyezet díszítése 13,000 frtba, Lotz első hármasképé 6000 frtba került.⁴ 1890-ben Fraknói Vilmos másodelnök a másik hármaskép megfestése érdekében indít meg mozgalmat s a katolikus főpapok körében erre 3350 frtot gyűjt.⁵

Ifj. Jankovich Béla, mostani vallás- és közokt. miniszterünk, akkor nyert Lévy-jutalmának felét ajánlja föl erre a célra.⁶ A másik képre is Lotz Károlytól kér a bizottság cartont, a mester ennek elfogadása után

¹ U. o. XVI. k. 100. 1. és 236. 1.

² U. o. XVII. k. 162. 1.

³ U. o. XX. k. 237. 1886. XII. 19-iki ig. ülés 70. pont.

⁴ U. o. XXII. k. 57. és 113. 1.

⁵ Akadémiai Értesítő I. k. 174. 1. és 2. k. 184. 1. 1891.

⁶ U. o. 3. k. 263. 1.

A nagyterem freskói : Szent István kora.

csakhamar munkához lát s 1891 végén másik falképével is elkészül, melylyel mai állapotában a nagy terem díszítése befejezést nyert.¹

A nagyterem falképei Lotz Károly legjobb munkái közül valók s Ipolyi Arnoldtól kijelölt tárgyuk a műveltség magyar hőseinek hosszú sorát örökíti meg. Mindkét művén «az epikus és allegorikus tartalom kényszere alól felmentve, pusztán festői eszközökkel dolgozott» a mester.² A teremnek a Duna felé eső keskenyebb falán, az emelvény fölött, a karzat architektonikus keretében, triptychon alakjában csoportosítva középkori culturánk hőseit látjuk. A középső kép főalakja Szent István, a ki fegyvertelenül, királyi díszben áll trónusa előtt s atyai intelmeinek kéziratát nyújtja át térdreereszkedő Imre fiának. Oldalt Szent Gellért püspök hajlik az ifjú fölé. Az előtérben balfelől két benczés barát, Walter és Henrik magisterek alakja, ezek mögött Hartvik püspök, Szent István életírója s még egy pap látható. Jobbfelől egy őszhajú szerzetes magyarázza a térdén levő könyvből a mellette álló ifjúnak és leánynak Isten ígét. Az ifjú kereszténység e képviselői és a királyi trónus között Imre királyfival szemben, de egy lépcsőfokkal alább tarfejú, őszszakállú barát áll az apostoli kettős keresztel, mögötte az udvari nép sorában egy hegedős, egy pap és a templom mintájával karján a székesfehérvári bazilika építőmestere tűnik fel. Az előtér alján oroszlánokon nyugvó román stílusú keresztelő-medence áll s az ehhez támasztott repkényes kőlapon ez a felirat: Emlékezzünk régiekről.

A hármás kép baloldali mezejének főalakja, Könyves Kálmán király, jobbában a törvénykönyvet tartja s balkezének tiltakozó mozdulatával a márványlépcső alján leboruló, félig meztelen nőre mutat, a kit, boszorkánysággal vádolva, a hóhér égő fáklját lobog-

¹ U. o. 2. k. 187., 682., 732. és 734. l., továbbá Keleti Gusztáv jelentése a díszterem második falfestményéről u. o. 3. k. 43. l.

² Pulszky Károly i. m. Akadémiai Értesítő 3. k. 338. l.

tatva akar a máglyához hurcolni. Jobbfelől lenn, mint a tűnőfélben levő pogány kor képviselője egy öreg igricz töri el, a királynak hátat fordítva, lantját, miközben társa a ledöntött oltár tövében kardját leeresztve siratja az ősi pogány hitet, a melyért harcza eredménytelen volt. A közép- és háttér főbb alakjai jobbfelől Boldog Margit apáca, IV. Béla leánya és Rogerius, a tatárjárásról szóló Carmen miserabile szerzője, mögöttük középkori névtelen legendairóink. Balfelől középkori egyházi szónokaink csoportjában juttatott helyet művészünk a Mátyás korabeli Temesvári Pelbártnak, a ki itt szószéken áll, kezeiben iratokkal és lúdtollal.

A hármaskép jobboldali mezején Nagy Lajos korát örökítette meg a mester. A nagy király fényes udvarának élén, mint az irodalom és művészet pártfogója lép eléünk s a pécsi egyetem gótikus stílusú épületének plastikus mintáját vizsgálja, a melyet az építész mutat be. A kép háttérében Szent László király nagyváradi lovasszobra áll, ettől jobbra a román stílusú csarnok egyik fülkéjében egy festő dolgozik falképén. A csarnok karzatán három keleti öltözetű férfi a középkori mysteriumok előadóit képviseli. Balfelől az előtérben két dominikánus zarándok bottal a hittérítő barátokra emlékeztet, a kiknek nemzeti érzésére a XIII. századbéli Julián mutatott kiváló példát. Ezek mögött egy bíbornok s két szakállas alak áll. Jobbfelől középkori krónikásaink csoportosulnak, közöttük Anonymus, ősz szakállú főpap alakjában, továbbá Tamás spalatói esperes és Thuróczi. Valamennyien a lépcsőre terített subáján ülő öreg földműves szavát hallgatják, a ki itt a néphagyományt személyesíti meg. A hősi elemet a király kíséretében Toldi Miklós vörös palástos, vértezett, szakállas arcú alakja képviseli.

A másik hármaskép a nagy teremnek az emelvény nyel szemben levő keskenyebb falán a karzat fölött a Mátyás korabeli humanismust, a reformatio korát s irodalmunk kiválóbb alakjait a XVIII. század végéig dicsőíti. Alakjainak festői csoportosításával egybeolvadó, pompás renaissance stílusú architektonikus hát-

A nagyterem ireskői: Mátyás király és a humanizmus.

terével ez a hármaskép az előbbinél még sikerültebb művészi alkotás. A középső festményen Mátyás királyt látjuk könyvtárának trónszerű emelvényén. Körülötte a ránk maradt hiteles arcképek lehető leikiismeretes felhasználásával a következők csoportosulnak: jobbfelől a háttérben látható Herakles-szobor előtt Filippo Lippi, Carbo, a könyvét felajánló Bonfini, Galeotti és Ranzano; balfelől kezében az Academia Istropolitana alapító oklevelével Vitéz János, egy előrehajló barát, Janus Pannonius, Bakócz Tamás, az előtér felé a Metamorphosis-szal kezében Apor Péter és Beythe István, az első magyar növénytani író.

Az előtér alján földgömb, könyvek, jobbfelől könyvsajtó; a baloldali sarokban a mester jelzése: Lotz K. 1892.

A baloldali kép főalakja Pázmány Péter; mögötte Telegdy Miklós pécsi püspök és Káldy György a jezsuita bibliafordító áll; jobbfelől Verbóczyt, Forgách Ferenc váradi püspök, történetíró ülő alakját, Istvánffy és Verancsicsot látjuk. A lépcsőn ül Károlyi Gáspár, a protestáns bibliafordító; a balfelől csoportban Szenczi Molnár Albert, Dávid Ferencz unitárius püspök, Erdősi Sylvester János, Gelei Katona István, Alvinczy Péter és Czeglédi János ismerhető fel. A háttér loggiájáról Bethlen Gábor és Lorántffy Zsuzsanna tekint alá; az előbbi mögött Kemény János és Heltai Gáspár.

A jobboldali kép költői sorában Zrínyi Miklós a főalak; mögötte Listius László és Gyöngyösi István áll, balról Haller János, Rozsnyai Dávid, Ilosvai Selymes Péter, legelől egy török viseletű alak, jobbról II. Rákóczi Ferencz, Mikes Kelemen, Rimai János és Faludy Ferencz. A lépcsőn Balassa Bálint halad lefelé, a karzaton pecsétetes oklevéllel Sztáray Mihályt látjuk, továbbá Felvinczi Sándor protestáns egyházi író, végül Pekry Lőrincznét és Széchy Máriát.¹

¹ Dr. Peregriny János Lotz Károly jegyzetein alapuló szíves közlése és Keleti Gusztáv leírása nyomán a M. T. Akadémia évkönyvei XVII. k. és Akad. Értesítő 3. k. 43. 1.

A nagyterem oldalfalai az oszloprend mögött és a hosszanti fal karzatának fülkéi még méltó díszítésükre várnak. Lotz Károly festette 1887-ben a mennyezet két nyolczszögletes keretébe foglalt pompás allegorikus compositiókat, az ablakok fölött az ívmezőket és az ezek alját kitöltő alakokat, a melyek az Akadémia három osztályában képviselt tudományágakat jelképezik. Ezeket a festményeket Lotz jegyzeteinek fölhasználásával a Szépművészeti Múzeumban őrzött eredeti cartonok nyomán dr. Peregriny János írta le s itt szintén az ő leírása nyomán ismertetjük.

Az egyik mennyezetkép a Költészet, babérkoszorús fejű, jobbában lanttal ég felé szálló szárnyas nő, a ki Amor segítségével, a köznapiakon felülemelkedő s a lepkeszárnyas Psyche alakjában ábrázolt lelket magával ragadja. A magyar címert ábrázoló mezőn túl a másik mennyezetkép a Tudományt jelképezi. Ez fátyolos fejű, bő palástba burkolt, kőpadon ülő nő, térdein nyitott könyvvel, jobbkezében lúdtollal; mellette könyvek; jobbra felől szárnyas génius égő fátylával, a háttérben balról a természet titkait jelképező Sphynx. Az ablakok fölött sorakozó alakok, a melyeket Lotz Károly páratlan önzetlenséggel, díjtalanul festett meg, a középső mezőben az irodalmat, a négy szélsőben a tudományokat ábrázolják s leírásuk balról jobbra haladva dr. Peregriny János nyomán a következő:

1. A természettudományok főalakja a Természetrajz, jobbra forduló profilban ábrázolt, trónusának postamensére támaszkodó, derékig ruhátlan nő, ölében könyvvel, jobb kezében lúdtollal; előtte ruhátlan ifjú áll jobbkarjáról aláomló lepellel s magasra emelt állati koponyával; kétfelől virágok, madarak és csúszó-mászó állatok. Ez alatt a monochrom festésű, ruhátlan ifjakat ábrázoló mellékalakok az ablak ívének két felén a Chemiát és a Physikát jelképezik; az előbbi nyitott könyvet és palaczkot, az utóbbi lombikot és élére állított könyvet tart kezében.

2. A mennyiségtani tudományok főalakja keresztbetett lábakkal ülő, kissé jobbra forduló, jobbkezeivel a padra nehezédő, balkezeivel térdére könyöklő, fátyo-

los fejű, bő ruhás nő, gondolatokba elmerülő arczczal; előtte jobbfelől ballábával könyvekre lépő ruhátlan ifjú áll, kezében körzővel és rajztáblával, a háttérben balfelől éggömb és könyvek. A térdükön átvetett palásttal ábrázolt ruhátlan egyszínű mellékalakok egyik lábukat felhúzva hátat fordítanak egymásnak. A baloldali rajztáblával és távcsővel kezében a Csillagászatot, a jobboldali könyvvel és földgömbbel a Földrajzot jelképezi.

3. A szépirodalom főalakja a trónuson ülő babérokoszorús fejű, bő ruhás nő, kinyújtott jobbkézzel, baljában lanttal: az epikus költészet. A trónus lépcsőjén jobbkezeiben lúdtollal, térdén papirossal, ruhátlan ifjút látunk, a ki balkezére nehezedik s hátra tekintve a trónuson ülő nő szavát lesi. A kép balsarkában sisak, pajzs és lándzsa, jobbfelől tripos. A monochrom mellékalakok meztelen vállú nők s a balfelőli térdén lanttal, balkezeiben rózsával a lyrai költészetet, a jobbfelőli kezében álarcczal és karddal a drámai költészetet jelképezi.

4. A történelmi tudományok főalakja Klio, trónuson ülő, fátyolos fejű, meztelen vállú, bő ruhás nő, a ki a balfelől térdelő szárnyas génius táblájára ír s jogart tartó balkezeivel térdére nehezedik; a ruhátlan szárnyas ifjú képében ábrázolt génius babérokoszorút tartó jobbkezeivel a hír harsonáját szorítja magához. Balfelől könyv és homokóra, jobbfelől antik oszloptörédek. Az egymásnak hátat fordító ruhátlan mellékalakok egyike az Archæologia, a másik a Philologia. Az előbbi kezében antik cserépedényt tart s könyvből olvas, az utóbbi a lábához támasztott táblát nézi, balkezeiben nyitott könyv.

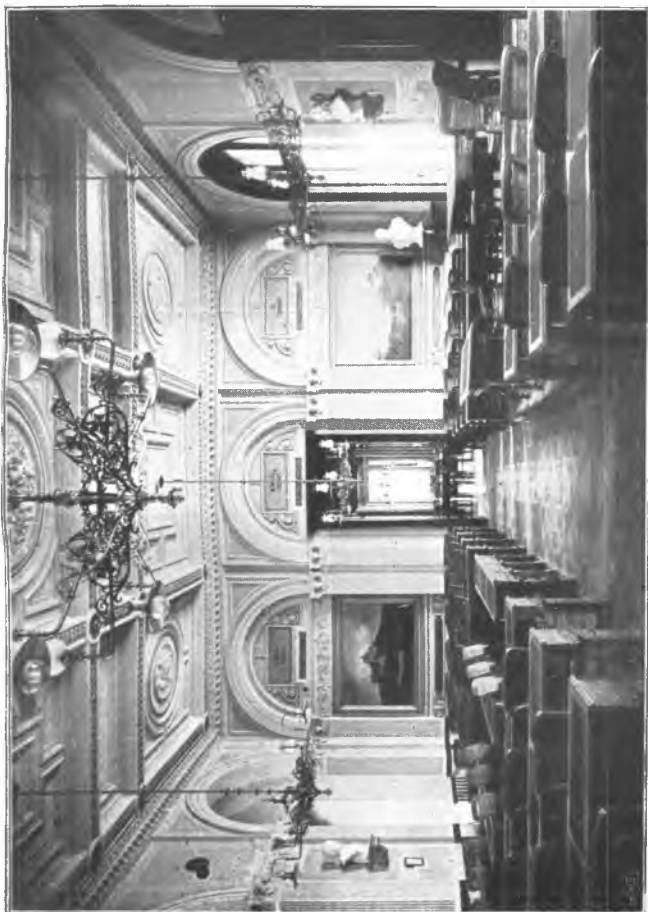
5. A jog- és államtudományok főalakja balkezeivel karosszékére támaszkodó, diadémás fejű, bő ruhás nő, a ki meztelen jobbkarjával állát támasztja alá s gondolatokba merülve balfelé, kezeiben lefelé fordított pallost és mérleget tartó meztelen ifjúra néz, a kinek válláról köpeny omlik alá. Balfelől antik méces és iratok, jobbfelől könyvek töltik ki a teret. A palástjukat térdükön átvető ruhátlan mellékalakok egyike a

kezeiben oklevelekkel ábrázolt ifjú az Oklevéltant, a másik, a ki jobbkezét kinyújtva beszél s balkezeiben irattekercset tart, a Szó oklaltant jelképezi.

Lotz Károlynak, az önzetlen nagy művésznek keze nyomát a mennyezetten a pazar módon gazdag ékítmények egyik-másik alárendeltebb alakos motivumán is felismerhetjük. Mint a nagyterem díszítésének története fonalán említettük, a mennyezetnek a Cinquecento korabeli groteszkek mintájára készült gazdag hatású díszítése monochrom emblémáinak és apró alakjainak nagy sokaságával, Schickedanz Albert festő és építő művésznöknek, az olasz renaissance kiváló ismerőjének terve nyomán készült.

*

A palota Dunapartra néző szárnyának első emeletén, az egymásbanyúló termek sorának közepén van a heti ülések terme. Ez 14 m hosszú s 6 m széles és hármás félköríves árkádnnyílás választja el a hallgatóság befogadására szánt, ugyanolyan hosszú, keskeny helyiségtől. Az ülésterem lapos mennyezetét, gipszéki tményes gerendái fülkés keretében, öt kerek dombormű díszíti. A középső körben tánczó, gyümölcsfűzés, ruhátlan gyermekeket ábrázol, a többi négy, valószínűleg Berlinből készen idekerült gipszdombormű egy-egy nőt szárnyas géniussal. Ezek a természet-tudományt, a csillagászatot, a zenét és a költészetet jelképezik. Az ülésterem oldalfalait korinthizáló pilasterek és arcaturaívek tagolják, a melyek keretében a mahagonifával borított ajtók és ablakok nyílnak s közeiben gyámköveken márvány mellszobrok állnak. Ez utóbbiakat a képes termek arczképeivel és mellszobraival kapcsolatban ismertetjük. Az arcaturák ívmezőit feliratos táblák töltik ki az Akadémia szakosztályainak nevével. Az oldalfalak két szélső pilasterpárjának keretében arabeszkes friz alatt Ligeti Antalnak aranyozott gipszkeretbe foglalt négy olajfestésű tájképe díszíti a termet, a Dunára néző ablakok felőli oldalon: a Balaton Szigliget várának romjaival és Szepes vára a háttérben a Kárpátokkal (jelzése: Li-

A heti ülések terme.

geti A. 1870.); a hármás árkádnnyílás felé eső oldalon : Trencsén vára (jelzése: Ligeti A. 1870.) és Hricsóvára a Vág partján. A jeltelen két tájkép 1867-ben Kubinyi Ferencz t. tag költségén készült,¹ a másik kettő báró Sina Simon adományából. Az ülésterem gipszdíszítése Marschalkó János szobrász műve, a ki számláinak adatai szerint a mennyezet medaillonjait készen kapta az építőirodából s a mellszobrok gyámkövein kívül még a hallgatóság befogadására szánt helyiség suta félpillérein álló gipszszobrokat is mintázta. Az ülésterem domborművű ékítményeinek mérsékelt aranyozását 1871-ben végezték, a feliratok is akkor kerültek ide a mikor Ligeti tájképeit a falba foglalták. Ezt a munkát Teucher Károly szobafestő végezte.² A heti és a többi ülésterem butorait Pollák József pesti asztalos szállította, a kisebb kárpitosmunkákat a palotában Kracher Károly kárpitos végezte.

MÁSODIK RÉSZ.

AZ AKADÉMIA GYŰJTEMÉNYEI.

I. Elajándékozott gyűjtemények.

Alapításától fogva az Akadémia sohasem riadt vissza feladatán kívül eső munkáktól sem, mihelyt ezekkel művelődésünkben hézagokat pótolnia alkalma nyílt. Így keletkeztek a feladatának keretébe nem tartozó oly gyűjteményei, a melyeket idők folyamán más országos jellegű intézeteinknek engedett át. A legfontosabb volt ezek sorában az Esterházy-képtár, a melynek az Akadémiával kapcsolatos történetéről feljebb már szözlöttünk s a mely idővel alighanem elveszett volna az ország számára, ha herczeg Ester-

¹ Akadémia Értesítője I. 37. l., 1867. I. 27. Igazg. ülés XVIII.

² U. o. V. K. 130. l. 1871. IV. 24. összes ülés 132. pont és V. 22. összes ülés 183. p., továbbá 225. l. VI. 26. összes ülés 232. p. és 252. l. 53. pont.

házy Pál gróf Dessewffy Emil közbenjárására nem engedi át az Akadémiának s ez épülő palotájában nem biztosít helyet a nagyszabású gyűjteménynek, a mely nélkül a Szépművészeti Múzeum ma Európa képtárai sorában aligha tenne számot.

Volt az Akadémiának tekintélyes érem- és régi-pénzgyűjteménye is. Ennek alapját gróf Teleki József vetette meg, a ki 1834-ben Kresznerics Ferencz t. tag könyvtárával együtt ennek 1700 ritka darabból álló pénzgyűjteményét is megvásárolta s gyarapítására 2000 forintos alapítványt tett. Ugyanez évben Czech János 1700 régi pénzt, Schedel Ferencz 390 részben római, részben új pénzdarabot ajánl föl az Akadémiának.¹ A pénzgyűjtemény számára az Akadémia 1835-ben gróf Teleki József alapítványának kamataiból szekrényeket rendel meg s örévé Luczenbacher (Érdy) Jánost választja meg, a ki az Árpádkori és vegyesházbeli pénzokról lajstromot készít, a melyet az 1840. évi szept. hó 6-án tartott nagygyűlés nagy örömmel fogad.² Közben megveszik 1300 forinton Weszlerle József magyar pénzgyűjteményét s utána járnak, hogy a kincsleletekben az Akadémia is részesedjék. 1841-ig Luczenbacher (Érdy) János a magyar pénzgyűjteményt Szent Istvántól I. Józsefíg rendezte és lajstromozta s halála után 2258 darabból álló saját gyűjteményét a pesti izraelita közönség veszi meg az Akadémia számára.³ Érdy 1857-ben lemond s helyére Paur Ivánt választják meg.⁴ Az éremtár nagyobb gyarapodásai még a következők voltak: Stuhr Lipót dr. elhunyt atyja kéziratának az Akadémia irattárában való elhelyezése fejében éremgyűjteményének másodpéldányait ajándékozta,⁵ báró Prokesch-Osten stambuli internuntius 1867-ben 100 éremből, 30 arany, 57 ezüst és 13 rézpénzből álló keleti gyűjteményét. A báró

¹ A M. Tudós Társaság Évkönyve II. 1835. 84. l.

² U. o. III. k. 16., 24., 38. l., V. k. 48., 52. és 81. l.

³ U. o. VI. k. 16. l. és VIII. k. 71. l.

⁴ Összes ülés 1857. 104. pont.

⁵ *Csenqery*: A M. T. Akadémia jegyzőkönyvei IV. 36.

Bajzát-h-féle éremgyűjtemény megvásárlását azonban az Akadémia 1870-ben már mellőzi¹, s minthogy könyveken és kéziratokon kívül más tudományos eszközöket gyűjteni nem feladata, 1872-ben érem- és pénzgyűjteményét Pulszky Ferencz igazgató kérésére tulajdonjogának fenntartásával a Nemzeti Múzeum régiségtárának engedi át.* A palota fölépítése előtt az érem- és pénzgyűjteményt az Akadémia pénztári szobájában, majd könyvtári helyiségeiben, ennek fölépültével az Akadémia egyéb régiségeivel együtt a könyvtárnak folyosószerű udvari helyiségében őrizték, a hol az éremgyűjtemény tárlói közül néhány még ma is látható.³ Az Akadémiának egyesek ezután is ajándékoztak vagy hagyományoztak régi érmekeket és pénzeket, a melyeket azonban az Akadémia már közvetlenül a Nemzeti Múzeumnak adott át, mint Bitnicz Lajos t. tag, szombathelyi káptalani prépost 4774 darabot tevő éremgyűjteményét.⁴ Az Akadémia azóta is csak a modern emlékérmeket és plaquetteket tartja meg, a melyekkel egyesek és társulatok megtisztelik. Ezekből az Akadémia könyvtárában máris tekintélyes gyűjteményt őriz, a melyet a könyvtárral kapcsolatban alább ismertetünk.

Volt az Akadémiának régiség- és gipszöntvénygyűjteménye is, a melyet 1868-ban részben a budapesti kir. tudományegyetemnek, részben ismét a Nemzeti Múzeumnak ajándékozott, mely utóbbinak juttatta kagyló-, ásvány- és kőzetgyűjteményét is, továbbá Duka Tivadar szobrokból és építészeti részletekből álló buddhistikus gyűjteményét, a melyet Monghyrból, a Ganges partjáról egyéb ethnographikus és természeti tárgyakkal együtt küldött az Akadémiának.⁵

A palotába való költözés után az Akadémiának

¹ Akadémia Értesítője I. 196. 1. és IV. 127. 1.

² U. o. II. 26. 1.

³ A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei III. k. 29. 1.

⁴ Akadémia Értesítője V. k. 231. 1.

⁵ *Csengery*: A M. T. Akadémia jegyzőkönyvei I. 131. II. 53. és Akadémia Értesítője II. 275.

egyideig többé-kevésbé gazdagon felszerelt physikai, vegytani s föld- és őslénytani terme volt, melyek egyben bizottsági tanácskozások céljaira is szolgáltak.¹ A physikai terem az első emeleten a mai elnöki fogadóterem volt s 2613 forintra becsült gyűjteményét 1877-ben a következő intézetek között osztották szét: 1. Középponti Meteorológiai-intézet, 2. a Kir. Magyar Tudományegyetem physikai, 3. ugyanannak ásványtani-intézete, 4. Kir. József-műegyetem, 5. kereskedelmi ministerium, 6. pædagogium.² A vegytani termet az akadémia-utczai kapu mellett már 1871-ben kapuslakássá alakítják át.³

Az ásvány- és őslénytani terem az előcsarnok melletti helyiség volt, a mely most a könyvkiadóhivatal raktára s a melyet 1865-től, mint láttuk, a Kisfaludy-Társaság és a Természettudományi Társulat közösen s a hetvenes években a Műemlékek Országos Bizottsága is használt. Az Akadémia részben újabban alapított s ma is meglevő gyűjteményei: a képes termek és ezek sorában a Mikszáth-szoba, továbbá a Széchenyi Múzeum, a könyv- és kéziratár és az ezzel kapcsolatos emlékérem- és plaquette-gyűjtemény, végül a Goetheszoba.

II. A képes helyiségek.

Az Akadémia ügyrendjének 10. §-a elhúnyt tagjai emlékének megtiszteléséről szól. Ennek legnagyobb mértéke az, hogy az Akadémia «az iránta és a tudomány körül kiválóan érdemesült elhúnyt tagoknak arczképét saját palotájának termeiben elhelyezi.» A mikor az Akadémia otthonául a Trattner-Károlyi házban bérelt helyiségek szolgáltak, az ülésterem egyben képes terem is volt. Saját palotájában eredetileg a dunaparti szárnynak a nagyterem előtti első emeleti folyosó tengelyébe eső s a heti ülések termé-

¹ Akadémia Értesítője I. 129. 1.

² U. o. X. k. 123., 142. 1., XI. k. 146. és 165. 1.

³ U. o. V. 183. 1.

vel szomszédos nagy szoba volt a képes terem.¹ Ez 1889-ben már egészen megtelt festményekkel s az igazgatótanács felszólítására az építési bizottság az úgynevezett physikai termet, a mai elnöki termet alakíttatta át képes teremmé.² A már innen is kiszorult arcképeket újabban egyéb hely híján az eredeti képes terem és az utóbbi között az előszoba falain függesztik föl. Ez a körülmény tette megokolttá Berzeviczy Albert elnök indítványát, nem volna-e czélszerű, elhunyt érdemes tagok emlékét festett arcképek helyett mellszobrokkal megörökíteni és ezeket a nagyterem alsó falain gyámköveken elhelyezni. Az igazgatótanács elvben elfogadta a javaslatot, egyben Heinrich Gusztáv főtitkárt az összes ülés elé oly értelmű indítvány előterjesztésével bízta meg, hogy az elhunyt tagok arcképéről a nagygyűlés csak tíz évvel haláluk után határozzon.³

Az első két arckép, a melynek kifüggesztését az Akadémia elrendelte, Kazinczy Ferencz r. t. és Kisfaludy Károly r. t. olajfestésű képe volt. Az előbbit az Akadémia pénztára az Évkönyvek első kötetében aczélmetszetben való közlés végett szerezte meg, a második Schedel Ferencz ajándéka volt. Gróf Teleki József ezt az 1833. évi november 15-én tartott nagygyűlésen jelentette be, a mely akkor hozta a ma is érvényes határozatot, hogy: «1. általában csak holt tagok képei tétessenek fel, 2. minden egyes esetben a kérdést titkos szavazat döntse el.»⁴

A mikor 1836-ban a szeptember 2-ikán tartott nagygyűlésen a titkár bejelentette, hogy gróf Széchenyi Lajos és Pál, öcsésének, az Akadémia alapítójának és másodelnökének Amerlingtól festett arcképét küldte

¹ A Magyar Tudományos Akadémia képes terme. Akadémia Értesítője 2. k. 32. 1.

² Akadémia Értesítője XXIII. 133. 1. 1889. V. 5. Ig. ülés 30. pont.

³ Akadémiai Értesítő 23. k. 157. 1912. III. 3. Igazg. ülés 12. pont.

⁴ A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei II. k. 53. 1.

el ajándékba, gróf Széchenyi István maga kéri, hogy a titkári hivatalban helyezték el s csak a halála hírére 1860 április 10-ikén tartott rendkívüli ülés rendeli el, hogy a képes teremben függeszszék ki.¹

Arcképeken és mellszobrokon kívül a képes teremben az Akadémiának egyéb tárgyú festményei közül csak a címerét ábrázoló olajfestményt helyezték el, a melyet a bécsi Ender János festett és gróf Széchenyi István ajándékozott 1834-ben az Akadémiának. A címer története a következő: A mikor az Akadémia alapszabályainak kidolgozására kiküldött bizottság 1828 márczius 20-ikán és 30-ikán a tagok oklevelének szövegéről és a pecsétről tárgyalt s Fejér György és Jankovich Miklós bemutatták mintájukat, gróf Széchenyi István azt javasolta, hogy az oklevélnek «nemcsak foglalatját (tartalmát), de külsejét és csinos formáját is figyelembe kell venni». Minthogy megfelelő rajzok nem állnak rendelkezésére, a bizottság későbbre halasztja a döntést. Az oklevél, a pecsétnyomó és címer ügyében, mint az 1832. évi január 8-án tartott igazgatósági ülésen jelenti, Széchenyi maga járt el. A címer fiatal nőt ábrázol serleggel kezében, a mely felé sas repül. Széchenyi naplója szerint a nő gróf Zichy Károlyné Seilern Crescentiát jelképezi, a kit 1824 óta szenvedélyvel szeret és a ki 1836 február 4-én mint özvegy felesége is lesz s a ki a sas képében ábrázolt skythát a setétségéből kivezeti és nemessé teszi. Ezt a két alakot ábrázolja a topázba vésett pecsétnyomó, mely Pichler Lajos cameo-metsző műve s a címer, a melyet 1831-ben Ender rajza nyomán Stöber Ferencz metszett aczélba. Ennek lenyomata díszítette az 1832 június havában szétküldött 92 oklevellet, valamint az Évkönyvek czímlapját s Morelli Gusztávtól való fametszete az Akadémia újabb kiadványait. Széchenyitől ered az Akadémia jelmondata is, a mely a címer alatt olvasható: «Borúra derű.» A pecsétnyomó rajza eltér az aczélmetszetű címerétől, ez pedig Ender nagy olajfestményétől, mely

¹ U. o. III. k. 92–93. l.

Az Akadémia czimere.

utóbbi a gróf Waldstein Jánostól, Széchenyi jóbarátjától ajánlott módosítások figyelembe vételével készült.¹ A festett czímert a képes termék leíró lajstromában ismertetjük. Ezekben és a heti ülésteremben ezidőszerint a czímer festményén kívül 83 arckép és mellszobor látható. Az ülésterem után következő helyiségekben és a főtitkári hivatalban az Akadémia szintén számos, de már különböző tárgyú festményt és szobrot őriz. A könyvtár földszinti olvasótermében egyéb képek sorában olyan akadémikusok és az Akadémián kívül álló férfiak arcképei jutottak helyhez, a kik a könyvtár fölvirágoztatása körül szereztek érdemeket. Értékes festményeket találunk az Akadémia Széchenyi Múzeumában, a melynek képeit és szobrait épügy, mint a könyvtárban és a Goethe-szobában levőket, ezekkel a gyűjteményekkel kapcsolatban ismertetjük.²

Az olajfestésű képek és mellszobrok ismertetését az eredeti képes teremmel kezdjük.

a) A képes terem.

1. Az Akadémia czimere $3\frac{1}{2}$ m magas, $2\frac{1}{2}$ m széles olajfestmény a bécsi Ender Jánostól (1793—1854). Első, ügylátszik hivatalos leírását 1834-ben az Akadémia folyóirata, a Tudománytár közölte (I. k. 245. l.). E szerint a világos előtérben álló ideális megjelenésű nő a tudás világánál megszelídült erkölcs istennője, a ki jobbjaival a magasabbrendű humanismus serlegét nyújtja az öreg sas képében ábrázolt ősi magyar nemzetnek. Ez a borús multat jelképező setét háttérből jó, a melyet csak itt-ott világít meg a villám gyöngye fénye. Balkezevel a fiatal nő a közepén magyar czimeres pajzsra támasz-

¹ Viszota Gyula: A M. T. Akadémia czimere. Akadémiai Értesítő 15. k. 6. l.

² Az Akadémia képeinek és szobrainak első lajstromát házi használatra Jónás Károly, a M. T. Akadémia gondnoka állította össze. Megjelent az Akadémiai Értesítő 24. k.-ben, 1913. 537—540. l.

codik, a melynek domborműve Leo pápa és Attila találkozását ábrázolja. A pajzs közepén a magyar címer mellett Minerva áll s vonja le Pannonia alakjáról a leplet. A címer alatt az Akadémia jelszava olvasható: Borúra derű 1831. A tájképi háttér jobbfelől az Aldunát ábrázolja a Vaskapuval. Ez «a nemeslelkű polgár fáradozásainak jelen mezeje, honnan a jövőendő kémlőjének annyi szép reménye mosolyog». A festmény alsó jobbsarkában ez a felirat: A M. Akademiának emlékül G. Széchenyi István 1834. A kép jelzése balfelől az alsó sarokban: Johann Ender pinx. 1834.

2. **Fessler Ignác Aurél**, r. tag, történetíró, Oroszország ev. fősuperintendensének arczképe (*1756 Zúranynon, † 1839 Szentpétervárt). Mellkép, festette Rombauer János (*1782 Lőcsén, † 1849 Eperjesen). Asztal mellett ülő alak ev. superintendensi díszruhában, jobb keze nyitott könyvön nyugszik. A kép jobb sarkában kárpittal félig letakart könyves polcz; ennek deszkáján a mester jelzése: Joh. Rombauer pinxit St. Petersbourg 1821. Gróf Teleki József elnök ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1856 jan. 28-án tartott heti ülés. (L. Új Magyar Múzeum VI. 2. 157. l. és Akad. Ért. 2. 664.)

3. **Bene Ferencz t.** tag, orvos doctor, pesti egyetemi tanár arczképe (* 1775 † 1858). Mellkép, festette Györgyi (Giergl) Alajos (1820—1863). Zöld kárpitos, támlás karosszékben ülő alak, balkezeben összegöngyölt füzet: Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Munkálata felirattal; jobbkarjával zöldposztós asztalra támaszkodik. Háta mögött vörös kárpittal nagyrészt letakart könyves polcz, Bene munkáival. A kép alsó balsarkában jelzés: Giergl 859. Valószínűleg a Bene-család ajándéka, a melylyel a festő is rokonságban volt. Kifüggesztését elrendelték az 1858 okt. 4-iki heti ülésen. (L. Új Magyar Múzeum VIII. 2. 540. l. és Akad. Ért. 2. k. 664. l.)

4. **Szalay László** r. tag, történetíró, az Akadémia titkárának arczképe (* 1813 † 1864). Térkép, festette Székely Bertalan (1835—1910). Álló alak, jobbkezevel

Képes terem.

könyvekkel és oklevelekkel megrakott asztalra támaszkodik. Közömbös barna háttér. Készült az Akadémia tagjainak költségén, kifüggesztését elrendelték az 1864 jún. 18-ikán tartott heti ülésen. (L. Csengery II. k. 128. és 133. l., IV. k. 146. l. és Akad. Ért. 2. k. 666. l.)

5. **Gróf Mikó Imre** t. és ig. tag, történetíró, 1867. közlekedésügyi miniszter (*1805 † 1876). Festette Barabás Miklós (1810–1898). Mellkép, közömbös barna háttérrel. Jelzése: Barabás 1874. Gyulai Pál r. tag ajándéka. Kifüggesztését elrendelték az 1876 október 2-án tartott ülésen. (L. Akad. Ért. X. k. 153b. l.)

Ettől a képtől balra és a szemben levő sarokban egy-egy kőből faragott sztupa buddhistikus domborművekkel, Duka Tivadar ajándéka Calcuttától 1891-ből. (L. Akad. Ért. 2. k. 178. és 184. l.)

6. **Gróf Dessewffy József** ig. és t. tag, író és államférfi (*1771 † 1843). Mellkép, ülő alak prémes szegélyű zsinóros mentében, balkezevel zöld karosszék támlájához támaszkodik. Háttére ferdén leomló vörös kárpit.

7. **Gróf Dessewffy Emil** elnök és t. tag, közgazdasági író és államférfi (*1814 † 1860). Festette Barabás Miklós. Álló alak, magyar díszruhában, jobbkezevel faragott asztal lapjára támaszkodik, a melyen az Akadémia palotájának terve, könyvek, keztyű s tollas kalpag, az asztal előtt balra globus, könyvek és iratok láthatók. Jobbfelől vörös bársony karosszék. A háttér oszlopos csarnok könyvszekrényvel. Jelzése: Barabás M. A gróf Dessewffy-család ajándéka. Kifüggesztését elrendelték az 1866 január 10-én tartott összes ülésen (L. Csengery IV. k. 34. l., Akad. Ért. 2. k. 667. l.)

8. **Bacsányi János** l. tag, író, a Kassai Magyar Múzeum szerkesztője (*1763 † 1845). Mellkép, másolat Füger Henrik Frigyesnek (1751–1818) a Történelmi Képcsarnokban levő «Füger p. 1808» jelzésű eredetije után. Ülő alak; balfelől könyves asztal; a háttérben sárgásbarna kárpit. A festményt Temple János Lónyay-arczképének átengedéseért 1894-ben Révai arczképével együtt felajánlotta az Országos Képtár. Kifüggesz-

tését elrendelte az 1896. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 5. k. 166. l. és 6. k. 441. l.)

9. **Révai Miklós** nyelvtudományi író, piarista rendi pap, a pesti egyetem tanára (*1752 †1807). Mellkép, másolat Donát Jánosnak a Történelmi Képcsarnokban levő eredetije után. Bacsányi arczképevel együtt felajánlotta az Országos Képtár. Kifüggesztését elrendelte az 1896. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 5. k. 166. l. és 6. k. 441. l.)

10. **Deák Ferencz** ig. és t. tag. (*1803 †1876). Festette **Than Mór** (1828–1899). Alló alak egyszerű fekete ruhában, iratokat tartó balkezevel a köpenyeggel letakart vörös karosszékre támaszkodik. Balfelől sötétzöld posztóval borított asztal tintatartóval és könyvekkel. Háttér pilléres csarnok. Jelzése: **Than M.** 1876. Kifüggesztését elrendelte a halála hírére 1876. jan. 29-én tartott rendkívüli elegyes ülés. (L. Akad. Ért. X. k. 31. és 155b. l.)

11. **Gróf Dessewffy Aurél** l. tag, államférfiú és publicista (*1808 †1842.). Festette **Barabás Miklós** (1810–1898). Térkép, álló alak zsinóros fekete magyar ruhában, prémes mentében, karddal. Jobbkeze könyvekkel megrakott zöld terítős asztalon nyugszik, balkeze övében. Jobbfelől karosszék, a háttér oszlopos, jobbfelől barna alapon leomló vörös kárpit. Jelzése: **Barabás. Öcscsének, gróf Dessewffy Emil elnöknek ajándéka.** Kifüggesztését elrendelte az 1861 június 29-én tartott összes ülés (L. Akad. Ért. 2. k. 665. l.)

12. **Pulszky Ferencz** másodelnök, t. tag, bölcséleti doctor, művészettörténetíró, államférfiú, a Nemzeti Múzeum igazgatója (*1814 †1897.). Festette **Tardos Krenner Viktor** (1866–) Térkép. Karosszékben ülő alak, ölében könyvvel; vörhenyes barna háttér. Kifüggesztését elrendelte az 1898. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 9. k. 310. l.)

13. **Csiky Gergely** l. tag, drámaíró és műfordító márvány mellszobra (*1842 †1891), **Zala György** (1858–) műve. Jelzése: **Zala György** 1894. A Kisfaludy-Társaság letétje. Elhelyezését a képes teremben elrendelte az 1896. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 2. k. 733. l., 6. k. 704. l. és 7. k. 325. l.)

14. **Báró Jósika Miklós** ig. és t. tag, regényíró márvány mellszobra (*1794 †1865). Strobl Alajos (1856—) műve. Jelzése: Strobl A. A Kisfaludy-Társaság letétje. Elhelyezését elrendelte az 1895 november 25-én tartott összes ülés. (L. Akad. Ért. 6. k. 704. l.)

15. **Gróf Csáky Albin** ig. t., államférfi, vallás- és közoktatásügyi miniszter arcképe (*1841 †1912.). Festette Boruth Andor (1873—). Térkép, álló alak magyar díszruhában, sárgásbarna háttérrel. Jelzése: Boruth. Kifüggesztését elrendelte az 1913. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 24. k. 220. és 25. k. 143. l.)

16. **Gyulai Pál** ig. és t. tag, költő, irodalomtörténetíró, egyetemi tanár (*1826 †1909). Festette Balló Ede (1859—). Térkép, ülő alak, balkezevel vörös terítős könyves asztalra támaszkodik; zöldesbarna sima háttér. Jelzése: Balló Ede 1906. A Franklin Társulat ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1910. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 20. k. 686. l. 21. k. 217., 404. és 494. l.)

17. **Gróf Széchenyi István** ig. és t. tag, másodelnök, az Akadémia alapítója (*1791 †1860.). Festette Amerling Frigyes bécsi festő (1803—1887). Álló alak, magyar díszruhában, féloldalt fordulva; jobbkeze balustrádon nyugszik. A háttér lépcsős előcsarnok, a melyből jobbfelől hegyes-völgyes táj látszik; balfelől vörös kárpit omlik le a balustrádra. Jelzése: Fr. Amerling 1836. Gróf Széchenyi Lajos és Pál ajándéka 1836-ból. Kifüggesztését elrendelte a halála hírére tartott 1860. évi rendkívüli ülés. (L. A. M. T. Társaság Évkönyvei III. 92—93. Ak. Ért. 20. k. 194. l.)

18. **Báró Jósika Miklós** (Lásd 14.) olajfejtésű arcképe. Festette: Ábrányi Lajos (1849—1901). Mellkép sima sötétszürke háttérrel.

19. **Kölcsey Ferencz** r. t. költő és író (*1790 †1838). Festette a bécsi Einsle Antal (1801—1871). Mellkép, feketeruhás alak, barna háttérrel. Jelzése: Einsle 1835. Bártfay László l. tag (†1858) özvegyének hagyománya 1860-ból. Kifüggesztését elrendelte az 1843. évi nagygyűlés és újból az 1860. okt. 1-én tartott összes ülés. (L. Akad. Ért. 2. k. 665. l.)

20. **Baró Wesselényi Miklós** ig. és t. tag politikai és közgazdasági író (*1796 †1850). Festette Barabás Miklós (1810–1898). Mellkép, fekete ruhás alak, széles nyitott fehér gallérral és barna háttérrel. Jelzése: Barabás 1836. Bártfay László özvegyének hagyománya 1860-ból. Kifüggesztését elrendelte 1860 okt. 1-én az összes ülés. (L. Akad. Ért. 2. k. 665. 1.)

21. **Gróf Károlyi György** ig. és t. tag, az Akadémia egyik alapítója és a reform korszak politikusa (1802 †1877). Fiatalkori arczkép. Festette: Barabás Miklós (1810–1898). Álló alak magyar díszruhában, jobb kezével meggyszínű prémes mentéjének szélét, balkezevel kardját fogja. Balfelől a zöld terítős asztalon könyvek és kalpag, az asztal előtt vörössel bevont szék, a háttérben könyves szekrény s a jobbfelőli pillér mögött üveges erkély vörös kárpittal. Jelzése: Barabás M. 1878. Kifüggesztését elrendelte az 1877 nov. 10-ikén tartott elegendő gyűlés. (L. Akad. Ért. XI. k. 195. 1.)

22. **Fáy András** ig. és t. tag, író és nemzetgazda (*1786 †1864). Festette Barabás Miklós. Mellkép, karosszékből ülő alak, fekete ruhában, barna háttérrel. Megszerzését elrendelte az 1878 június 15-ikén tartott igazgatósági ülés. (L. Ak. Ért. XII. 112. 1.)

23. **Czuczor Gergely** r. tag, költő és nyelvtudományi író (*1800 †1866). Festette Barabás Miklós. Mellkép. Jelzése: Barabás 1837. Toldy Ferencz r. tag ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1866. évi november 19-én tartott zárt ülés. (L. Csengery IV. 139. és 146. 1.)

24. **Kazinczy Ferencz** r. tag, a magyar irodalom nagy reformátora (*1759 †1831). Festette: Ender János (1793–1854). Mellkép, ülő alak keresztbetett karral. Balfelől asztal könyvekkel, írószerekkel és könyvespolcz, melyet zöldes-barna kárpit félig eltakar. Az olajfestésű kép aczélmetszetű másolata díszíti az Évkönyvek I. kötetét. Jelzése: Joh. Ender 1828. Kifüggesztését elrendelte az 1833 november 15. tartott nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 2. k. 32. s köv. 1.)

25. **Döbrentei Gábor** r. t., költő és író, az Akadémia első titkára (*1785 †1851). Mellkép, kerületi

főhadbiztosi ruhában: aranyzsinóros dolmány, prémes mente, aranyrojtos nyakkendő. Jelzése: Sófalyi 1846. Döbrentei Antal ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1851 május 26-án tartott heti ülés. (L. Ak. Ért. 2. k. 663. l.)

26. **Vörösmarty Mihály** r. t., költő. (* 1800 | 1855). Festette Barabás Miklós. Mellkép, ülő alak, jobbkezevel íróasztalára támaszkodik. Jelzése: Barabás festé 1836-ban. Özv. Bártfay Lászlóné hagyománya. Kifüggesztését elrendelte az 1860 október 1-én tartott összes ülés. (L. Ak. Ért. 2. k. 665. l.)

27. **Berzesnyi Dániel** r. t., költő. (* 1776 | 1836.) Festette: Barabás Miklós. Mellkép. Ezüst gombos zsinóros ruhában ábrázolt alak balvállán átvett mentével, ezüst mentekötővel. Barabás Miklós 1. tag, festőművész ajándéka 1859-ből. Kifüggesztését elrendelte az 1843 október 7-ikén tartott nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 2. k. 664. l.)

28. **Brassai Sámuel** t. tag, polyhistor (* 1800 | 1897). Festette Boruth Andor (1873—). Térkép, ülő alak. Bal-karjával asztalon könyököl, öibe tett jobbkezeiben könyv. Jelzése: Boruth A. Kifüggesztését elrendelte az 1901. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 12. k. 345. és 348. l.)

29. **Szemere Bertalan** 1. tag, költő, író, államférfi, 1848-iki belügyminiszter, majd miniszterelnök (* 1812 | 1869). Festette Stettka Gyula (1855—). Térkép, álló alak, fekete zsinóros magyar ruhában; az oszlopos háttér párkányára támaszkodó jobbkezeiben könyv, balkeze a kard markolatán nyugszik. A háttér az oszloptól balra a szabadba nyílik; jobbfelől ibolyaszínű kárpit. Jelzése: Stettka Gyula 1897. Szemere Bertalan fiának, Szemere Attilának ajándéka 1897-ből. Kifüggesztését az 1896 május 13-ikán hozott határozat értelmében elrendelte az 1897 május 31-ikén tartott összes ülés. (L. Ak. Ért. 8. k. 404. l.)

30. **Gróf Teleki József** t. tag, az Akadémia első elnöke, történetíró, 1842—1848-ban Erdély kormányzója, az Akadémia legnagyobb alapítóinak egyike (* 1790 | 1855.). Festette Barabás Miklós. Mellkép, arany-

zsinóros, fehér prémes mentében, barna háttérrel. Jelzése: Festé Barabás Miklós 1836-ban. A könyvtár számára 1844-ben készült s az 1855 február 26-án tartott elegyes ülés határozata értelmében az ülésteremben elhelyezett mellszobor pótlására szereztetett meg, mely utóbbi ekkor ismét a könyvtárba került. (L. Ak. Ért. 2. k. 663. 1.)

31. **Kisfaludy Károly** r. tag, költő és színműíró (*1788 † 1830). Mellkép, fekete ruhában, széles fehér nyitott gallérral. Schedel (Toldy) Ferencz r. t. ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1833 november 15-iki nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 2. k. 33. 1.)

b) Belső folyosó.

32. **Gróf Kuun Géza** másodelnök, ig. és t. tag, böles. doctor, nyelvtudományi író, v. b. t. t. (*1837 † 1905.) Álló alak magyar díszruhában; jobbkeze szőnyeggel letakart könyves asztalon nyugszik, balkeze felől a támláján himzett címerrel díszített karosszéken tollas kalpag. Háttér: oszlopról lecsüngő kék selyem kárpit. Jelzése: Edvy. Özv. gróf Kuun Gézáné ajándéka 1913-ból, a melynek átvétele után az Akadémia gróf Kuun Gézának már régebben birtokában volt arcképét a Történelmi Képcsarnoknak engedte át. Ez utóbbi kifüggesztését elrendelte az 1905-ik évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 16. k. 347. 1., 18. k. 472. 1., 24. k. 524. 1. s u. o. 1913. X. 27. igazg. tanácsi ülés jegyzőkönyve 30. pont.)

33. **Thierry Amadé** k. tag, francia történetíró, senator és akad. tag, Attila történetének és a hűn-magyar rokonságnak kutatója. (*1797 † 1873.) Festette. Madarász Viktor (1830–1917). Térdkép, álló alak fekete ruhában, kabátján a becsületrend rózsájával; balkezevel könyves asztalra támaszkodik, félig felemelt jobbkezeben szemüveg. Jelzése: Madarász Victor 1864. A festőművész ajándéka, a melyet Kubinyi Ágoston az 1865 október 2-iki osztályülésen mutatott be, mikor is az elnöki szobában s Thierry halála esetén a képes teremben való elhelyezését rendelték el. (L. Csengery III. 134. 1.)

34. **Laky Adolf** ötvösmester, az Akadémia legnagyobb alapítóinak egyike († 1910). Deák Ébner Lajos (1850—) eredetije után festette báró Braunecker Stina (1865—1913). Térkép, vörös karosszékben ülő alak, balkezeben újságlappal, őszi lombos háttérrel. Jelzése: Cop. Deak Ebner B. St. Braunecker. Kifüggesztését elrendelte az 1911. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 22. k. 404. l.)

35. **Pesty Frigyes** r. t., osztálytitkár, történetíró, kir. tanácsos (* 1823 † 1897). Festette: Both Menyhért. Mellkép. Jelzése: egymásbafont B. M. Kifüggesztését elhatározta az 1897. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 8. k. 320. l.)

36. **Arany János** ig. és r. tag, főtítkár, költő. (* 1817 † 1882.) Festette Barabás Miklós. Térkép, íróasztal mellett áll, balkezeben Ilosvai Selymes Péter Toldijának Lőcsén nyomtatott példányával, jobbkezeben czeruza és papiros; mellette szalmafonatos karosszék, balfelől a kép szélén a síma barna háttéren vörös kárpit. Jelzése: Barabás. Kifüggesztését elrendelte az 1883. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. XVI. k. 208. l., XVII. k. 99. és 101. l.)

37. **Markusovszky Lajos** t. tag, orvosdoctor, az Orvosi Hetilap szerkesztője, min. tanácsos. (* 1815 † 1893.) Festette: Jendrassik Jenő (1860—). Mellkép. Jelzése: Jendrassik Jenő 1894. Kifüggesztését elrendelte az 1896. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 7. k. 326. l. és 25. k. 466. l.)

38. **Id. Szász Károly** r. tag, jogi, földrajzi és nyelvtudományi író, 1848–49-iki vallás- és közoktatásügyi államtitkár, nagyenyedi tanár. (* 1798 † 1853.) Festette: Cserna Károly (1867—). Térkép, íróasztal mellett ülő alak, fekete magyar ruhában, aranyrojtos nyakkendővel, jobbkezeben könyv. Jelzése: Cserna K. 92. Szász Domokos erdélyi ref. püspök ajándéka 1893-ból. Az id. Szász Károly özvegyétől ajándékozott régiebb arcképet ekkor az Akadémia a Történelmi Képcsarnoknak engedte át. Ez utóbbi kifüggesztését elrendelte az 1859. decz. 12-ikén tartott heti ülés. (L. Ak. Ért. 2. k. 665. l. és 4. k. 169. l.)

39. **Zsivora György** I. tag, jogtudományi író, kir. táblai tanácselnök, az Akadémia legnagyobb alapítójának egyike (* 1804 + 1883). Festette Abrányi Lajos (1849 1901.) Jelzése: Abrányi Lajos 1888. A festőművész ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1889. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. XVIII. k. 206. és 212. l. és 23. k. 133. l.)

40. **Horváth Mihály** ig. és r. tag, történetíró, 1849-iki vallás- és közoktatásügyi miniszter, kinevezett csanádi püspök, vaskaszentmártoni apát (* 1809 + 1878). Festette Rákosi Nándor (1832—84). Térkép, karos-szék előtt álló alak fekete zsinóros kabátban, jobbján püspöki gyűrűvel, orrán pápaszemmel; balkeze könyvesasztalon nyugszik, a háttérben zöldes kárpittal félig letakart könyvespolcz. Jelzése: Rákosi N. 1879. Kifüggesztését elrendelte az 1879. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 13. k. 115. l.)

41. **Tóth Lőrincz** r. tag, költő és író, kir. curiai tanácselnök (* 1814 + 1903). Mellkép. Jelzése: Prohászka. Miklós Elemér fővárosi tanácsjegyzőnek, Tóth Lőrincz unokájának ajándéka 1912-ből. Kifüggesztését elrendelte az 1911. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 22. k. 404. l. és 23. k. 423. l.)

42. **Sztrókay Antal** r. tag, jogtudományi író (* 1780 + 1850). Festette Pesky József. Térkép, álló alak ezüstzsinóros és öves sötétzöld ruhában, prémes mentében; balkeze kardja markolatán nyugszik, jobbjára a vörösterítés asztalra tett tollas kalpagot tartja. Síma barna és szürke háttér oszloppal. Jelzése: Pesky pinx. 1846. Özv. Sztrókay Antalné ajándéka 1867. Kifüggesztése iránt javaslatot tett az 1867. április 1-én tartott összes ülés. 1891-ig az I. oszt. titkári szobájában függött. (L. Akad. Ért. 1. k. 136. l. és 2. k. 667. l.)

43. **Báró Sina Simon** ig. tag, nagybirtokos, az Akadémia legnagyobb alapítójának egyike (* 1810 + 1876). Festette Stauffer-Bern Károly (1857—1891). Mellkép. Jelzése: Stauffer 70. Gróf Zichy Agostné szül. gróf Wimpffen Hedvignek, báró Sina Simon unokájának ajándéka 1888-ból. (L. Akad. Ért. 22. k. 11. l.)

44. **Szontágh Guszláv** r. tag, filozófiai és gaz-

dasági író (*1793 | 1858). Festette Kovács Mihály (1818—1892). Mellkép. A síremlékére gyűjtött összeg maradványából megrendelték és az Akadémiának ajánlékozták tisztelői és barátai 1863-ban. Kifüggesztését elrendelte az 1863 márczius 31-iki ülés. (L. Akad. Ért. I. k. 59. l. és 2. k. 666. l.)

45. **Toldy Ferencz** ig. és r. tag, az Akadémia titkára, irodalomtörténetíró, a pesti egyetem tanára (*1805 | 1875). Festette Vastagh György (1836—). Térkép, álló alak, fekete magyar díszruhában, jobbkeze a szőnyeges asztal könyveire támaszkodik, balkezevel kardját fogja. A háttérben balra könyvespolcz, jobbfelől barna kárpit széle. Jelzése egymásba font V. G. betű. Kifüggesztését elrendelte a halála hírére 1875 december 11-én tartott rendkívüli összes ülés. (L. Akad. Ért. 9. k. 272. l., 12. k. 112. l. és 15. k. 39. l.)

c) Elnöki terem.

46. **Mihálkovicz Géza** r. tag, orvos-doctor, a bonczolás egyetemi tanára (*1844 | 1901). Festette Borúth Andor (1873—). Mellkép. Jelzése: Borúth. Kifüggesztését elrendelte az 1901. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 2. k. 345. és 348. l.)

47. **Högyes Endre** r. tag, orvos-doctor, az Orvosi Hetilap szerkesztője, egyetemi tanár, a budapesti Pasteur-intézet szervezője és első igazgatója (*1847 | 1906). Festette: Jendrassik Jenő (1860—). Mellkép. Jelzése: Jendrassik Jenő. Dr. Högyes Ferencz ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1911. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 22. k. 404. l.)

48. **Csengery Antal** másodelnök, r. tag, államférfiú, publicista, a Budapesti Szemle szerkesztője. (*1822 | 1880). Festette: Vastagh György (1836—). Térkép, álló alak fekete ruhában, karba tett kezekkel, balkezeiben papirtekercs; zöldterítős könyvesasztalhoz támaszkodik. Balfelől vörösbársony kárpit, háttér indás szegélyű barna szőnyeg. Kifüggesztését elrendelte az 1881. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 15. k. 128. és 134. l.)

49. **Gróf Lónyay Menyhért** elnök, t. tag, pénzügy-minister (1870), majd miniszerelnök (1871–72), (* 1822 † 1884). Festette Benczúr Gyulának (1844–) a Földhitel-intézet számára készült eredeti mellképe után Stettka Gyula (1855–). Térkép, jobbfelé forduló álló alak zöldterítős könyvesasztal mellett, kabátnyílásba dugott jobbkezével. Közömbös színű sötét háttér, balfelől barna kárpittal. Jelzése: Stettka Gyula Budapest 1886. Kifüggesztését elrendelte az 1885. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 18. k. 212., 19. k. 146. és 20. k. 13. l.)

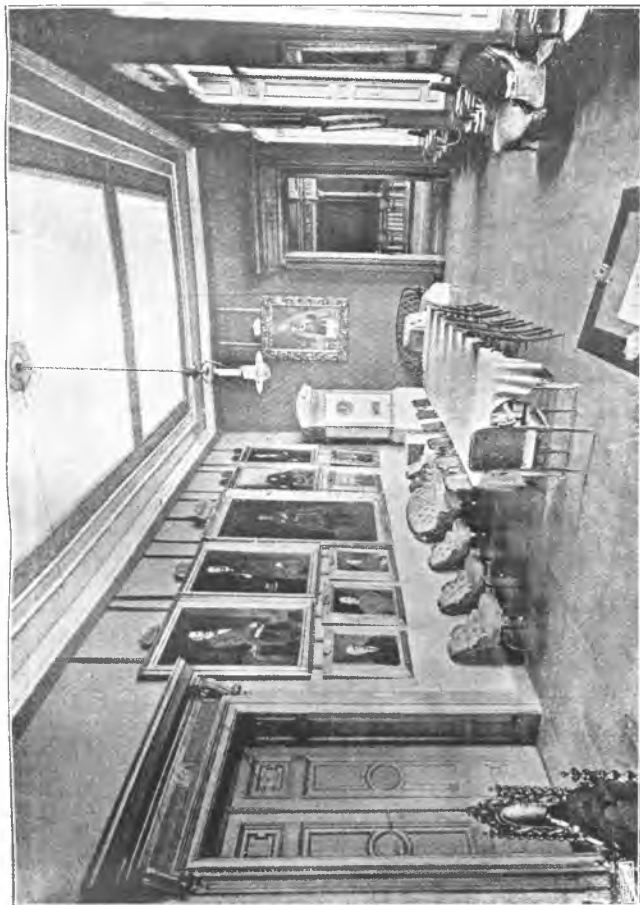
50. **Stoczek József** másodelnök, ig. és r. tag, természetani író, műgyetemi tanár és rektor, főrendiházi tag (* 1819 † 1890). Festette Zilzer Antal (1861–). Mellkép. Jelzése: Zilzer. Kifüggesztését elrendelte az 1891. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 2. k. 364. l.)

51. **Ipolyi Arnold** ig. és r. tag, műtörténetíró, besztercebányai, majd nagyváradi püspök (* 1823 † 1886). Festette Balló Ede (1859–). Mellkép. Jelzése: Balló E. 1888. Kifüggesztését elrendelte az 1887. évi nagygyűlés. (Akad. Ért. 20. k. 236. l. és 21. k. 162. l.)

52. **Bolyai Farkas** l. tag, költő és matematikus (* 1775 † 1856). Másolat a fia, Bolyai Gergely († 1890) birtokában volt eredeti után. Festette dr. Thanhoffer Lajos r. tag, a bonczolás egyetemi tanára († 1910). Mellkép, karosszéken ülő alak. Jelzése: Dr. Thanhoffer. Utóbbi ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1885. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 19. k. 146. l. és 21. k. 167–168. l.)

53. **Báró Eötvös József** elnök és t. tag, író, államférfi, 1848-ban és 1867-től haláláig cultusminister (* 1813 † 1871). Festette Székely Bertalan (1835–1910). Egész alak, fekete magyar díszruhában, zöld posztóval letakart asztalhoz támaszkodik, karba tett kezekkel. Háttérben íróasztal és könyvespolcz. Kifüggesztését elrendelte a halála hírére 1871 február 3-án tartott rendkívüli elegendes ülés. (L. Akad. Ért. 5. k. 44., 56. és 118. l.)

54. **Trefort Ágoston** elnök és t. tag, államférfi, 1872-től haláláig vall.- és közokt. minister (* 1817 † 1888). Horovitz Lipót (1839–) eredetije után festette Spányik

Elhóki terem.

Kornél (1858—). Térkép, karosszékekben ülő alak, bal karjával vörös bársonnyal letakart könyvesasztalhoz támaszkodik. Szürke háttér, balfelől leomló vörös kárpittal. Jelzése: Másolat Horovitz L. után. Kifüggesztését elrendelte az 1889. évi nagygyűlés. (L. Akadémiai Ért. 23. k. 130. és 133. l.)

55. **Hunfalvy Pál** ig. és r. tag, 1851-től az Akadémia főkönyvtárnoka, nyelvtudományi író, az újabb magyar összehasonlító nyelvészet megalapítója, a Magyar Néprajzi Társaság alapítója, főrendiházi tag (*1810 †1891). Festette Biczó Géza (1853—1907). Mellkép. Jelzése: Biczó Géza 1893. Kifüggesztését elrendelte az 1892. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 3. k. 345. l.)

56. **Pauler Tivadar** másodelnök, t. tag, bölcsészeti és jogi doctor, jogtudományi és irodalomtörténeti író, pesti egyetemi tanár, 1871-ben vall.- és közokt. minister, 1872-től 1875-ig és 1878-tól haláláig igazságügyi minister (*1816 †1886). Festette Burger Lajos (1869—). Térkép, álló alak. Jelzése: Burger Lajos. Kifüggesztését elrendelte, halálának hírére, az 1886. évi április 30-án tartott rendkívüli összes ülés. (L. Akad. Ért. 20. k. 144. l.)

57. **Szabó József** ig. és r. tag, bölcsészeti doctor, természettudományi író, az ásványtan és földtan egyetemi tanára (*1822 †1894). Festette Wellmann Róbert (1866—). Mellkép. Jelzése: Wellmann Róbert, 1895. Kifüggesztését elrendelte az 1894. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 5. k. 279. és 501. l.)

58. **Gróf Andrassy Gyula** ig. és t. tag, államférfi, 1867—1871-ig miniszterelnök, ezután 1879-ig közös külügyminiszter (*1823 †1890). Festette: Spányik Kornél (1858—). Térkép, álló alak, magyar díszruhában, jobbkezevel rokokó stílusú könyvesasztal márványlapjára támaszkodik. Jelzése: fest. Spányik Kornél 1891. A gróf Andrassy-család ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1890. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 1. k. 396. l. és 2. k. 365. l.)

59. **Pauler Gyula** r. tag, jogi doctor, történétíró, országos főlevéltárnok (*1841 †1903.). Festette Révész

Imre (1859—). Mellkép. Jelzése: Révész Imre. Kifüggesztését elrendelte az 1909. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 20. k. 394. l.)

60. **Hajnik Imre** r. tag, jogtörténétíró, egyetemi tanár (*1840 | 1902.). Festette: Báró Braunecker Stina (1865—1913). Mellkép. Jelzése: Braunecker St. Kifüggesztését elrendelte az 1909. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 20. k. 394. l.)

61. **Salamon Ferencz** r. tag, történétíró, egyetemi tanár (*1825 | 1892.). Festette: Balló Ede (1859—). Mellkép. Kifüggesztését elrendelte az 1894. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 5. k. 501. l.)

62. **Szabó Károly** r. tag, történétíró és műfordító, egyetemi tanár (*1824 | 1890.). Festette: Körösfői Kriesch Aladár (1863—). Mellkép. Jelzése: K. A. 95. Kifüggesztését elrendelte az 1894. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 5. k. 501. l.)

63. **Volf György** r. tag, nyelvtudományi és pædagogiai író, a Nyelvemléktár szerkesztője, a budapesti gyakorló főgymnasium igazgatója (*1843 | 1897). Festette Zilzer Antal (1861—). Mellkép. Jelzése: Zilzer Antal. Kifüggesztését elrendelte az 1898. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 8. k. 578. l. és 9. k. 310. l.)

64. **Tisza Kálmán** ig. és t. tag, államférfiú, belügyminister, majd 1875–1890 Magyarország minis-terelnöke is (*1830 | 1902.). Festette: Stettka Gyula (1855—). Térkép, ülő alak, fekete magyar díszruhában. Özv. Tisza Kálmánné szül. Degenfeld-Schomburg Ilona grófnő ajándéka 1905-ből. Kifüggesztését elrendelte az 1902. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 13. k. 360. l. és 16. k. 349. l.)

65. **Kautz Gyula** másodelnök, ig. és r. tag, nemzetgazdasági író, egyetemi tanár, az Osztrák-Magyar Bank kormányzója, v. b. t. t. (*1829 | 1909.). Festette: Vastagh György (1836—). Térkép, karosszékben ülő alak. Jelzése: fest. Vastagh Gy. 1909. Kifüggesztését elrendelte az 1909. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 20. k. 394. l.)

Kautz Gyula arcképe alatt faragott karosszék látható Zboró felíráttal. Modern munka. Ülésének és támlájának préselt és színezett bőrbetétje a zborói Rákóczi kastélyból ered s XVII—XVIII. századbéli mű. A karosszék Bubics Zsigmond t. tag, kassai püspök ajándéka. Kiállították a kassai Rákóczi-kiállításon. (L. Ak. Ért. 14. k. 156. l.)

66. **Budenz József** r. tag, nyelvtudományi író, a finn-ugor összehasonlító nyelvészet úttörő művelője, egyetemi tanár (*1836 | 1892.). Festette: Körösfői Kriesch Aladár (1863—). Mellkép. Jelzése: K. A. 95. Kifüggesztését elrendelte az 1894. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 5. k. 501. l.)

67. **Szvorényi József** t. tag, nyelvtudományi író, cistercita rendű pap és gymnasiumi igazgató (*1816 | 1892.). Festette: Kovács Mihály (1818—1892.). Mellkép, cistercitarendű ruhában ábrázolt alak, mellén a Ferencz József-rendjellel. Jelzése: Kovács Mihály 1885. Vajda Odön zirczi apát ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1895. január 28-iki összes ülés. (L. Ak. Ért. 6. k. 116. l.)

68. **Szarvas Gábor** r. tag, nyelvtudományi író, a Magyar Nyelvőr alapítója és szerkesztője, főgymnasiumi tanár (*1832 | 1895.). Festette: Zilzer Antal (1861—). Mellkép. Jelzése: Zilzer Antal. Kifüggesztését elrendelte az 1896. évi nagygyűlés. (L. Akad. Ért. 7. k. 325. l.)

69. **Jokai Mór** ig. és t. tag, regényíró (*1825 | 1904.). Horovitz Lipót eredetije után festette Balló Ede (1859—). Térdkép. Alló alak. Jelzése: Horovitz után B. E. Rust József udv. tanácsos ajándéka. Kifüggesztését elrendelte az 1904. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 15. k. 307. és 310. l., 23. k. 423. l.)

70. **Haynald Lajos** ig. és t. tag, kalocsai biboros-érsék, államférfi, növénytan író (*1816 | 1891.). Térdkép, ülő alak, biborosi díszruhában. Jelzése a vászon hátsó oldalán: Munkácsy eredetije után másolta Boruth A. 1908. Báró Forster Gyula ig. és t. tag szíves közlése szerint Haynald Párisban időzése alatt bízza

meg Munkácsyt arczképe megfestésével. A tiszteletdíjat Sedlmeyer, Munkácsy műkereskedője határozta meg. A bibornok halála után nem Teréz nővéréhez, özvegy Lászlófalvi Velicsnéhez, hanem — bizonyára tévedésből — az érseki felszerelés leltárába jutott a mű. Ez ellen Velics Lajos müncheni követünk észrevételt tett s a közvetítéssel Forster Gyulát bízta meg, kivel közölte, hogy egyrészt tekintve a bibornok-érsek személyiségét és az ő ragaszkodását az Akadémiához, másrészt tekintve a művészt, ki a képet alkotta, a család kész lemondani a műről, de azzal a kikötéssel, hogy az az Akadémiának engedtesse át. Ez ügyben Forster Császka érsekkel tárgyalván, az eredmény az volt, hogy az érsek a képet átadta az Akadémiának azzal a feltétellel, hogy a kalocsai érseki palota számára a műről másolat készüljön. A képet a vallás-és közokt. ministerium kérésére az Akadémia a Szépművészeti Múzeumnak engedte át letétbe s e másolattal pótolta. Kifüggesztését elrendelte az 1892. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 2. K. 681. 1., 3. k. 345. 1., 4. k. 637. 1., 5. k. 166. 1., 18. k., 469. és 476. 1.)

71. **Kazinczy Ferencz** második arczképe, olajfestmény. Festette a bécsi Kreutziger József (1750—1829). Mellkép, zsinóros díszű, prémes szegélyű kabátban, fehér fodros nyakkendővel. 1868-ban kijavította Barabás Miklós. Új vászonra áthúzta és újból restaurálta Beer József Konstantin festőművész, a Szépművészeti Múzeum conservatora. Az eredeti vászon hátsó oldalán ez a felirat volt: François de Kazinczy hongrois peint par Joseph Kreutziger à Vienne 1808. Octobre. Ajándékozta özv. báró Splényi Sarolta 1868-ban. (L. Ak. Ért. 2. k. 42. és 275. 1., III. k. 152. 1.)

72. **József főherczeg** ig. és t. tag, lovassági tábornok, a magyar honvédség főparancsnoka, nyelvtudományi író (* 1833 † 1905.). Mellszobor, bronz, vörös márvány talapzaton. József főherczeg ő fensége ig. és t. tag ajándéka 1906-ból. Strobl Alajos (1856—) műve. Jelzése: Alcsúth 886. Strobl A. Elhelyezését elrendelte az 1906. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 17. k. 265., 270. és 271. 1.)

73. **Szász Károly** másodelnök, ig. és t. tag, költő. író és műfordító, ref. püspök (*1829 †1905.). Festette: Boruth Andor (1873—). Mellkép. Jelzése: Boruth. Kifüggesztését elrendelte az 1906. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 17. k. 270. l.)

74. **Thaly Kálmán** r. tag, történetíró és államférfiú, v. b. t. t. (*1839 †1908.) Festette: Boruth Andor. Térkép, ülő alak. Jelzése: Boruth. Kifüggesztését elrendelte az 1910. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 21. k. 404. l.)

75. **Rudolf trónörökös** cs. és kir. főherceg, t. tag, természettudományi és földrajzi író (*1858 †1889.). Festette: Benczúr Gyula (1844—). Egész alak, huszáraltábornagyi díszruhában; jobbfelől karosszék, oszlopos háttér vörös kárpittal. Jelzése: Benczúr Gyula 1892. Ferencz József király ő felségének ajándéka 1892-ből. Kifüggesztését elrendelte az 1889. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 23. k. 131. és 133. l., 1. k. 708. l. és 3. k. 161. l.)

76. **Mikszáth Kálmán** t. tag, regényíró és publicista (*1849 †1910.). Festette: Komáromi Kacz Endre (1880—). Mellkép. Jelzése: Komáromi Kacz E. Kifüggesztését elrendelte az 1911. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 22. k. 404. l.)

77. **Than Károly** másodelnök és r. tag, chemiai író, egyetemi tanár, a budapesti vegytani intézet igazgatója (*1834 †1908.). Festette: Balló Ede (1859—). Térkép, ülő alak. Jelzése: Balló Ede. Kifüggesztését elrendelte az 1909. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 20. k. 394. l.)

Az ajtó mellett balra márványozott fapilléren asztali óra, lámpás alakú üveges fatokban, negyedítő, naptárral, öntött és vésett díszítésű aranyozott réz óralappal; ormában kerek medaillon van ezzel a vésett felirattal: Pretiosus temporis usus. XVIII. század. Kéry János l. tag ajándéka 1886-ből. (L. Ak. Ért. 20. k. 189. l.)

d) A heti ülésterem mellszobrai.

78. **Báró Kemény Zsigmond** ig. és t. tag, regényíró, államférfiú és publicista (*1816 +1875.). Fehérmárvány mellszobor. Strobl Alajos (1856—) műve. A Kisfaludy-Társaság letéte. Elhelyezését elrendelte az 1896. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 6. k. 704. l. és 7. k. 325. l.)

79. **Gróf Dessewffy Emil** elnök és t. tag (l. a 7. sz. alatt) fehérmárvány mellszobra. Báró Vay Miklós (1830—1886) műve. Jelzése: Vay 1871. Elhelyezését elrendelte a halála hírére 1866 január 10-ikén megtartott összes ülés (L. Csengery IV. k. 34. l. és Ak. Ért. 15. k. 153. l.)

80. **Báró Eötvös József** elnök és t. tag (l. 53. szám alatt) fehérmárvány mellszobra. Báró Vay Miklós (1830—1886) műve. Jelzése: Vay 1871. Elhelyezését elrendelte az 1871 február 15-ikén tartott igazgatósági ülés. (L. Akad. Ért. 5. k. 56. és 118. l. továbbá 16. k. 187. l.)

81. **Kisfaludy Károly** r. tag (l. 31. szám alatt) fehérmárvány mellszobra. Kiss György (1852) műve. Jelzése: Kiss Gy. Róma 1882. A Kisfaludy-Társaság ajándéka. (L. Ak. Ért. 16. k. 45. l.)

82. **Kőrösi Csoma Sándor** nyelvtudományi író, ázsiai utazó (*1793 +1842.). Ruszkiezai márványból faragott szobor; félalak, kezében könyvvel. Holló Barnabás (1866) műve. Jelzése: Holló B. 1909. Készült Duka Tivadar t. tag 1906. évi javaslatára Rust József udvari tanácsos költségén 1912-ben. Elhelyezését az ülésteremben elrendelte az 1909 május 24-ikén tartott összes ülés. (L. Akad. Ért. 18. k. 233. l., 20. k. 401. l., 21. k. 158. és 597. l. és 23. k. 590. l.)

83. **Gróf Széchenyi István** fehér márvány mellszobra. Felírata: Széchenyi Ist. Másolat a bécsi Gasser János (1817—1868) eredetije után Izsó Miklóstól. Jelzése: H. G. után I. M. 1860. Megszerzését elrendelte a Széchenyi halálának hírére 1860 április 18-án tartott igazgatósági ülés. (L. Igazgatósági ülések jegyzőkönyve.)

84. **Kazinczy Ferencz** fehér márvány mellszobra. Ferenczy István (1792—1856) befejezetlen műve, a melyet az Akadémia Izsó Miklós dicsérő nyilatkozata után szerzett meg és Marschalkó János (1883) fejezett be. (L. Ak. Ért. 7. k. 158. és 193. l., továbbá Meller S. Ferenczy István élete, Magyar Történelmi Életrajzok. Budapest 1906.)

III. Képek, szobrok és iparművészeti tárgyak a hivatali helyiségekben.

1. Bizottsági ülésterem.

1. **Izabella királyné búcsúja Erdélytől.** Olajfestmény. Festette: Wagner Sándor (1838—). Izabella, Szapolyai János király özvegye összekulcsolt kezekkel öreg tölgyfához támaszkodva áll s a háttérben feltároló őszi táj nézésébe mélyed. Jobbfelől a háttérben a fák között kétfogatú kocsi és kísérője. Jelzése: Wagner S. 1863. Dora Konstantinné szül. Janitsáry Teonimphia ajándéka 1867-ből. (L. Akad. Ért. 1. k. 667. l.)

2. **Könyvszekrény,** faragott és színezett tölgyfa, gótikus stílusú, készült egy kevésbé hű rajz alapján a bártfai Szent Egyed-templom könyvtárszekrényének mintájára az 1885. évi országos kiállítás alkalmából az Akadémia kiadványai számára. Közepén 1885. évszám.

3. **Gróf Zrínyi Miklós** költő és hadvezér (*1618 | 1664). Mellszobor, aranyozott gipsz. Izsó Miklós műve. A Nemzeti Múzeum számára országos költségen megszerzett fehér márvány mellszobor másolata. A vallás- és közoktatásügyi ministerium ajándéka 1870-ből. (L. Ak. Ért. 4. k. 81. l.)

2. Az I. osztály titkári szobája.

4. **Balassa Bálint** költő és katona (*1551 | 1594.). Olajfestmény. Másolat az alsóhrabóczi kastély eredetije után. Festette Biczó Géza (1853—1907.). Mellkép, álló alak karneolgombos vörös dolmányban, zöldesszínű zsinóros és prémes mentében, balkeze kard markola-

tán nyugszik, jobbában buzogány; ez utóbbi alatt asztalon Arte et Marte fölíratú szalagos könyv és tollas prémes süveg. Alján felirat: Valentinus Balassa Gyarmath: Capitaneus Agriensis in exercitu Mathiæ archiducis chyliarcha in assvetu Strigoniensis oppugnationis Turcis trajectus gloriose pro Patria occubuit 1594. Aetatis suæ 43. A báró Balassa-család részéről e czélből beküldött eredeti után lemásoltatta az Akadémia. (L. Ak. Ért. 7. k. 453. l.)

5. Brassai Sámuel t. tag (1800—1897.) második arcképe, 90 éves korából. Olajfestmény. Festette: Veress Zoltán (1868—). Mellkép.

6. Gróf Károlyi György íg. és t. tag, az Akadémia egyik alapítója (* 1802 † 1877.). Mellszobor, aranyozott gipsz. Báró Vay Miklós (1830—1886) műve és ajándéka. Jelzése: Vay 78. (L. Akad. Ért. 16. k. 187. l.)

7. Báró Eötvös József elnök kis mellszobra. Gipsz. Báró Vay Miklós műve. Jelzése: Vay 71.

3. Előszoba.

8. A csorbai tó. Olajfestmény, tájkép. Jelzése: Maszák Hugóné, Barabás Ilona 1879. Bartalus István 1. t. hagyománya. (L. Ak. Ért. 10. k. 309. l.)

9—10. Két könyvszekrény fényezett diófából a XIX. század 30-as éveinek izlésében, az Akadémia régi helyiségeiből.

11. Szavazó urna, a tagválasztó nagygyűlésen használják. Magyar habos kőrisfából készült szekrényke, tetején aranyozott bronz fogantyúval. Ugyanilyen fából készült oszlopformájú lábon álló, karélyos lapú asztalkája is. Mindkettő a XIX. század 30-as éveiből való s gróf Széchényi István ajándéka.

4. Kisfaludy-szoba. egyben a II. osztály titkárnak szobája.

A Kisfaludy-Társaság festményeinek, szobrainak és ereklyéinek gyűjteménye.

5. *Mikszáth-szoba, egyben a III. osztály titkárnak szobája.*

Özv. Mikszáth Kálmánné és fiai 1913 május havában ajánlották föl az Akadémiának Mikszáth Kálmán ereklyéit. Az Akadémia ezeket elfogadta, méltó elhelyezésükre és megőrzésükre vállalkozott s a Mikszáth-szobát 1914 január 16-ikán nyitotta meg. (L. Ak. Ért. 24. k. 456. és 682. l.) A Mikszáth-ereklyéket elrendezték: özv. Mikszáth Kálmánné és fiai. A Mikszáth-szoba festményei és szobrai:

12. **Mikszáth Kálmán arczképe.** Olajfestmény. Térkép, vörös karosszékben ülő alak, kezében szivarral. Benczúr Gyula festménye és ajándéka, a melylyel mint t. tag, székfoglaló helyett tisztelte meg az Akadémiát. Jelzése: Benczur Gyula, Dolány. (L. Akad. Ért. 24. k. 361. l.)

13. és 14. **Mikszáth Kálmán és neje szül. Mauks Ilona. Mellképek.** Olajfestmény. Festette Mayler E.

15. **Mikszáth fiainak gyermekkori arczképe.** Olajfestmény. Kettős mellkép.

16. **Mikszáth Kálmán nagy mellszobra, bronz.** Mintázta Holló Barnabás (1866—). Jelzése: Holló B. 1910.

17. **Mikszáth Kálmán kis mellszobra, bronz,** Mikszáth 1847—1910 felíráttal. Jelzése: Holló Barnabás. Vikár Béla 1. tag ajándéka (L. Akad. Ért. 25. k. 147. l.)

18. **Bede Anna tartozása.** Kis bronzcsoport. Mintázta Sz. Dárday Olga. Jelzése: Dárday O.

19. **A brézói ludak.** Kis bronzcsoport. Mintázta Vastagh Györgyné sz. Benczúr Olga. Jelzése: V. Gy.-né Benczur Olga.

20—21. **Két aquarellkép.** Illustratio Mikszáth műveihez. Jelzése: B. E.

22—29. **Politikai karrikaturák.** (8 darab.) Faragó József tollrajzai.

30. **Mikszáth Kálmán arczképe.** Tollrajz. Jelzése: Paczka Ferencz, 1884. 18/I.

A falakon karrikaturák és egyéb nyomtatott képek.

A baloldali sarokban Mikszáth íróasztala és karosszéke; az előbbin és a fal közepén álló tárlóban magyarázó czédulák kíséretében emléktárgyai. A kettő között asztalkán Mikszáth 1883-ban elhunyt Jánoska nevű kis fiának játékaik ezek sorában: A ló, a bárányka és a nyúl, a melyekről ily című remek elbeszélését írta.

6. Főtitkári hivatal.

31. **Fabriczy Sámuel** (1790- 1858) lőcsei ügyvéd, 1. tag, Fabriczy Kornél atyjának kis arcképe. Olajfestmény. Festette Czauzig János (élt a XIX. század első felében). Özv. Zugovics Vinczéné szül. Fabriczy Mariska ajándéka.

32. **Fabriczy Kornél** t. tag, műtörténetíró, az Akadémia egyik legnagyobb alapítójának arcképe (* 1839 † 1910). Olajfestmény. Festette Paczka Ferencz (1856 -). Térkép, nádfonatú karosszékben ülő alak. Jelzése: Paczka Ferencz, 1903. Kifüggesztését elrendelte az 1911. évi nagygyűlés.

33. **Ferencz József király** Ő felségének kis mellszobra. Bronz. Mintázta Zala György.

34. **Gróf Teleki József** elnök, könyvtári mellszobrának első kis agyagmintája, Ferenczy István műve. Jelzése: 7. Feb. 1842.

35. **Fali ingaóra**, egy hónapig járó szerkezettel, üveges fekete fatokban, a XIX. század 30-as éveinek izlésében, oralapján ezzel a felirattal: Joseph May in Pest. A hagyomány szerint gróf Széchenyi István ajándéka.

36. **Csányi László**, 1848-iki közlekedésügyi minster és vértanú (* 1790 † 1849). Mellszobor, bronzszínűre festett gipsz.

37. **Almási Balogh Pál** r. tag, orvos-doctor, író, a Tudománytár szépirodalmi részének szerkesztője, gróf Széchenyi István orvosa (* 1794 † 1867). Gipsz mellszobor. Izsó Miklós műve. Jelzése: I. M. Nov. 14. 1864.

38. **Vajda Péter** I. t., költő és író (* 1808 † 1846). Mellszobor. Gipsz. Jelzése: Dunaiszky L., Pesten, 1857.

A bécsi magyar technikusok ajándéka. (L. Új Magyar Múzeum VII. 2. 312. l.)

39. **Gróf Dessewffy Emil** elnök és t. tag szobra. Gipsz, álló alak, jobbkezevel pillérre támaszkodik; ezen az Akadémia palotájának terve. Egy harmad nagyság. Báró Vay Miklós (1830–1886) műve és ajándéka.

40. **Bárá Eötvös József** elnök, t. tag mellszobra. Aranyozott gipsz. Bárá Vay Miklós (1830–1886) műve és ajándéka.

41. **György Sándor** r. tag, mérnök, műszaki író (* 1795 † 1870). Olajfestmény. Mellkép. Jelzése: Festette Heinrich Ede, 1870.

42. **Döbrentei Gábor**. Olajfestmény. Mellkép.

43. **Toldy Ferencz**. Olajfestmény. Mellkép.

44. **Szalay László**. Olajfestmény. Mellkép.

45. **Arany János**. Olajfestmény. Mellkép.

46. **Fraknói Vilmos** cz. püspök és szentjobbi apát, t. és ig. tag, 1879–1889 között főtitkár, 1889–1892-ben másodelnök. Olajfestmény. Mellkép.

Ez az öt kép Kovács Mihály (1819–1892) műve és Fraknói Vilmos ajándéka 1891-ből. Jelzése: Kovács Mihály. (L. Akad. Ért. 2. k. 688. l.)

47. **Szily Kálmán** philosophiai tizst. doctor, ministeri tanácsos, nyug. műegyetemi tanár, ig. és r. tag, 1889–1905-ig főtitkár, 1905-től főkönyvtárnok. Mellkép. Olajfestmény. Festette Biczó Géza (1853–1907). Szily Kálmán ajándéka.

48. **Deák Ferencz** második arczképe. Olajfestmény. Térdkép, ülő alak. Festette Barabás Miklós. Jelzése: Barabás, 1841. Özv. Bártfay Lászlóné hagyományára, 1860. Mivel Deák Ferencz akkor még élt, az 1860. évi október 1-én tartott összes ülés a titkári szobában való elhelyezését rendelte el. (L. Akad. Ért. 2. k. 665. l.)

49. **Arany János** harmadik arczképe. Olajfestmény. Térdkép, álló alak. Festette Szontágh Diego (* 1841).

50. **Délvidéki tájkép** romokkal. Olajfestmény Ligeti Antaltól. Jelzése: Ligeti A., 1875. Bartalus István l. tag hagyományára.

51. **Kis tájkép** Markó Károly modorában, Ligeti Antaltól. Olajfestmény. Jelzése: Ligeti A. Bartalus István hagyománya.¹

52. **Az Akadémia első pecsétnyomója.** Szélein kristályosan köszörült lapján 34 mm magas és 22 mm széles topázszerű égetett füstkvartzból. Ennek közepén az Akadémia címere nőalakjának és a sasnak vésett képe és a magyar koronás czímer. Felirata nincs. Véste Pichler Lajos olasz kővéső, Bécsben, 1832-ben. A vésett kő foglalatja aranyozott ezüst tok, vert és vésett művi virágéktítményekkel. Nyele, Krenner József r. t. szíves közlése szerint, Kötelesmezőről (Szolnok-Doboka vm.) származó köszörült calcedon. A pecsétnyomó, mely ezüst tokjából rugó segélyével kiemelhető, nyelestül 78 cm magas. Gróf Széchenyi István ajándéka. (L. *Viszola Gyula*: A M. T. Akadémia címere. Akad. Ért. 15. k. 6. l.)

IV. A Széchenyi Múzeum.

1. A múzeum története.

Gróf Széchenyi István példáját és tanítását ma már szinte minden művelt magyar ember nemzeti boldogulásunk evangéliumának tartja. Semmi sem természetesebb, mint hogy az Akadémia, a mely az ő tette kész föllépésének köszönheti létét, mindenkor nagy hálával és kegyelettel ápolta a legnagyobb magyar emlékéét s Széchenyi cultusának terjesztését legkiválóbb feladatai közé sorozta. Az alapítója, érdekeiért síkra szállni

¹ Bartalus István l. t., zenetanár († 1899) végrendeletében az Akadémiának és a Kisfaludy-Társaságnak közösen hat olajfestményt hagyományozott. Ezeket sorshuzással osztották két részre. Az Akadémiának az 50—51. számú két Ligeti-képen kívül még a Csorbai-tó festménye jutott Barabás Ilonától; a Kisfaludy-Társaság birtokába a következő három olajfestésű kép került: 1. Romantikus tájkép. Jelzése: Vertuni után Ligeti Antal, 1870. 2. Libanoni cédrusok. Jelzése: Ligeti A., 1876. 3. Balatonai táj. Jelzése: Ligeti A., 1870. (L. Akad. Ért. 10. k. 309. l.)

A Széchenyi Múzeum egyik szobája.

mindig kész egykori másodelnöke iránt táplált hála és kegyelet volt rúgója a Széchenyi Múzeum alapításának, a melynek szervezését régebbi, kevés sikerrel járó kísérletek után Szily Kálmán akkori főtitkár indítványára az Akadémia 1896. évi október hó 5-ikén tartott összes ülésén határozta el. E célból Zichy Antal ig. és t. tagot s az I. osztály titkárát, Heller Ágost akkori főkönyvtárnokot és a főtitkárt kérte föl, hogy a gróf Széchenyi Istvánra vonatkozó művek, ereklyék stb. összegyűjtésére vonatkozólag javaslatot tegyenek. Szily Kálmán indítványát magáévá tette az igazgató tanács is, a melynek 1897 február 28-ikán tartott ülésén gróf Széchenyi Béla ig. és t. tag, koronaőr, a legnagyobb magyar elsőszülött fia, készséggel ajánlotta föl atyjának birtokában levő ereklyéit, a melyek későbbi adományaival együtt a múzeumnak ma is legértékesebb tárgyai.¹ Az Akadémiának a Széchenyi Múzeumra vonatkozó alapvető határozatai a következők:

1. Az Akadémia a gróf Széchenyi Istvánra vonatkozó irodalmi művekből, ereklyékből a palota erre alkalmas termében múzeumot létesít.

2. E múzeumban fölveszi: Széchenyi naplóit, kéziratait, levelezéseit, jegyzeteit, műveinek minden kiadását, az életére és működésére vonatkozó könyv- és hírlapirodalmat, a személyéhez fűződő ereklyéket, ifjúkori tárgyakat, az arcképeket, szobrokat róla s hozzátartozóiról.

3. Felszólítást intéz mindazokhoz, a kik akár Széchenyi-iratoknak, akár ereklyéknek birtokában vannak, engedjék át ezeket az Akadémia Széchenyi Múzeuma számára, akár ajándék, akár vétel útján, akár a tulajdonjog fenntartása mellett.²

A múzeum elhelyezésére egyelőre a földszinten, a Goethe-szoba melletti kistermet szemelték ki s az Akadémia felszólítása gyarapítására évről-évre egyre örvedetesebb eredményekkel járt. Ez főleg Szily Kál-

¹ Akad. Ért. 8. k. 149. és 230. l.

² Akad. Ért. 8. k. 230. és 297. l.

mán fáradhatatlan buzgólkodásának köszönhető, a ki többek közt 1899-ben szerzi meg a kereskedelmi minisztériumtól azt az íróasztalt, polczot és könyvszekrényt, a melyet Széchenyi akkor rendelt meg s használt hivatalos helyiségében, a mikor a helytartótanácsnál a közlekedési ügyek vezetését átvette s a mely később a kereskedelmi minisztériumba került.¹ 1902-ben a belügyminisztérium arra szólítja föl az országos levéltárt és a törvényhatóságokat, hogy levéltáraikból az összes Széchenyire vonatkozó iratok másolatait az Akadémia Széchenyi Múzeumának küldjék be. Ennek a rendeletnek még ugyanabban az évben 25 vármegye és város felelt meg.² 1904-ben az Akadémia a Széchenyi Múzeum beburkolására bizottságot küld ki s a rohamosan gyarapodó gyűjteményeket a palota első emeletének a Ferencz József-térre és az Akadémia-utczára néző három termébe viteti át, a hol Szily Kálmán Viszota Gyula közreműködésével újból rendezte ezeket s a Széchenyi Múzeum tárgyairól lajstromot szerkesztett.³ A múzeum mai helyiségeiben 1905 november 3-ikán nyílt meg, mely alkalommal Szily Kálmán adta elő gyűjteményeinek történetét. Az első tárgy e szerint, a mely ma a múzeumban látható, Körösi Csoma Sándor sírjának festménye, mint gróf Széchenyi Béla ajándéka 1876-ban került az Akadémia birtokába. 1877-ben Bertha Sándor négy levelet küld be Széchenyitől. 1877-ben az Akadémia megszerzi Széchenyi egykori titkárának, Tasner Antalnak örököseitől gróf Széchenyi István irodalmi hagyatékát, 1884-ben pedig felhívást intéz Széchenyi kortársaihoz, hogy a tőle való s birtokukban levő leveleket küldjék el. Ennek a felhívásnak nem volt eredménye s 10 évig szünetel a Széchenyi ereklyék gyűjtése, miglen aztán Szily Kálmán fentebb ismertetett indítványa és gróf Széchenyi Béla alapvető ereklye-gyűjteménye révén testet ölt a múzeum húsz év óta vajudó eszméje s ismét kilencz év után tetemesen

¹ Akad. Ért. 10. k. 648. l.

² Akad. Ért. 13. k. 100. l.

³ Akad. Ért. 15. k. 308. l.

gyarapodva és újonnan elrendezve a palotának abban a termében nyílik meg, a melyben negyven év előtt az Akadémia akkor új otthonában első ülését tartotta.¹

A múzeum megnyitása alkalmából jelent meg két-féle kiadásban ennek tárgyjegyzéke is.²

Az akkor 1653 tárgyából álló gyűjtemény darab-száma 1915 január 1-jéig 2018 darabra emelkedett. A múzeum leghathatósabb pártfogója azóta is gróf Széchenyi Béla, a ki 1908-ban ismét a következő tárgyakat ajánlja fel: Canovának Aspasia szobrát, Dannecker egy domborművét, Agricola Madonnáját, Ender görög leányt ábrázoló olajfestményét és a Rafaelnek tulajdonított Fornarina kép másolatát. Ezeket a műtárgyakat gróf Széchenyi István egyik végrendeletében az Akadémiának szánta azzal a feltétellel, hogy azokon soha túl ne adjon, de a mikor közben megnövsült, 1841. évi decz. 15-én, módosította végrendeletét s fia gróf Széchenyi Béla egyelőre szintén csak a festményeket engedte át.³ A következő évben gróf Széchenyi Béla ismét fejedelmi ajándékkal gyarapította a múzeumot, átadván Ender János 64 színes rajzát. Ender, mint tudjuk, 1817-ben aug. 18-án Anconából gróf Széchenyi Istvánnal együtt kelt útra s keleti utazásában a legnagyobb magyarnak kísérője volt. Rajzai útközben készültek s ép oly nevezetes munkái a jeles osztrák festőnek, mint ikertestvérének, Ender Tamásnak vízfestésű tájképei, a melyeket gróf Waldstein János, Széchenyi István jó barátja ajándékozott az Akadémiának s a melyekről a könyvtár kapcsán alább lesz szó.

A Széchenyi Múzeum tárgyjegyzéke a Széchenyire és működésére vonatkozó könyveket, nyomtatványokat és kéziratokat, valamint a sokszorosított képeket részlete-

¹ Akad. Ért. 16. k. 141. 353. és 651. s köv. l.

² 1. A Magyar Tudományos Akadémia Széchenyi-múzeumának tárgyjegyzéke. Összeállították: *Szily Kálmán* és *Viszola Gyula*. Budapest. A magyar Tudományos Akadémia kiadása, 1905. Kis 8°, 189 l. — 2. A Magy. Tud. Akad. Széchenyi-múzeumának kis jegyzéke, Budapest, 1905. Kis 8°, 22 l.

³ Akad. Ért. 14. k. 139. l.

sen ismerteti. Itt csak a múzeumnak művészeti és iparművészeti szempontból is értékes tárgyait s a tulajdonképeni Széchenyi-ereklyéket soroljuk föl. Ezek közül azok, a melyek Széchenyi személyével szorosabb kapcsolatban voltak, a legnagyobb magyar rendkívül finom műfízléséről tanuskodnak, a melyet, a míg élt, az Akadémia érdekében is nem egyszer volt alkalma érvényesítenie, a mint erről az Akadémia címere, pecsétnyomója, első oklevele s más tőle ajándékozott tárgyak tanuskodnak.

2. A múzeum gyűjteményei.

Előszoba.

1. **Gróf Széchenyi István** természetes nagyságú szobra, gipsz, báró Vay Miklós (1830- 1886) műve. (1507. szám.)

2. **U. a. Mellszobor**, aranyozott gipsz. (1506. sz.)

3. **U. a. Mellszobor**, aranyozott gipsz. (1509. sz.)

4. **U. a. Mellszobor**, fehér márvány. Dunaiszky László (1822—1904) műve. Jelzése: Dunaiszky L. Budapest 1877. (1508. sz.)

Első terem.

Első szekrény. Gróf Széchenyi Béla ajándékai.

5. **Gróf Széchenyi Ferencz és családja**; a gyermekek sorában Széchenyi István 4 éves korában. Vízfestmény 1795-ből (1414. sz.)

6. **Széchenyi arczképe**. Miniature. J. Ender után másolta Vaskovits Erzsébet. (1418. sz.)

7. **Széchenyi burnótszelenczéje**. Ezüst, oxydált díszítéssel. Bécsi ötvösmunka 1833-ból való hitelesítőbélyeggel és A. K. mesterjellel. (1573. sz.)

8. **Levélnehezék** a pesti Lánchíd 1842 aug. 24-én lerakott alapkövéből, ezen korallból faragott kis kutya alakja. (1574. sz.)

9. **Burnótszelence**. Ezüst. Félkorongalakú, közepén a hüvelykújj számára való kerek nyílással átörve. Londoni hitelesítőbélyeg, I. L. W. A. egymás alatt párosával két sorban sorakozó betűkből álló mes-

terjellel. Fedelén vésett felirat: Erény, Becsület, Haza, Egészség. (1575. sz.)

10. **A Lánchíd alapkövének egy darabja** (1578. sz.)

11. **Széchenyi kis mellszobra**; bronz, vörös márvány talapzaton (1510. sz.)

12. **Gróf Széchenyi Istvánné fényképe** 1874-ből. Löwy I. bécsi fényképész felvétele. (1520. sz.)

13. **Pecsétnyomó**. G. I. betűkkel, nyelén Széchenyi kis ezüst mellszobra, hátlapján Széchenyi 1860 felirattal. (1511. sz.)

14. **Kódarab a Vaskapu szikláiból**. Felirata: Jun. 24—18 Oct. 1830 those who suffer bravely save mankind. Vaskapu, Orsova. (1576. sz.)

15. **Gróf Széchenyi Istvánné**. 55 éves korában, miniatúr arczkép arany keretben, a bécsi Schrotzberg Ferencz (1811—1889) eredetije után. Mellkép (1521. sz.)

16. **Széchenyi pecsétnyomója**. Karneolba vésett czimerrel, arany foglatban, óralánczra csatolható rövid nyéllal. (2015. sz.)

17. **U. a. Karneolba** vésett Széchenyi-czímerrel, arany foglatban, köszörült lapos nyéllal. (2018. sz.)

18. **Széchenyi pecsétnyomója** a családi czimerrel, érdemjeleivel; vésett aczél, elefántesont nyéllal. (1577. sz.)

19. **Gróf Széchenyi Ferencz és neje**. Arczkép. Vízfestmény a XVIII. század végétől. (1522. sz.)

20. **Annak az agyagrötegnek egy darabja**, a melyen a Lánchíd egyik pillérje nyugszik. Angol felirata szerint kiásta Széchenyi 1845. II. 1. (1579. sz.)

21. **Széchenyi öt érdemjele**: 1. Az orosz Szt. Vladimir-rend IV. osztályú keresztje. 2. A francia háborúk osztrák keresztje. 3. Porosz kir. katonai érdemkereszt. 4. Sardíniai Szent Móricz- és Lázár-rend keresztje. 5. Sicíliai Ferdinánd-rend érdemkeresztje. (1580. sz.)

22. **Gróf Széchenyi István arc képe**. Térkép. Vízfestmény Ender Jánostól. Készült 1818-ban görögországi utazása közben. Széchenyi névaláírásával és ezzel a felirattal: Tâchez d'être heureux. (1416. sz.)

23. **Széchenyi aranyórája kulcsasal.** (2002. sz.)
24. **Gróf Széchenyi Istvánné pecsétnyomója.** Sárgaréz vésett kettős címerral (2001. sz.)
25. **Széchenyi miniatur mellképe.** A bécsi Daffinger Mór Mihály (1790–1849) műve. Jelzése: Daffinger. (1416. sz.)
26. **Széchenyi kokárdája** 1848-ból nemzeti színű szövethől. (1581. sz.)
27. **Gróf Széchenyi Istvánné miniature-arczképe,** 57 éves korából, ovális keretben. A grófné ajándéka Béla fiának 1856-ból. Hátsó oldalán üveg alatt hajfürt s üvegre vésett felirat: Der Eltern Lohn ist ihrer Kinder Liebe. (1523. sz.)
28. **Gróf Széchenyi Istvánné szül. gróf Seilern Crescentia hajfürtje** 1808-ból, 9 éves korából. Üveges fatokban. (1671. sz.)
29. **Széchenyi jaspis mentegombjaiból készült olvasó,** amelyet gróf Festetics Dénesné, szül. gróf Zichy Sarolta unokaöccsének, gróf Széchenyi Bélának hagyományozott. (1692.)
30. **Gróf Széchenyi Istvánné ifjúkori arczképe.** Miniature. Festette: Daffinger Mór Mihály (1790–1849). Jelzése Daffinger. (1524. sz.)
31. **Széchenyi aranykulcsos jelvénye.** Rojt. (1582. sz.)
32. **Széchenyi kis mellszobra** porcellán biscuitből, fehér méhkast ábrázoló új bécsi bélyeggel. (1512. sz.)
33. **Tok elefántcsontból,** ébenfa aljjal, koporsóalakú; ebben Széchenyi utoljára használt tollszára. (1583. sz.)
34. **Kőrösi Csoma Sándor tibeti siremlékének képe.** Bádogra festett olajkép. Készült gróf Széchenyi István megbízásából ama fénykép után, amelyet fia gróf Széchenyi Béla 1858-ban Londonban szerzett meg és hozott magával angolországi útjáról.¹

¹ L. Gróf Széchenyi Béla: Emlékezzünk Régiokról című cikkét az olajfestmény képével a Turán 1917. évfolyamának 1. számában. — A képről Széchenyinek Tasnerhez írt levelét

Aranyozott magyarczímeres rézkereten ez a Széchenyitől való felirat olvasható: Egy szegény árva magyar pénz és taps nélkül, de elszánt, kitartó hazafiságtul lelkesítve Kőrösi Csoma Sándor — bölcsőjét kereste a Magyaroknak és végre összerokadt fájdalmai alatt. Távól a hazátul alussza örök álmát; de él minden jobb magyaroknak lelkében. Az itt ábrázolt sírkő nyugszik hamvain. Brit Társaság emelte tudományos érdemeiért. Nem magas helyzet, nem kincs a nemzetek védőre, hanem törhetlen honszeretet, zarándoki önmegtagadás és vas akarat. Vegyetek példát hazánk nagyai és gazdagai, egy árva fiún, és legyetek hű magyarok tettel, nem pusztá szóval, áldozati készséggel és nem olcsó fitogatással! Széchenyi István. — A kép hátlapján ez a felirat: A Magyar Tudományos Akadémiának emlékül gróf Széchenyi Béla 1876. Ezt a képet a Széchenyi Múzeum megnyitásáig az Akadémia könyvtárában üvegszekrényben őrizte. (L. Akadémiai Értesítő X. k. 187. l.) (1526. sz.)

35. Széchenyi ifjúkori képe hálóköntösben. Tréfás színezett rajz. (1419. sz.)

36. «Machen wir uns keine Illusion. Expedition of 1834. Skela Gladover.» Tréfás vízfestmény, gróf Waldstein Jánostól (1809—1876), Széchenyinek 1830-ban első konstantinápolyi vízi utazásán utitársától. Festette abból az alkalomból, hogy a Vaskapu szabályozása ügyében Széchenyit királyi biztosnak küldték ki. (1320. sz.)

37. Gróf Zichy Károlyné, szül. gróf Seilern Crescentia kézírata a következő sorokkal: Ich habe einen grossen Kampf gekämpft und habe ihn bestanden. Es ist mir der grösste Lohn geworden für eine grosse That. Meine Seele ward ruhiger und er blieb mir gleich theuer. Ofen den 30 May 1829. A kézirat nagy pecsétje alá rejtette el a grófnő Széchenyi elégetett leveleinek hamuját. (1584. sz.)

38. A Lánchíd első fényképe díszes rézkeret-

I. Majláth Béla: gróf Széchenyi István levelei. III. k. Budapest 1891. 735. l.

ben. Hátlapján gróf Széchenyi Istvánné következő bevéssett szavai: *Eltűnt szemeink elől, de művei közünk maradnak. Legyen áldott emlékezete. 1839—1849.* (1525. sz.)

39. **Széchenyi feje bronzból, botdíszítés.** (1585. sz.)

40. **Bronzplaque** a Nemzeti Múzeum 100 éves fennállásának emlékére. Felső két harmadában József nádor és gróf Széchenyi Ferencz kettős domborművű feje, alsó harmadában a Nemzeti Múzeum palotájának domborműve. Feliratai: *József nádorispán. Gróf Széchenyi Ferencz. A Magyar Nemzeti Múzeum száz éves fennállásának emlékére. 1802—1902. Jelzése: B. F. Ö. (Beck Fülöp Ödön.)* (1586. sz.)

41. **Tolltartó**, hengeres alakú edény, ó-bécsi porcellán, fenékén kékszínű bélyeggel. A XIX. sz. huszas éveiből. Ebben Széchenyi utoljára használt íróeszközei és egy darab pecsétviasz. (1592. sz.)

42. **Széchenyi jobbkezének gipszöntésű mása**, készült 1860 április 9-én Döblingben. (1587. sz.)

43. **Motto, melyet Széchenyi Világ című művén használt.** Széchenyi kezeirása merített papíron, lombosdíszű faragott fakerethe foglalva. Kelt Pest, 1842 nov. 11-ikén (1588. sz.)

44. **Széchenyi és báró Wesselényi Miklós írott fogadása 1826 július 10.** Wesselényi pozsonyi lovasbravurjára vonatkozólag. (1593. sz.)

45. **Emlékérem Széchenyi soproni szobrának leleplezésére.** Mellső lapján Széchenyi jobbra néző profil mellképe s körirat Gróf Széchenyi István. Hátlapján pálmaág körirattal: *A soproni Széchenyi szobor leleplezésére 1897 május 23. Sopron megye és Sopron sz. k. város.* (1589. sz.)

46. **Széchenyi közmunka- és közlekedésügyi ministeri pecsétjének lenyomata 1848-ból.** Jauner Ferencz bécsi vésnök műve. A koronás magyar címert ábrázolja. Körirata: *Közmunka és közlekedési minister 1848.* (1590. sz.)

47—48. **Két porcellán biscuit-lap; az egyik Széchenyinek önmagáról ezeruzával rajzolt tréfás alakja «Kedves Mutty imádlak» felirattal, a másikon**

ez a felirat: «Mutty ich liebe Dich! Széchenyi». (1594. sz.)

49. **Török pipa szopókája**, melyet Széchenyi egy török basától kapott ajándékba. Borostyán. (1595. sz.)

50. **Gróf Széchenyi István, mint a pesti por és sár utczaseprője**. Gróf Waldstein János (1809 -1876) tréfás aquarellje. Jelzése: 1839. W. (1668. sz.)

A 2. és 3. számú tárlóban :

Széchenyire vonatkozó okmányok: Keresztlevél és iskolai s katonai bizonyítványok. (1660. és 1596. sz.)

A 4. számú tárlóban :

Gróf Széchenyi István itinerariuma. Térkép. A M. T. Akadémia Széchenyi-Múzeuma számára szerkesztette Váradí József 1912. (2000. sz.)

Az 5. számú tárlóban :

A Vaskapu szabályozására vonatkozó török oklevelek. (2018. sz.)

A 6. és 7. számú tárlóban :

Széchenyi fogalmazványai.

A 8. számú tárlóban :

Széchenyi táblabírói kinevezései.

A 9. számú szekrényben :

Egyéb megtisztelő levelek.

A 10. számú tárlóban :

Levelek, passzus, karrikaturák.

A 11. számú tárlóban :

Fényképek Széchenyi döblingi lakásáról. Kéziratok

A terem közepén álló tárlók tetején öt mellszobor.

51. **Gróf Széchenyi István kis mellszobra.** Bronz. (1517. sz.)

52. **U. a. Gipsz.** Jelzése: V. Veselényi. (1513. sz.)

53. **Gróf Széchenyi István nagy mellszobra.** Gipsz. Jelzése: Modellirt und in Marmor ausgeführt von Prof. Joh. Halbig. München, 1860. Készült Halbig János szobrász (1814—1882) eredetije nyomán, a mely a budapesti városház tanácskozó termét díszíti. (2003. sz.)

54. **Széchenyi kis mellszobra.** Porcellán. (1658. szám.)

55. **Széchenyi kis gipszmellszobra.** Jelzése: A. Tirelli 1860. (1659. sz.)

A 16. számú tárló mellett a falon:

56. **Gróf Esterházy Mihály arczképe.** Olajfestmény. Mellkép, egy negyed nagyságban, Ender Jánostól. (1663. sz.)

A 12 15. számú szekrényben:

Gyászjelentések, részvétlevelek, emlékbeszédek, zenedarabok hangjegyei Széchenyi halála alkalmából. (802. sz.)

A 16. számú szekrényben:

57. **Széchenyi Sledmere nevű lovának képe.** Színezett rézkarcz Welkertől 1816. (1542. sz.)

58. **Széchenyinek a hajtóvadászatra vonatkozó jegyzetei (6 darab).** (1868. sz.)

59. **Három vízfestmény a nagyczenki (1825. IV. 9. és 1826. évi) és a horpácsi (1825. IV. 11-én tartott (vadászatokról). (1543. sz.)**

60. **Tányér Széchenyi Sledmere nevű lovának színes festett képével.** Bécsi porcellán, fenekén a máz alatt kék bélyeggel s 1821. évszámmal. (1615. sz.)

A 12–16. számú szekrények letején :

61. **Gróf Széchenyi István** szobrának gipszmin-tája. Marsalkó J. (+ 1883.) műve. A budapesti Széchenyi-szobor pályázatára készült. (1516. sz.)

62. **U. a. Báró Vay Miklós** (1830—1886.) műve. A bu-dapesti Széchenyi-szobor pályázatára készült. (1514. sz.)

A kettő között :

63. **Gróf Széchenyi István** mellszobra. Bronz-színűre festett gipsz. Jelzése : 1849. Alekszi. Pest. Ernst Lajos ajándéka. (1506. sz.)

Az első terem fulain a bejáratlól balra :

A Széchenyi család tagjainak arczképei, rézmetsze-tek, aczélmetszetek és könyomatok.

Ezek sorában :

64. **Requiem Széchenyiért.** Weller Leo czeruza-rajza. (1701. sz.)

A bejáratlól jobbra :

Széchenyi sokszorosított arczképei és egyéb reá vonatkozó képek és illusztrációk. Ezek sorában :

65. **Széchenyi lóháton** a háttérben a Lánchíddal. Sterio Károly vízfestménye. (1456. sz.) Jelzése: Sterio nach graf Emanuel Andrássy.

66. **A Széchenyi- és a Deák-szobor.** Tréfás toll-rajz Feikstól. (1482. sz.)

67. **Szemere Miklós a Széchenyi-lakomán** a Széchenyi-serleggel. Tollrajz Jeneytől. (1481. sz.)

68. **Széchenyi szelleme** kiűzi a Nemzeti Casinó-ból a corruptiót. Tollrajz Homicskótól. (1479. sz.)

69. **Széchenyi és Deák szobra.** Tréfás rajz Jeney-től. (1477. sz.)

70. **Szent István és Széchenyi** a lóversenyeket nézik. Tréfás rajz Hatostól. (1476. sz.)

71. **Gróf Esterházy Mihály arczképe.** Czeruza-rajz Endertől (?). (1539. sz.)

72. **Kőrösi Csoma Sándor arcképe.** Czeruzarajz b. Hügeltől. Felirata: Duka Tivadarnak, Kőrösi Csoma Sándor jeles méltánylójának s megírójának, ki ezzel magának is emléket emelt, hazafias tisztelettel ajánlja, Bpest, 1885 nov. 19. Dr. Toldy László. Ezt a rajzot Toldy László atyjától, Toldy Ferencztől örökölte s Duka Tivadar, a kinek odaajándékozta, 1900-ban örök letétként az Akadémiának adta át. (L. Ak. Ért. 11 k. 332. l.) (1540. sz.)

A mennyezet alatt:

Koszorúszalagok a Széchenyi budapesti szobrára, ennek leleplezése alkalmából letett koszorúkról. (1640. sz.)

Második terem.

73. **Gróf Széchenyi István arcképe.** Mellkép. Olajfestmény. Festette: Jakobey Károly. (1497. sz.)

74. **U. a. Magyar díszruhában.** Mellkép. Főoldalt forduló, előrenéző álló alak, csipőre tett balkézszel. Készült Amerlingnek a képes teremben levő nagy képe nyomán. (2010. sz.)

75. **U. a.** (1494. sz.)

76. **U. a. Térkép,** sziklán ülő alak, a háttérben a Vaskapuval. Színes nyomat Schœfft 1835-ben festett gróf Széchenyi Imre birtokában levő eredetije után Malonyay: A magyar képírás úttörői cz. munkájából. (2008. sz.)

77. **Íróasztal,** melyet Széchenyi mint a közlekedési bizottság elnöke használt. (1649. sz.) A kereskedelmi ministerium ajándéka. Az asztalon:

78–79. **Gróf Széchenyi Ferencz két kis bronzmellszobra** Istók J.-tól. (1568. sz.)

80. **Asztali óra.** Fa, aranyozott bronzveretekkel. Késő empirestílusú. Széchenyi ajándéka egyik szolgájának. A XIX. sz. harminczas éveiből. (2004. sz.)

81. **Kard** rézveretes bőrtokban, markolatán gyöngyházzal berakva. (2005. sz.)

82. **Széchenyi arcképe.** Mellkép. Olajfestmény. (1498. sz.)

83. **Széchenyi lóháton**, magyar címeres zászlóval. Olajfestmény. Jelzése: Ed. Gurk pinx. 1830. (2007. sz.)

84. **Az iparművészeti tanoda az új sétatér felé.** Színezett építészeti rajz. (2006. sz.)

85. **Iparművészeti tanoda az úri-uteza felől.** Színezett építészeti rajz.

86. **U. a. az agg katonák lakhelye felé.**

A 22. számú szekrényben:

Gróf Széchenyi István életére vonatkozó művek.

87. **Széchenyi mellképe.** Olajfestmény. Jelzése: Nach Einsle Gross 1835. (1493. sz.)

88. **Babérkoszorú**, kovácsolt, vésett és faragott vasból, alján az Amerikai Egyesült-Államok és Magyarország címere fölött sas alakjával. Felirata: Az amerikai magyarság Gróf Széchenyi István emlékeztetének 1896. (1648. sz.)

A 23. számú szekrényben:

Gróf Széchenyi életére és működésére vonatkozó művek, hírlapok és folyóiratok. A falakon Széchenyire vonatkozó könyvomatú képek.

89. **Könyvszekrény**, a melyet Széchenyi mint a közlekedési bizottság elnöke használt. Ebben Kostyán Ferencz huszárezredes Széchenyi műveiből összeállított gyűjteménye. (1650. sz.) A szekrény a kereskedelmi ministerium ajándéka.

90. **A Széchenyi szobor leleplezése Budapesten** 1880 május 23-ikán. Szemlér Mihály tollrajza. (1488. sz.)

91. **Irópolcz**, Széchenyi használta, mint a közlekedési bizottság elnöke. (1652. sz.) A kereskedelmi ministerium ajándéka.

A 17. számú lárlóban a terem közepén:

A pesti lóversenyter két helyszínrajza, lóversenyekre vonatkozó nyomtatványok. Két lóversenyérem; az egyikén egy szántó két lóval s 1836. évszám, hátlapján

két lovas Pesti gyep felirattal; a másik ugyanilyen 1838. évszámmal. (1616. és 1617.)

A 18. számú tárlóban :

Az Akadémia megalakulására vonatkozó levelek. Továbbá két olajfestésű arczkép és egy könyomat.

92. **Gróf Károlyi György**, az Akadémia első négy alapítójának egyike, ig. és t. tag arczképe Ender Jánostól (1793—1857.). Olajfestmény, deszkára festett mellkép. Jelzése: J. Ender. (2009. sz.)

93. **Gróf Andrássy György**, az Akadémia első négy alapítójának egyike, ig. és t. tag kis arczképe; deszkára festett olajfestmény. Térkép, ülő alak. Festette Daffinger Mór Mihály. (1790—1849.) (1538. sz.)

94. **Az Akadémia alapítása.** Széchenyi a pozsonyi országgyűlés 1825. évi nov. 4-ikén tartott kerületi ülésén a magyar Akadémia megalapítására egy évi jövedelmét ajánlja fel. Katzler V. kőrajza Kotsányi László kis Széchenyi életrajzából. (1486. sz.) E mellett az Akadémia Széchenyi emléktáblájának fényképe a rajta ábrázolt alakok nevével.

A 24. számú tárlóban :

A Nemzeti Casinóra vonatkozó iratok. (2020. sz.)

A 25. számú tárlóban :

Széchenyi levélfogalmazványai s levélnehezék üveg-
ből Széchenyi fényképével. (1674. sz.)

A tárló letején :

95. **Széchenyi bronzszínűre festett gipsz mellszobra.** Jelzése: Bálint Ferencz Harisbazar. (1519. sz.)

96. **Petőfi kis mellszobra.** Bronz. Mintázta: Damkó József (1872—). (1569. sz.)

97. **Arany János kis mellszobra.** Bronz. Mintázta: Senyei Károly (1854—). (1570. sz.)

98. **Deák Ferencz kis mellszobra.** Bronz. Mintázta: Damkó József (1872—). (1572. sz.)

99. **Báró Eötvös József kis mellszobra.** Bronz. Mintázta: Szécsi Antal (1856—). (1571. sz.)

Harmadik terem.

100. **Báró Wesselényi Miklós bronzozott vasmedaillonja.** Éremminta. (1665. sz.)

101. **A Széchenyi-czímer.** Olajfestmény csillámos alapon. XVIII. század. (1548. sz.)

A falba foglalt szekrényben :

Gróf Széchenyi István magyar díszruhája, kardja, botjai és flótája. (1602. sz.—1614. sz.)

A saroklárlóban :

Széchenyi munkái (első kiadások).

A falakon :

102. **Madonna.** Olajfestmény. Filippo Agricola (1776–1857.) műve. Jelzése: F. Agricola 1819. Gróf Széchenyi Béla ajándéka. (2011. sz.)

103. **Fornarina.** Másolat Sebastiano del Piombo után. Jelzése: 1512. Gróf Széchenyi Béla ajándéka. (2012. sz.)

A fali üvegszekrényben :

Széchenyi fiainak és unokáinak fényképei, Széchenyi érmeek, névjegyek, tintatartó, apró szobrocskák.

104. **Görög leány.** Olajfestmény Ender Jánostól. (1793–1854.) Jelzése: Joh. Ender Rom. 1821. Gróf Széchenyi Béla ajándéka. (2013. sz.)

105. **A kútnál.** Olajfestmény, egy török férfit és két leányt ábrázol. Festette Ender János. (1793–1854.) Gróf Széchenyi Béla ajándéka. (2014. sz.)

A terem közepén sárgaréz állványon :

106 169. **Hatvannégy színezett rajz.** Gróf Széchenyi István 1818—1819. évi keleti utazása közben rajzolta Ender János (1793—1854.). Gróf Széchenyi Béla ajándéka. (1880. sz.)

Negyedik terem.

170. **Széchenyi dajkája.** Mellkép. Olajfestmény a XVIII. század végéről. (2016. sz.)

171. **Széchenyi négyes fogaton.** Színezett rajz. (2017. sz.)

172. **Széchenyi babérdíszes festett mellszobra virágkoszorúban.** Olajfestmény. Festette Schaffer B. (1815—1871.). Jelzése: Schaffer Béla 1861. (1436. sz.)

173. **Széchenyi arczképe.** Olajfestmény. Állóalak. Jelzése: Festé Szabó Gyula 1843. (1698. sz.)

A 19—21. számú tárlóban :

Levelek és fogalmazványok. A tárló oldalán az ablak mellett :

174. **Gróf Dessewffy József arczképe.** Mellkép. Olajfestmény. Az Akadémia képestermében függő festmény kisebbített mása. (1691. sz.)

175. **Gróf Vay Ábrahám** ig. tag, főispán, az Akadémia négy alapítója egyikének mellképe. († 1855). Deszkára festett olajkép Ender Jánostól. Jelzése: Ender. (1541. sz.)

A tárló telején :

176. **Széchenyi budapesti szobrának pályázati kis gipszuintája** Engel Józseftől (1815—1901.). Ernst Lajos ajándéka. (1518. sz.)

177. **Széchenyi kis szobra.** Állóalak, gipsz. A budapesti Széchenyi szobor pályázatra szánt minta Izsó Miklóstól. (1831—1875.) Jelzése: Készítette Izsó 1866. Pesten. (1515. sz.)

178. **Széchenyi kis szobra**, gipsz, állóalak. A budapesti Széchenyi szobor pályázatra szánt minta Kugler Ferencztől. (1837–1875.) (1657. sz.)

V. A könyvtár.

I. A könyvtár történetének vázlata.

Az Akadémia könyvtára a palota dunaparti szárnyának földszintjén nyert elhelyezést. A Ferencz József térre néző olvasóterem mögött a palota említett szárnyának hosszában egymásba nyíló helyiségek sorakoznak, a melyek keresztboltozatait, a termék közepét folyosószerűen tagolva, öntött vasoszlopok tartják. A termékkel párhuzamosan, ablakaikkal az udvarra kisebb helyiségek nyílnak. A palota udvari hátsó szárnyában még egy vasoszlopos terem áll a könyvtár rendelkezésére, a melyet a dunaparti szárny helyiségeivel, a főitkári hivatalba vezető lépcső mellett, pítvar köt össze. Az akadémia-utczai szárny földszintje nagyrészt szintén a könyvtár céljait szolgálja.

Könyvtárunk alapját a széki gróf Teleki-család vetette meg. Gróf Teleki László 30,000 kötetes könyvtárát fia, gróf Teleki József, az Akadémia első elnöke, a maga és testvérei, valamint mostohaanyja, szül. Mézáros Johanna nevében az ország nádorához és rendeihez intézett nyilatkozatában 1826 márczius 17-ikén ajánlotta föl az alakuló félben lévő Akadémiának, még pedig úgy, hogy ez mint hitbizomány egyelőre a Nemzeti Múzeummal hozassék kapcsolatba.¹ Számos akadály miatt, a melyet Kollányi idézett munkája részletez, a Teleki-könyvtár tényleg csak 1844-ben került az Akadémia birtokába, a mely akkor mások adományából már tekintélyes könyvgyűjteménnyel rendelkezett. Az első ajándékozó saját öt munkájával

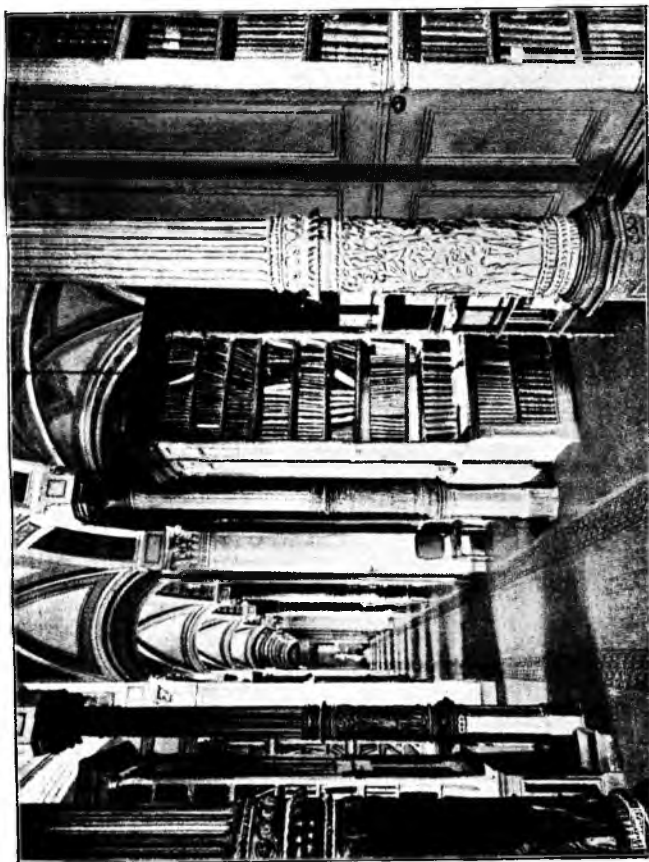
¹ *Kollányi Ferencz*: Az Akadémia és a Nemzeti Múzeum. Budapest 1910. Értekezések a tört. tudományok köréből XXII. k. 8. sz. 63. 1. Az Akadémia kiadása.

Schams Ferencz volt, a kinek példáját azóta egyesek és testületek s intézetek sűrűn követték.

A külföldi intézetek közül, a melyek az Akadémiának kiadványaikat megküldték, a philadelphiai természettudományi társulat és a berlini Akadémia volt az első. 1831 óta, a mikor első nehány könyvét megszerezte, nagyobb gyűjteményhez az Akadémia csak 1834-ben jutott. Ekkor vette meg számára gróf Teleki József Kresznerics t. tag hagyatékából ennek könyvtárát, a mely 1060 kötet nyomtatványt, ennek sorában 200-nál több incunabulumot és 76 kéziratot foglalt magában. Ugyanebben az évben ajándékozta Marczibányi Livius 466 kötetnyi, többnyire festői útleírásokat és ritka, nagyretű művészeti díszmunkákat tartalmazó értékes gyűjteményét.

1838-ig az Akadémia könyvtárának állománya 2230 kötetre rugott, a melyet Czuczor Gergely mint az Akadémia segédjegyzője lajstromozott. Ugyanez év őszén gróf Batthyány Gusztáv fejedelmi ajándékkal lepi meg az Akadémiát, följajánlván rohonczi könyvtárát, a melynek a XVIII. század első felében gróf Batthyány Lajos nádor vetette meg alapját s a melyet gróf Batthyány Tivadar a XVIII. század végén értékes kéziratgyűjteménnyel, ebben Trauttmansdorf Zsigmond császári főhadvezér eredeti XVII. századbeli naplójával, Kézai krónikájával, középkori német és latin codexekkel s számos elveszett eredeti kézirat másolatával gyarapított. Ugyanekkor gróf Batthyány Gusztáv öcsce, Kázmér szintén az Akadémiának ajándékozta kisbéri könyvtárát, a mely valamikor Batthyány József bibornok, esztergomi érsek († 1799) tulajdona volt s különösen magyar történeti vonatkozású kéziratokban, a classikai és a francia irodalom munkáiban és encyclopaediákban bővelkedett. 1839-ben Horváth Endre r. tag, a jeles eposíró, hagyatékából 677 kötettel, gróf Teleki József bőkezűségéből ismét több értékes munkával (Justinianus XVI. századbeli codexével és egy Corvin-codex-szel) gyarapodik könyvtárunk.

A Batthyány-könyvtárak átvétele előtt az Akadémia

Könyvtár.

könyvtára a Trattner-Károlyi házban bérelt helyiségekben az ülésterem melletti szobában három nagy szekrényben szorongott. Schedel (Toldy) Ferencz titoknok, a ki a Batthyány-könyvtárt átvette, Rohoncziól a gróf engedelmével könyves polczokat is hozott, a melyeket részben szintén ebben a szobában helyeztek el, részben egy másik szobában. 1842-ben az Akadémia könyvtárának már három szoba jutott.¹ 1844-ben, a mikor a Teleki-könyvtárt és Sándor István hagyatékát átvették, az Akadémia könyvtárának a Trattner-Károlyi házban négy nagy és négy kisebb szobája volt.² Sándor István, az első magyar bibliografus 1814 márc. 29-én halt meg Bécsben s végrendeletében az Akadémia mielőbb való létesítésére és felségélyezésére könyvein, régi pénzein, térképein és festményein kívül 10,000 frtot hagyományozott. Mindezt József nádor egyelőre a Nemzeti Múzeumnak engedte át, a melytől az Akadémiának később a gyűjteményeknek csak egy részét sikerült visszaszereznie.³ Schedel (Toldy) Ferencz följebb idézett előadása szerint ennek a gyűjteménynek ideiglenesen a Nemzeti Múzeumba került és a Lukán, Sándor István nyitramegyei birtokán maradt, de 1844-ben szintén megszerzett művei 1105 kötetet tettek ki.

A Teleki-könyvtárral együtt az Akadémia könyvtárának kötetszáma 1844-ben 50—60 ezer között állott. 1913 év végén ennek négyzeresét őrizte s ebben 197,405 rendezett kötet a nyomtatott könyv, körülbelül 474 az ősnymtatvány, azonkívül számos codex, újabb kézirat, irodalmi levél és oklevél. 1855-ben történt haláláig a könyvtár legnagyobb jóltevője és gyarapítója gróf Teleki József volt, a ki a Kresznerics gyűjteményen kívül megvette a Weszerle-könyvtár ősnymtatványait, továbbá Péczely József komáromi ref. lel-

¹ *Schedel Ferencz liloknok*: Az akadémiai könyvtár rövid története s mibenléte. E könyvtár ünnepélyes megnyitásakor előadta. A M. Tud. Társaság Évkönyvei 7. k. Buda 1846.

² Kollányi i. m. 114.

³ U. o. 107—109.

kész könyvtárát. 1850-ben megszerezte Jancsó Imre ministeri tanácsos nagyhírű könyvgyűjteményét és saját gazdag könyvtárát is az Akadémiának hagyta, miután ősnymtatványai és Aldinái gazdag sorozatát már 1853-ban az Akadémiának ajánlotta föl.¹

Az 1865-ben felavatott palotába való költözése óta az Akadémia könyvtárát maga is tetemes áldozatok árán gyarapítja s közkönyvtáraink sorában ez a gyűjteménye ma az elsők között áll. Gyarapodásáról az Akadémiai Értesítő szinte hónapról hónapra közöl kimutatásokat. Ennek legértékesebb részét a legutóbbi ötven év alatt szintén egyesek áldozatkészségének köszönhetjük.

A palotába való átköltözése után könyvtárunk az első jelentősebb könyvadományt Lenhossek György pesti ügyvéd özvegyétől kapta, a ki 1865 november havában férje 233 kötetnyi gyűjteményét engedte át a könyvtárnak, a melyet ugyanekkor Bugát Pál r. tag özvegye is gyarapított, férjének könyveivel és finn nyelvű kézírataival. (L. Csengery A. M. T. Ak. jegyzőkönyvei III. 147. és 161. l.)

1867 márczius havában ajánlja föl Pulszky Ferenc részben nagybátyjától, Fehérváry Gábortól örökölt gazdag archaeológiai könyvtárát oly föltétellel, hogy az addig még nem teljes régészeti művek kiegészítésére az Akadémia vállalkozzék. Pulszky könyvtárában 1200 kötetben 766 munka volt s értékét 10,000 frtra becsülték. A sanskrit nyelv és irodalom s a történelem és politika körébe vágó könyveken kívül szorosabb értelemben vett archaeológiai része 338 munkát (600 kötetet) tartalmazott. Kéziratai sorában egy XIII. századbéli biblia s egy XIV. századbéli miniatúra franczia imádságos könyv válik ki, nyomtatványai sorában több incunabulum. A könyvtár archaeológiai részét az Akadémia 1875-ben Pulszky kérésére a Nemzeti Múzeum régészeti osztályának engedte át letétbe, 1914-ben azonban a könnyebb hozzáférhetőség okáért

¹ Ig. ülések jegyzőkönyve 1853. III. 14. XXIII. pont. L. még Új Magyar Múzeum 1850—51. 2. k. XLVIII. lap.

ismét visszakérte (L. Ak. Ért. 1. k. 122. l., 2. k. 89. és 109. l., 9. k. 22. és 45. l. s 25. k. 144. és 147. l.)

Az 1867. évben a könyvtár egy másik jelentős gyarapodása gróf Hadik Gusztáv 1651 kötetes gyűjteménye volt, a ki akkor tekintélyes térképgyűjteményét is az Akadémiának szánta. (Akad. Ért. 1. k. 223. és 2. k. 57. l.)

A következő évben gróf Waldstein János, Széchenyi barátja lepi meg az Akadémiát fejedelmi ajándékkal: Ender Tamás 220 nagyobb méretű vízfestésű tájképpel. Ender Tamás (1793—1875) tájképfestő Széchenyi festőjének Ender Jánosnak ikertestvére volt s az Akadémia birtokába került aquarelljeiben Nyitrán kezdve Zemplén vármegyéig Felső-Magyarország legszebb vidékeit örökítette meg szinte fényképi pontossággal és ma is friss hatású színezéssel. 60—65 cm.-nyi cartonlapokra ragasztott vízfestményeit négy nagy albumba foglalva az Akadémia a könyvtár őrizetére bízta. (L. Ak. Ért. 2. k. 207. l.)

1886-ban 4500 forintért szerezte meg az Akadémia, Szilágyi Dániel konstantinápolyi hazánkfia keleti kéziratokban gazdag hézagpótló könyvtárát (L. Akad. Ért. 20. k. 203. és 238. l.). 1888-ban Ráth György kir. ítélőtáblai tanácselnök kilenc XVI—XVII. századbeli magyar nyomtatványt ajándékoz könyvtárunknak, majd 15 évvel ezután halál esetére szóló szerződést köt az Akadémiával, a melyben 1711 előtt nyomtatott hungaricáinak páratlan gyűjteményét könyvtárunknak ajándékozta. Ráth György, a finom izlésű, szerencsés kezű gyűjtő és műbarát, a kinek emlékét az Országos Ráth György-Múzeum is őrzi, 1905-ben halt meg s özvegye ez év október 16-án adta át régi magyar könyvtárát, a melynél értékesebb adományban az Akadémia a Teleki grófok alapítványa óta nem részesült. Ráth György könyvtárával 2364 munka került az Akadémia birtokába. Ezek sorában 1042 a régi magyarországi nyomtatvány s ebben 47 unicum, 1322 a magyar vonatkozású külföldi nyomtatvány. Nagylelkű maecenásának emlékét az Akadémia a könyvtár olvasó-termében márványtáblával örökítette meg.

(L. Akad. Ért. 22. k. 140. l., 6. k. 704. l., 7. k. 61., 103., 164. l, 16. k. 577. l.)

Még 1902-ben ajánlották föl örökösei Siskovits Tamás gödrei (Baranya megye) könyvtárát (L. Akad. Ért. 13. k. 153 l.)

1906-ban gyarapodott gyűjteményünk Kaufmann Dávid író és tanár könyvtárával, a ki 1877-ből külföldről szakadt Budapestre s 22 évig a rabbiképző-intézetben tanított. 2865 darabból álló héber és egyéb keleti tárgyú és nyelvű gyűjteményében van 594 kézirat, 1583 nyomtatott könyv s ebben 9 incunabulum, 47 bibliografiai munka, 258 folyóirat, 358 röpirat és füzet s 25 héber nyelvű hártya codex XV—XVI. századbeli olasz miniatur-festményekkel díszítve. Kaufmann Dávid könyvtárát, mint Kaufmann Dávid és Irma alapítványt, özv. Kaufmann Dávidné († 1905. VI. 19.) anyja és örököse, Gomperz Zsigmondné ajándékozta az Akadémiának, a kinek óhajára a művészeti szempontból is értékes 25 héber hártya codexet mint Gomperz Róza-alapítványt kezeli könyvtárunk (L. Ak. Ért. 17. k. 126. és 306. l.)

Dr. Reiner Zsigmond, az 1907 június 29-ikén meghalt nagy műveltségű miniszteri titkár könyvtárát édesanyja és testvérei ugyanebben az évben ajánlották föl könyvtárunknak, a mely az 1000 kötetnyi gyűjteményt az ezzel együtt átvett két empire stílusú könyvszekrényben elkülönítve őrzi. (L. Akad. Ért. 18. k. 700. l.)

Katona Lajos l. tag, egyetemi tanár, az összehasonlító irodalomtörténet 1910 augusztus 3-ikán elhunyt kiváló művelőjének gazdag könyvtárát Semsey Andor ig. és t. tag szerezte meg az Akadémiának, a kinek bőkezűségéből jutott könyvtárunk a British Museumnak 1831-től 1899-ig megjelent s 393 kötetből és egy supplementumból álló lajstromához, (L. Akad. Ért. 21. k. 653. l., 22. k. 465—514. l., továbbá 17. k. 704. l.)

1911-ben ajánlotta föl a korán elhunyt jeles képzettségű dr. Hernádi Mór özvegye férje értékes könyvtárát, a mely főleg román philológiai munkákban gazdag s ezekkel igen szerencsésen egészíti ki az Akadémia könyvtárát.

2. Képek, szobrok és irodalmi ereklyék az olvasóteremben.

1. **Báró Eötvös József szobra.** Alló alak, bronzszínűre festett gipsz. Báró Vay Miklós (1830—1886) műve és ajándéka 1882-ből. (L. Akad. Ért. 16. k. 187. l., a mely azonban Eötvös helyett a Deák-szobor pályázati mintáját említi.)

2. **A gróf Teleki-család emléktáblája,** fehér márvány, alján vésett és domborművű ékítmények között aranyozott Teleki-czímer. Marschalkó János szobrász műve. Nagybetűs felirata: Széki gróf Teleki József s testvérei Ádám, Sámuel, László, gróf Teleki László fiai és ennek özvegye báró Mészáros Johanna emlékének, kik 30 ezer kötettel s ehhez csatolt alapítványaikkal ez Akadémia könyvtárának alapját megvetették. Készült 1865-ben az október 30-ikán tartott összes ülés határozata alapján. (L. Csengery 3. k. 150. és 179. l.)

3. **Gróf Teleki József** elnök, a könyvtár volta-képeni alapítójának mellszobra. Fehér márvány, Ferenczy István (1792—1856) műve. Kis agyagvázlata 1842-ből a főtitkári hivatalban. A márvány mellszobor az akadémiai tagok költségén 1844-ben eredetileg az ebben az évben megnyílt könyvtár számára készült, 1855-ben az ülésteremben helyezték el, gróf Teleki József olajfestésű arczképének megszerzése után ismét a könyvtárba került vissza. (L. Vízota Gyula: Gróf Teleki József mellszobra az Akadémiában. Ak. Ért. 18. k. 305. l. s Ak. Ért. 2. k. 663. l.)

4. **Kőrösi Csoma Sándor** könyvszekrénye, róla szóló vagy reá vonatkozó könyvekkel, levelekkel s a Csomával foglalkozó kutatók fényképeivel. Duka Tivadar t. tag, okleveles ügyvéd, orvos és író, angol ezredes (*1825 ' 1908), Csoma életrajzírójának gyűjtése és ajándéka. Kőrösi Csoma «fényírt képével» Almási Balogh Pál r. tag 1859-ben kedveskedett az Akadémiának, (L. Új Magyar Múzeum IX. 2. 280. l.) sírját s egyébként életével kapcsolatos indiai tájak fényképeit Löffler E. M. calcuttai hazánkfiá, az Asiatic Society tagja

1910-ben ajándékozta. (L. Ak. Ért. 21. k. 110. l.) A szekrény fölött Csoma könyomatú arczképe, élet után (Indiában) rajzolta Schœfft Agost.

5. **Czirjék Mihály**, magyar nemesi testőr és író (1753—1798) olajfestésű arczképe. Mellkép, testőri díszruhában. Modern másolat. XVIII. századbeli eredetije, a melyet az Akadémia a Történelmi Képcsarnokban helyezett el letétként, Czirjék Imre szatmármegyei birtokos ajándéka 1873-ból. (L. Akad. Ért. 7. k. 168. és 184. l.)

6. **Semsey Andor** t. tag olajfestésű arczképének fényképi másolata.

7. **Budenz József** r. tag fényképe, szüleinek szóló írott ajánlással.

8. **Dr. Than Károly** másodelnök, r. tag ifjúkori arczképe. Könyomat 1860-ból Danthage rajza után, dr. Böhm Józsefnek szóló írott ajánlással.

9. **Toldy Ferencz** ig. és r. tag arczképe. Czeruzarajz.

10. **Deák Ferencz** fényképe sajátkezű írott ajánlással: Emlékül Deák Ferencz.

11. **Hunfalvy Pál** ig. és r. tag fényképe.

12. **Pápay Sámuel**, A magyar literatura esmérete (1808.) című munka szerzője s az Akadémia első alapítóinak egyike. (1770—1827.) Olajfestmény, mellkép, aranyzsinóros ruhában ábrázolt alak. Jelzése: Frank p. 1813.

13—15. **Bacsányi János** l. tag, író és neje Baumberg Gabriella olajfestésű arczképének fényképi másolata közös keretben s ugyanaz külön-külön, de utóbbin az asszony képe más eredeti után készült. Bacsányinak Linzben megtalált irodalmi hagyatékának egy részével együtt 1872-ben az Akadémiának ajándékozta Kántz Zsigmond nyug. mármaroszi kir. bányászati és erdészeti főtanácsos. (L. Ak. Ért. 6. k. 263. l., 7. k. 66. és 123. l.)

16. **Szilágyi Dániel** arczképe. Olajfestmény. Mellkép, fején vörös fezzel ábrázolt alak. Festette: Beszédes Kálmán (1839—1893.) Jelzése: Festé Beszédes Kálmán Konstantinápolyban 1880.

17. **Vass Imre**, az aggteleki barlang leírója. (1794—1863.) Könyomatú arczkép.

18. **Vitkovich Mihály** költő és író (* 1778 † 1829.) mellképe. Olajfestmény. Festette: Donát János. († 1830.) Jelzése: Donát p. 1813.

19. **Arvay Gergely** I. tag, premontrei pap és író. (* 1790 † 1871.) Színezett fénykép.

20. **Ráth György emléktáblája**. Fehér márvány. A Gerenday-gyár műve. Felirata: Ráth György emlékére, ki nagy értékű régi magyar könyvtárát 1896-ban a M. Tud. Akadémiának ajándékozta.

21. **Szekrény Bolyai-ereklyékkel**. Bolyai Farkas és János kézírataival, ezek sorában Farkas halotti képe (fénykép) és önarcképe, czeruzarajz. A Bolyai-ereklyéket gyűjtötte Szily Kálmán főkönyvtárnok, ig. és r. tag. Részben Farkas Gyula r. tag ajándékai. (L. Ak. Ért. 25 k. 673. és 703. l.) A szekrény tetején:

22. **Bolyai Farkas globusa**, feketére fényezett faállványon sárgaréz délkörrel, dr. Bedő Albert I. tag, államtitkár és orsz. főerdőmester ajándéka, a kinek ezt a bolyai bírtok megvásárlásakor Maurer Béla 1895-ben adta át. (L. Ak. Ért. 6. k. 672. l.)

23. **Ahrenstein József** I. tag, matematikus (* 1815 † 1872.) arcképe. Olajfestmény, térdkép, könyves asztal mellett álló alak, érdemrendekkel megrakott kabáttal, barna háttér, jobbfelől vörös kárpittal.

24. **Statistikai térkép**. A XIX. századbeli magyar írók és tudósok származása a M. Tud. Akadémia tagjainak szülőhelye szerint. Tervezte Körösi József, a M. Tud. Akadémia I. tagja 1895. Rajzolta Kubinyák Ferencz. Készült a millenniumi kiállításra. Körösi József ajándéka. (L. Ak. Ért. 7. k. 656. l.)

25. **Hunyadi Mátyás király arcképe**, deszkára festett olajkép. XV. századbeli miniaturfestmény régi másolata. Hátlapján ezek a tintával írott szavak olvashatók: Mattia re d'Ungheria s a ráragasztott czédulán: Horváth Mihály, ajándékul a Magyar Akadémiának. Szereztetett Florenczben 1862.

26. **II. Rákóczi Ferencz gyermekkori arcképe**. Olajfestésű mellkép, felső jobb sarkában a Rákóczi címerral. Hátán a vászonra festve felirat: Celsissimi Francisci Rakoczi E. P. T. P. R. H. D. et

Sic. C. Filius Franciscus F. Aetate Sua A° 8 Die 27 Marty 1684.

27. **Kazinczy Ferencz** sirja. Olajfestmény. Jakobey Károly (1825—1891.) műve, melyet Bártfay László 1. tag megbízásából festett s a melyet az Akadémia a 31. számú képpel együtt örökösaitől Toldy Ferencz indítványára szerzett meg. Jelzése: Jakobey K. 1839. (L. Akad. Ért. 7. k. 220. l.)

28. **Szamota István** nyelvtudományi író (*1867 †1895.) arcképe. Olajfestmény, mellkép. Jelzése: Boruth A.

29. **Hunfalvy Pál** ig. és r. tag, főkönyvtárnok, nyelvtudományi és néprajzi író arcképe. (*1810 †1891.) Olajfestmény. Térkép, íróasztal mellett ülő alak. Festette: Wellmann Róbert. Jelzése: Wellmann 1894. Kifüggesztését elrendelte az 1892. évi nagygyűlés. (L. Ak. Ért. 3. k. 345. l.)

30. **Heller Agost** r. tag, főkönyvtárnok arcképe. Olajfestmény, mellkép. Jelzése: Boruth A. Kifüggesztését Fröhlich Róbert akad. főkönyvtárnok arcképpel együtt elrendelte az 1902. évi okt. 6-ikán tartott összes ülés javaslatára az igazgató-tanács 1903 február 22-ikén tartott ülésén. (L. Ak. Ért. 13. k. 597. l. és 14. k. 156. l.)

31. **Kazinczy Ferencz szülőháza**. Olajfestmény. Jelzése: Jakobey K. 1839. Lásd a 27. sz. képet.

3. Emlékserleg, emlékérmek és plaquettek.

1. **Az Akadémia emlékerlege**. Belül aranyozott ezüst, harangvirág alakú cuppával, kerek talppal, formán vert és vésett rokokószerű ékitmények között egyik oldalán az Akadémia czímerének domború képe, a másikon feliratnak szánt síma ovális. Magassága 19 cm., cuppanyílásának átmérője 8.5 cm., a talp átmérője 6.5 cm. Gróf Széchenyi István másodelnök az 1836. évi nagygyűlésen vetette fel a kérdést: «nem volna-e az illendőség és emlékezet kedvéért jó az évi (nagy jutalmi) aranyakat szelenczében, serlegben vagy tokban átadni?» Javaslatát az Akadémia elfogadta s

a serlegeket 1837-ben maga Széchenyi rendelte meg Bécsben Mayerhofer és Klinkosch cs. kir. udvari ezüstgyárosoknál kétféle nagyságban. Az egyik 13 latos ezüsből 17 latnyi súlyban 10 aranyba került, a másik kisebb serleg 9 latnyi súlyban 5 aranyba. 1837-től 1847-ig a nagyjutalmat osztatlanul a nagy serleggel adta ki az Akadémia, megosztása esetén két kis serlegben. 1846-ban Vállas és Györy kis serlegeket kaptak. 1847-ben serlegek helyett emlékérmét öhajtott az Akadémia a nagydíj nyerteseinek adni. Az utolsó kis serleget Purgstaller kapta, a ki a nagy díjban Szontághal osztozkodott, utóbbi, nem lévén több kis serleg, másnemű kárpótlásban részesült. (L. Igazg. ülések jegyzőkönyve 1853. III. 14., X. és XIX. pont.) Az akkor még megvolt nagy serleget nem adták ki többé. Így maradt napjainkig az Akadémia tulajdonában. (V. ö. Viszota Gyula: Az Akadémia emléksérlegei. Ak. Ért. 20. k. 97. 1.)

2. **Akadémiai jutalmak érme.** Bronz, 3 példány. Mellső lapján az Akadémia címerének domború alakja, a horúra-derű jelszóval s a mester jelzése: I. D. Boehm F. Hátlapján babérkoszorúban vésett felirat: 1. Csanády Gusztávnak a Vitéz jutalommal M. Tud. Akadémia 1875. 2. György Endrének Dóra jutalommal M. Tud. Akadémia 1874. 3. Kautz Gusztávnak Fáy jutalommal a M. Tud. Akadémia 1868. Az emlékérem mintáját Boehm bécsi hazánkfiánál az Akadémia 1847. évi nagygyűlésének XL–LXXIII. pontba foglalt határozatai alapján az igazgató tanács 1853 márczius 14-ikén tartott üléséből rendelte meg. (L. Igazgatósi ülések jegyzőkönyve 1853. III. 14. X. pont.) Átm. 50 mm.

3. **Az Akadémia palotájának emlékérmé.** Bronz. Mellső lapján a palota domború képe C. Radnitzky jelzéssel s XI. Dec. MDCCCLXV felirattal. Hátlapján: Háza megnyitásának emlékéül a Magyar Tudományos Akadémia. Átmérője 50 mm. Verette az Akadémia negyvenéves jubileuma alkalmából Toldy Ferencz javaslatára. (L. Csengery 3. k. 94. 1.)

4. **Az Akadémia szótári érme.** Aranyozott bronz. Mellső lapján Czuczor Gergely és Fogarasi

János, az Akadémia kiadásában megjelent Magyar Nyelv Szótára szerzői fejének jobbra néző kettős domborműve, köriratán nevükkel, alján C. Radnitzki jelzéssel. A hátlapon: A magyar nyelv szótára befejezésének emlékeül a Magyar Tudományos Akadémia MDCCCLXXIV. Átmérője 42 mm. Az 1874. évi nagygyűlés határozata alapján Radnitzki bécsi éremvéső mintája alapján verette az Akadémia 4 arany-, 10 ezüst- és 200 bronzpéldányban. (L. Akad. Ért. 8. k. 136. és 166. l.)

5. Akadémiák szövetségének emlékplakettje.

Bronz. Mellső lapján dombormű, babérfás háttérrel; balfelől tíz, félkörben ülő, részben álló, jobbfelől egy állva felolvasó és egy ülő nő az akadémiákat jelképezi. Jelzése: F. Vernon. Hátlapján az Akadémiák székhelyének neveit viselő szalaggal átfont domború babérfűzéres keretben felirat: *Fœderatæ Academiæ primum habuere conventum Præsidente C. Darboux Academiæ Parisiensis Scientiarum secretario Parisiis. Mense Aprili Ann. MCMI.* Magassága 80, szélessége 58 mm. A párisi Akadémia ajándéka. (L. Akad. Ért. 18. k. 562. l.)

6. Gróf Andrassy Gyula emlékérmé. Arany.

Mellső lapján gróf Andrassy Gyula balra forduló mellképe arczélben, gróf Andrassy Gyula felirattal és jelzéssel: *Telcs.* Hátlapján balfelől domború babéragak s alsó harmadában felirat: Szobor-emlékének lepelhullása alkalmából 1906. Átmérője 70 mm. Dr. Wekerle Sándor akkori miniszterelnök ajándéka. (L. Akad. Ért. 18. k. 57. l.)

7. A Magyar Iskola-Egyesület Andrassy-érme.

Alumínium. Mellső lapján Andrassy Gyula jobbra forduló domború mellképe s körirat: Csak saját nyelvén művelődhetik a magyar. — A szunnyadó Magyarország mindig felébred, ha nevén szólítják. Jelzése: Schwartz I. Hátlapján: Genius ölében könyvvel, térdén bagolylyal, a melyet ruhátlan gyermek tart s mondatszalonon felirat: *Hazafias tevékenységért...* Az Orsz. Magyar Iskola-Egyesület. Körirata: Budapest székesfőváros alapítványából, Andrassy Gyula gróf emlékének. Átm. 80 mm.

8. **Bene Ferencz emlékérmé.** Bronz. Mellső lapján jobbra forduló fej arcélben; felirata: Bene Ferencz orvostudor, szül. 1775, megh. 1858 s jelzés: I. D. Boehm F. Hátlapján virágkoszorúban: A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók gyűlése alapítójának és Nesztorának hálaemlékeül 1863. Atmérője 40 mm.

9. **Beöthy Zsolt emléklaquetteje.** Bronz. Felső részén medallionban Beöthy jobbra forduló fejének domborműve arcélben. Ez alatt hatvanadik születésnapját jelző felirat: Beöthy Zsolt 1908 szeptember 4. Jelzése: Telcs. 75 45 mm.

10. **A berlini Akadémia jubilaris plaquetteje.** Ezüstözött bronz. Mellső lapján dombormű, a háttérben babérligettel, ez előtt alacsony fal, a melynek középső fiülkéje fölött ruhátlan nő ül jobbában tükörrel, balkezével fátyolát föllebbentve; lába kőlépcsőn nyugszik; ennek alján vízhányó-maszk szájából forrás fakad, a melyből a fal tövében félkörű padon ülő s az Akadémia négy szakosztályát képviselő nők egyike merít. Triptychon alakú hátlapjának fönn kiemelkedő középső részén vizek fölött lebegő sas, a háttérben a nap és a csillagos égbolt, valamint felirat: Cognata ad sidera; két oldalt hullámok fölött babérkoszorúba foglalt évszámok: 1700 1900 és a következő nevek: v. Leibniz, Friedrich, Gr. De Maupertuis, Euler, La Grange, A. u. W. v. Humboldt, Schleiermacher, Niebuhr, — v. Buch, Gebr. Grimm, v. Savigny, Bæckh, Joh. Mueller, v. Helmholtz, Virchow, Mommsen. Jelzése: A. Vogel fc. Magassága 165 mm, szélessége 200 mm. A berlini Akadémia ajándéka. (L. Akad. Ért. 15. k. 514. l.)

11. **Bókay Árpád plaquetteje.** Bronz. Mellső lapján Bókay jobbra forduló fejének domborműve arcélben Bókay Árpád felirattal. Jelzése: Vágó Dezső. Hátlapján dombormű: ekét húzó ruhátlan férfi, V. D. monogram és felirat: Sic vos non yobis. 65—63 mm.

12. **A Bolyai-érem mintája.** Ón. Mellső lapján budapesti tájkép domborműve az Akadémiával, a lánczhíddal és a várral, alján babérfűzéses keret a nyertes neve számára és S. S. jelzés. Körirata: A Ma-

gyar Tudományos Akadémia Bolyai-érme. Hátlapján az Akadémia címérének jobbfelé forduló domború nőalakja arczélben, felirat: Borúra-derű és jelzés: St. Schwartz. Átmérője 70 mm. A Bolyai-érmet s az ezzel kapcsolatos és matematikai munkák jutalmazására szánt 10,000 koronás díjat az Akadémia Bolyai János születésének 100-ik évfordulója alkalmából alapította s 1905 óta öt évenként adja ki. Az érem 600 korona értékű aranyból készül. (L. Akad. Ért. 17. k. 66. és 130. l.)

13. **A budapesti 1905. évi büntetőügyi congressus plaquetteje.** Bronz. Domborműves mellső lapján az Igazság istennője felemelt balkezeiben mérleggel, jobbjára a palástjának védelme alá került fiú vállán nyugszik; jobbfelől férfi ül, a ki jobbkezeit, a melyben kalapácsot tart, meglepetten fölemeli és a feléje forduló Justitiára néz. Alján felirat: VII. Congrès Pénitentiaire International de Budapest, 1905. 80—50 mm.

15. **Caffaro-érem.** Bronz. Mellső lapján bő tógás öreg férfiú, balra forduló domború ülő alakja s felirat: Nomen ei Caffarus psens q̄ue signat imago etc. Síma hátlapján domború felirat: Nel nome di Caffaro, da qui trasse gli auspici nel giorno della sua fondazione la Societa Liguria di Storia Patria celebra il cinquantesimo anniversario della data memoranda 21. Febraio MDCCCLVIII—MCMVIII. Jelzése: S. Johnson. Átmérője 44 mm.

15. **Concha Győző ig. tag, egyetemi tanár plaquetteje.** Bronz. Domborműves lapján Concha Győző háromnegyed arczélben ábrázolt jobbra forduló mellképe és felirat: Concha Győző 40 éves tanársága emlékére 1912. Jelzése egymásba font: I. G. s. 62—40 mm. A jubileumot rendező bizottság ajándéka. (L. Ak. rt. 34. k. 229. l.)

16. **Csokonai-érem.** Bronz. Mellső lapján Csokonai szembe néző domború mellképe s évszámok: 1773—1805. Hátlapján babérkoszorúba foglalt felirat: Csokonai Vitéz Mihály elhalálzásának évfordulójára 1905 január 24. Jelzése: Löfkovits A. Átmérője 50. mm.

17. **Délmagyarországi emlékérem.** Ezüst. Mellső lapján Mária Terézia balra forduló domború mellképe arczélben és felirat: Mária Terézia Magyarország királya MDCCCLXXXIX—MDCCCLXXXIX. Alján hét délvidéki vármegye kis címere. Hátlapján dombormű: Hungaria tárt karokkal fogadja az ifjak képében ábrázolt megyéket. Felirata: A déli részek anyaországba kebelezésének évszázados emlékére. Jelzése: C. Radnitzki. Átmérője 52. mm.

18. **Franklin-érem.** Bronz. Mellső lapján Franklin Benjamin jobbra forduló mellképe arczélben s felirat: 1766—1790 Printer Philosopher Scientist Statesmann Diplomatist. Hátlapján Klio alakja az irodalom, tudomány és philosophia képviselőivel s felirat, mely szerint az Észak-Amerikai Egyesült-Államok congressusa verette Franklin születésének kétszázados évfordulóján, 1906-ban. Jelzése: L G A s ezzel keresztben T. S. Átmérője 100 mm.

19. **De Gerando Ágost** francia író (1819—1859), gróf Teleki Imre veje, 1848-ban magyar honvéd emlékérmének eredeti nagy mintája, öntött vas. Balfelé forduló domború fej arczélben; vésett felirata: A. De Gerando † 1859 Jelzése: H. Sobre, 1848. Átmérője 220 mm.

20. **Eremkedvelők egyesületének 1911. évi érme** Fémes Beck Vilmostól. Ezüst. Domborműves mellső lapján jobbkezében madárral ábrázolt térdelő nő torzalakja. Jelzése: B. V., 1911. A vallás- és közokt. ministerium ajándéka 1913-ból. Átmérője 50 mm. (L. Akad. Ért. 24. k. 134. l.)

21. **Eremkedvelők egyesületének 1912. évi érme** Berán Lajostól. Ezüst. Domborműves mellső lapján nyolczszögletes mélyített síkon a nyilazó Amor balra forduló alakja. Jelzése: Berán Lajos. Átmérője 60 mm. A vallás- és közokt. ministerium ajándéka 1913-ból. (L. Akad. Ért. 24. k. 134. l.)

22. **Eremkedvelők egyesületének 1913. évi plaquetteje** Telcs Edétől. Ezüst. Domborműves mellső lapján tánczoló fiatal leány, a háttérben orrmányát billegető elefánttal. Jelzése: Telcs. 80—44 mm. A vallás- és közokt. ministerium ajándéka.

23. **Éremkedvelők egyesületének 1914. évi érme** Reményi Józseftől. Ezüst. Domborműves mellső lapjának felső felén Aurorának bigán jobbfelé tartó alakja s Aurora felirat. Átmérője 70 mm. A vallás- és közokt. ministerium ajándéka. (L. Akad. Ért. 25. k. 184. l.)

24. **Éremkedvelők Egyesületének Szt. György plaquetteje** Moiret Ödöntől. Ezüst. A sárkányölő Szent Györgyöt lóháton ábrázoló dombormű. Jelzése: egymásba font M. Ö. A vallás- és közokt. ministerium ajándéka. 80—60 mm.

25. **Ferencz József király ő felsége ötvenéves uralkodói jubileumának emlékérme.** Bronz. Mellső lapján a király balra forduló domborművű feje s felirat: Franc. Jos. I. D. G. Austr. Imp. Boh. Rex. Étc. Ac. Ap. Hung. Rex. Jelzése: Jos. Tautenhayn. Hátlapján Klio, lábánál bőségszarús géniussal és babérral, ölében tábla ezzel a felirattal: Die II. Dec. MDCCCXLVIII MDCCCXCVIII. Körirata: Decem Imperii Lustra Pie Peracta. Lenn cartoucheban: Viribus unitis. Átmérője 60 mm. A miniszterelnökség ajándéka 1898-ból. (L. Akad. Ért. 10. k. 93. l.)

26. **Fiume emlékérme.** Bronz. Mellső lapján Mária Terézia királynő domború profil mellképe s körirat: 1779 Maria Theresia Hung. Rex Ius Fiumensium Statuit. Jelzése: Schwerdtner. Hátlapján Fiume czímere s felirat: Læta Civitas Primum Celebrat Saeculum. Átmérője 60 mm.

27. **Gauss-érem.** Bronz. Mellső lapján balfelé forduló domború fej arczélben s körirat: Carolus Fridericus Gauss. Nat. MDCCLXXVII. Apr. XXX. ob. MDCCCLV. Feb. XXIII. Jelzése: Boehmer F. Hátlapján borostyánlevél-koszorúban: Georgius V. Rex Hannoveræ mathematicorum principi s körirat: Academiae suæ Georgiæ augustæ decori æterno. Átm. 70 mm.

28. **Genersich-plaquette.** Bronz. Mélyített domborművű jobbra forduló mellkép, alján halottat bonczoló orvos apró képével. Felirata: Dr. Genersich Antalnak hálás tanítványai 1912. Jelzése: Pásztor I. 60—44 mm.

29. **Helmholtz-plaquette.** Bronz. Mellső lapján Helmholtz balra forduló domború mellképével; felirata: Hermann v. Helmholtz, geb. XXXI. August MDCCCXXI, gest. VIII. September MDCCCXCIV. Jelzése: Jos. Tautenhayn. Hátlapján dombormű: Ausztriát ábrázoló génius jobbkezében babérborszorúval, utóbbi alatt tábla, alján pálmaággal és a bécsi egyetem címerével. A tábla felirata: Die 66. Vers. Deutscher Naturf. u. Ärzte in Wien, dem Andenken des Meisters H. v. Helmholtz 1894. Jelzése: Jos. Tautenhayn. 50—40 mm.

30. **Gyulai Pál plaquetteje.** Bronz, az Éjjeli látogatás című költemény alakjait ábrázoló domborművel. Felirata: Gyulai Pál születése 80-ik. évfordulójára a Műbarátok Köre, 1906. Jelzése: Beck Ö. Fülöp. 210—220 mm. A Műbarátok Körének ajándéka, 1908-ból. (L. Ak. Ért. 19. k.)

31. **Pázmándi Horváth Endre emlékérmé.** Bronz. Mellső lapján szembe néző domborművű mellképe s felirat: Pázmándi Horváth Endre szül. 1778. nov. 35. † 1839. márcz. 7. Hátlapján dombormű: felhőkön Árpád feliratos könyv babérborszorúban s e fölött csillag; körirata: Születése százados évfordulójának emlékéül. Átmérője 45 mm.

32. **József nádor emlékérmé.** Két példány. Ezüst és bronz, közös tokban. Mellső lapján József nádor balra forduló domború mellképe s körirat: József főherceg Magyarország nádora, született 1776. Hátlapján a főváros címere s felirat: Emlékül születésének évszázados ünnepére, Budapest főváros közönsége, 1876. Budapest főváros ajándéka 1876-ból. (L. Akad. Ért. 11. k. 22. l.) Átmérője 54 mm.

33. **Kállay Benjámín emléklaquetteje.** Ezüst. Mellső lapján Kállay balra forduló domború mellképe arczélban s jelzés: A Scharff inv. F. X. Pawlik fec. Alján: In memoriam Benjamin Kállay de Nagykovács MDCCCXXXIX—MCMIII. Hátlapján fenn a Kállay címer s kétfelől és lenn felirat: Imperii Austr. ac Regni Hungar. Aeris Publici Summo Præfecto atque Bosniae et Hercegovinae per viginti et unum annos

Administratori communis laboris socii pietatis erga. D. D. D. — 550 — 440 mm. A közös pénzügyministerium és a boszniai-hercegovinai kormány nevében ajándékozta Thallóczy Lajos r. tag, v. b. t. t., osztályfőnök 1904-ben. (L. Akad. Ért. 15. k. 302. l.)

34. **Kazinczy Ferencz születésének százados évfordulójára vert érem.** Bronz, mellsőlapján Kazinczy jobbra forduló domború mellképe arczélban s felirat: Kazinczy Ferencz Szül. Oct. 27. 1759. Jelzése: A. Fabris Sculp. Hátlapján az Akadémia címérének főalakja s felirat: A Magyar Tudományos Akadémia Oct. 27. 1859. Átmérője 50 mm.

35. **A Képzőművészeti Társulat jubiláris plaquetteje.** Bronz. Domborműves lapján virágot öntöző félig ruhátlan lány alakja s felirat: Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1861—1911. Jelzése: Róna. 88—60 cm.

36. **Kőrösi Csoma Sándor érme** Berán Lajostól. Bronz. Mellsőlapján Csoma jobbra forduló fejének domború profilképe s körirat: Kőrösi Csoma Sándor 1784—1842. Hátlapjának domborműve tibeti épület előtt ülő ruhátlan férfit ábrázol, ölében könyvvel, jobbkezében lúdtollal. Átmérője 60 mm. A vallás-és közokt. ministerium ajándéka 1910-ből. (L. Ak. Ért. 21. k. 110. l.)

37. **Korányi Frigyes emlékérméje.** Bronz. Mellsőlapján Korányi jobbra forduló domború mellképe arczélban s felirat: Frederico Korányi de Tolcsva per lustra X. med. doctori grati discipuli. Jelzése: Beck Ö. Fülöp. Hátlapján az egészség kigyós csészét tartó ruhátlan lány képében ábrázolt alakja, térdelő és heverő betegekkel s felirat: Aegrotis Salus MDCCCLI - MDCCCCI. Jelzése: B. Ö. F. Átmérője 70 mm.

38. **A linzi múzeum érme.** Bronz. Mellsőlapján Linz domború címere, Museum Francisco Carolineum in Linz felíráttal. Hátlapján babérkoszorúban: Zur Feier des 50 Jährigen Bestandes. 19. November 1883. Átmérője 50 mm.

39. **Liszt Ferencz plaquette.** Bronz. Liszt Ferencz jobbra forduló domború mellképe arczélban felíráttal:

A Liszt-Centennarium emlékére a Lipótvárosi Casino, 1911 október 23. Jelzése: Berán L. 80—50 mm.

40. **Matlekovits-plaquette.** Bronz. Jobbra forduló domború fej arczélben, Matlekovits Sándor felirattal. Két felől ipari és kereskedelmi emblemák s felirat: Nagyérdemű elnökének 40 éves tagsága emlékére az Országos Iparegyesület 1868—1908. Jelzése: B. F. Ö. 80—48 mm.

41. **Miklosich-érem.** Ezüstözött bronz. Mellsőlapján a jeles nyelvész és bécsi egyetemi tanár (* 1813 † 1891) balfelé forduló mellképe arczélben s felirat: Franciscus de Miklosich. Jelzése: J. Tautenhayn. Hátlapján Klio ülő alakja írotáblával. Átmérője 50 mm.

42. **Millenniumi érem.** Arany. Mellsőlapján Ferencz József királyunk balraforduló mellképe koronázási díszben s körirat: Ferencz József I. K. A. Cs. A hát-lapon a felirat folytatása: M. H. S. D. O. Ap. Kir. 1896 s a magyar czímer a Patrona Hungariæ két cherub-fej között ábrázolt mellképével. Jelzése: K. B. (Körmöczbánya.) Átmérője 42 mm. A ministerelnökség ajándéka 1896-ból. (L. Ak. Ért. 7. k. 654. 1.)

43. **Mommsen Tivadar emléklaquetteje.** Bronz. Felső részén medaillonban Mommsen szembe néző arczképe s M. Kruse jelzés; alsó részén babér és felirat: Theodoro Mommsen decori suo pietatis ergo Academia Scientiarum Borussica XXX. Nov. MDCCCXCVII. 160—97 mm. A berlini Akadémia ajándéka. (L. Ak. Ért. 9. k. 146. 1.)

44. **A montreali régészeti társulat érme.** Bronz. Mellsőlapján ³⁴ arczélben domború férfifej körirattal L. F. G. Baby President 1887 s jelzés: Ferdinand Dubois. Hátlapján Kanada címere és felirat: Numismatic and Antiquarian Society Montreal. Twenty Fifth Anniversary, Founded Dec. 15-th. 1862. Átm. 60 mm.

45. **A Nemzeti Színház érme.** Ezüst, a régi és a későbbi nemzeti színház domborművű képével két oldalán. Mellső oldalának felirata: A budapesti Nemzeti Színház 1837, a hátsó oldalé: Fél százados ünnepének emlékére 1887. Átmérője 50 mm.

46. **Nordenskiöld-érem.** Bronz. Mellsőlapján balfelé forduló domború fej arczélben. Felirata: Adolphus Ericus Nordenskiöld. Jelzése: W. Runeberg. C. Jahn Sc. Hátlapján földrajzi és csillagászati szerszámok között balfelé forduló s mécesest tartó nő alakja, Asia circum navigata körirattal. Alján: In honor. popularis sui Soc. Scient. Fennica. Cud. Cur. Jelzése: J. Arenberg del. W. Runeberg sc. Átmérője 50 mm.

47. **Norvégia millenáris emlékérmé.** Bronz. Mellsőlapján Norvégiát ábrázoló ülő nő domborművű alakja, Tempori superstes MDCCCLXXII felirattal. Hátlapján babérkoszorúban: Regni Norvegici annum Millesimum pia celebrat Universitas Fredericiana. Átmérője 50 mm.

48. **Oppolzer-érem.** Bronz. Mellsőlapján balfelé forduló domború mellkép s felirat: Theodorus Eques de Oppolzer astronomus Vindobonensis sæculi post Chr. N. XVIII. Jelzése: A Scharff. Hátlapján babérkoszorúban dedicációs felirat, a mely szerint az érem a bécsi csillagászati congressus alkalmából veretett. Átmérője 65 mm.

49. **Orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének aradi emlékérmé.** Bronz. Mellsőlapján dombormű: ülő nőalak felemelt balkezében koszorúval, jobbában korsó, a melyből folyadékot önt ki, háta mögött víz hajókkal és hegyek, jobbfelől szőlőtöke, sarló, gabona és physikai műszerek. Alján felirat: A természet a művészetnek mestere. Jelzése: W. Seidan. Hátlapján Arad és Arad vármegye kettős címere ötágú koronával s körirat: A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Aradon 1870. Átmérője 44 mm.

50. **Orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének győri emlékérmé.** Bronz. Mellsőlapján Minerva és Mercurius domború álló alakja, a háttérben vasút- és gyárépületek. Körirata: A magyar orvosok és természetvizsgálók XVII. nagygyűlése emlékéül. Jelzése: Seidan. Hátlapján Győr domború címere s körirat: Szabad királyi Győr városa 1874. Átmérője 44 mm.

51. **Orvosok és természetvizsgálók vándor-gyűlésének mehádiai érme.** Bronz. Mellsőlapján a mehádiai fürdőterem domború képe a háttérben hegyekkel s körirat: A magyar orvosok és természetvizsgálók XVI-ik nagygyűlése emlékéül. Hátlapján a Herakles-kút domborműve, Mehadia 1872 felirattal. Jelzése: Seidan. Átmérője 44 mm.

52. **Orvosok és természetvizsgálók vándor-gyűlésének temesvári Trefort-érme.** Bronz. Mellsőlapján Trefort domború mellképével s körirattal: Trefort Agoston magy. kir. vallás- és közoktatásügyi minister. Hátlapján Temesvár és Temes megye kettős czímeréből kinyuló babérfüzérek koszorújában felirat: A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXIII. vándorgyűlése Temesvár 1884. Átmérője 50 mm.

53. **Oszkár svéd király és nejének emlékérmé.** Bronz. Mellsőlapján a királyi pár balra néző domború kettős arczképe, fejek arczélben s felirat: Oscar II. et Sophia Nor. Suec. Rex et Regina MDCCCLXXIII. Jelzése: W. Kullrich F. Hátlapján Klio sziklán ülő alakja és felirat: Vetat mori U. R. F. (Universitas Regia Fredericiana.) Jelzése: E. Weigand Fec. Átmérője 42 mm.

54. **Petőfi-érem.** Bronz. Mellső lapján Petőfi szemtől-szembe ábrázolt mellképe. Hátlapján babérág fölött felirat: 1823—1849. Petőfi Sándor. Átmérője 33 mm.

55. **A prágai Akadémia emlékérmé.** Két példány. Ezüst és bronz. Mellső oldalán Ferencz József királyunk balra forduló domború feje arczélben s körirat: Česka Akademie Cisare Frantziška Josefa Pro Vědy Slovendst. A. Umeni Založena Neivyšším Rozhodnutím ze Dne XXIII. Ledna MDCCCXC. Jelzése: A. Santruček. Hátlapján földön ülő koronás nőalak balfelé forduló testtel, előre néző arczczal, a cseh oroslánal, háttérben prágai városrészlettel. Felirat: Věda V Měki s a két szó között habérkoszorú és pálmaág. Jelzése: M. Pirner naurhl. V. Santruček provedl. Átmérője 65 mm.

56. **Pulszky Ferencz emlékérmé.** Bronz. Mellső lapján Pulszky jobbra forduló mellképe arczélben s felirat: Pulszky Ferencz LXX éves korában. Hátlapján babérkoszorúban: Ötvenéves írói működése ünnepélyére az Orsz. Régészeti Társulat 1834—1884. Jelzése: A Scharf. Átmérője 45 mm.

57. **Rainer főherceg érme.** Ezüst. Mellső lapján Rainer főherceg és neje balra forduló kettős mellképe s felirat: Rainerio et Mariae Archiducibus Austriae Primis Inter Augustae Domus Principes. Hátlapján balfelől görög viseletben ábrázolt fiatal pár alakja; az érme jobb felőli részének két harmadában a bécsi Akadémia dedicatiós felirata a főhercegi pár 50 éves házassági évfordulójára: 1901. II. 21. Jelzése: R. Marschall Fec. Átmérője 60 mm. A bécsi Tudományos Akadémia ajándéka 1902-ből. (L. Akad. Ért. 13. k. 351. 1.)

58. **Ráth György emléklaquetteje.** Bronz. Mellső lapjának középső részén Ráth jobbra néző fejének domborműve arczélben s felirat: 1828—1905. Ráth György. Balról és jobbról lenn: Felejtethetlen elnökének a Magyar Iparművészeti Társulat. Hátsólapján az iparművészet főbb technikáit ábrázoló s pillérrel elválasztott két-két domborműví allegorikus alak. A pillér alján felirat: Hit lakta szívét és nagy akarat, minden java a nemzeté maradt. Jelzése: Készítette Beck Ö. Fülöp. 87—59 mm. Az Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat ajándéka 1915-ből.

59. **Šafařík-érem.** Bronz. Mellső oldalán Šafařík jobbra néző domború mellképe arczélben s felirat: Paulus Jos. Šafařík D. XIII. M. Mai MDCCXCV.—D. XXVI. M. Juni MDCCCLXI. Jelzése: V. Santrucek. Hátlapján: Historiae litterarumque Slavic. Cultori excellentissimo Reg. Soc. Scientiarum Boh. etc. solemniter diem eius natalem centesimum obeuntis D. Die XII. Mensis Mai MDCCCXCV. Átmérője 63 mm. A prágai Akadémia ajándéka 1855-ből (L. Ak. Ért. 6. k. 704. 1.)

60. **Schulek Frigyes emléklaquetteje.** Bronz. Schulek Frigyes építész rajzoló asztal mellett ülő jobbra forduló egész alakját ábrázoló dombormű, alján

felirattal: Schulek Frigyesnek 1911 november 19. A Műemlékek Országos Bizottsága. Jelzése: Bánszky. 104—78 mm.

61. **A selmeczbányai bányász-akadémia jubiláris érme.** Bronz. Mellső lapján Mária Terézia balra néző domború mellképe babér és pálmaág között s körirat: A. Maria Theresia Hung. Reg. Metallicorum Academia. Hátlapján az Alma Mater trónuson ülő alakja kezében könyvvel és bányászméccsel s a háttérben a város képével. Alján Selmeczbánya czimere két bányászmanó között. Körirata: Schemnitzii Conditá 1770. Primum Saeculum celebrat 1870. Jelzése: C. Radnitzky. Átmérője 68 mm.

62. **Semmelweis-plaquette** Berán Lajostól. Bronz. Mellső lapján Strobl Alajos Semmelweis-szobrának domború képe, alján felirat: Ignatio Philippo Semmelweis MDCCCXVII — MDCCCLXV. Hátlapján mélyített domborművű babérkoszorús keretben: Medico Hungaro Prof. Artis Obstetr. in Univ. Budapestinensi [ndagatori Indefesso Conservatori Matrum Signum Aere in Orbe Universo Collecto. Posuerunt Collegae Budapestini MDCCCXVI. 80—50 mm. A Semmelweis-emlék bizottságának ajándéka 1907-ből. (L. Akad. Ert. 18. k. 371. l.)

63. **Stas emlékérmé.** Bronz. Mellső lapján jobbra forduló domború fej alján jelzéssel: A. Michaux d'après L. W. Hátlapján felirat: A. Jean Servais Stas, né à Louvain le 21. Août 1813. Elu membre de la Classe des Sciences en 1841. Souvenir Jubilaire 5. Mai 1891. Academie Royale des Sciences des Lettres et des Beaux Arts de Belgique. Átm. 50 mm. A brüsszeli Akadémia ajándéka.

64. **Szendrei János érme.** Bronz. Mellső lapján Szendrei jobbra forduló domború mellképe arczélben s felirat: Szendrei János. Jelzése: Berán. Hátlapján babérkoszorúban: Negyedszázados titkársága emlékére az Országos Régészeti és Embertani Társulat 1911. Átmérője 70 mm.

65. **Gróf Széchenyi István emlékérmé.** Ezüst. Mellsőlapján Széchenyi jobbra forduló domború mell-

képe arczélben s körirat: Gróf Széchenyi István meghalt ápril 8. 1860. Hátlapján babérkoszorúban: Alapítójának emlékére a M. T. Akadémia MDCCCLXXX. Jelzése: K. B. Átmérője 50 mm. Széchenyi budapesti szobrának leleplezésére verette az Akadémia 3 arany, 100 ezüst és 100 bronz példányban. (L. Akad. Ért. XIII. k. 48. és 168. 1., XIV. k. 98. és 106. 1.)

66. **Szilágyi Dezső plaquette.** Bronz. Jobbra forduló domború mellkép, alján felirattal: Szilágyi Dezső 1840—1901. Jelzése: Juhász. 50—32 mm.

67. **Szilágyi Sándor emlékérmé.** Bronz. Mellső lapján Szilágyi jobbfelé forduló domború mellképe arczélben Alexander Szilágyi Aet. LXX. felirattal. Jelzése: Scharff. A. Hátlapjának felső felén idős férfit két tanítvánnyal ábrázoló dombormű s feliratok: Báthory, Bethlen, Rákóczi; alsó részén az egyetemi könyvtár képe, az egyetem címere és felirat: Rerum Hungaricarum ac Transylvanicarum indagatori indefesso 1897. Átmérője 56 mm.

68. **Szily Kálmán plaquetteje.** Bronz. Mellső lapján Szily balra forduló domború mellképe s felirat: 1868—1898 Szily Kálmán. Jelzése: Schwartz. Hátlapján alföldi tájat ábrázoló kép s felirat: A K. M. Természettudományi Társulat dr. Semsey Andornak 1908. 70—48 mm.

69. **Gróf Teleki Géza érme.** Bronz. Mellső lapján jobbra forduló mellkép s felirat: Gróf Teleki Géza a Bányászati Egyesület elnöke, továbbá K. B. betűs bányászjelvény. Jelzése: Reisner. Hátlapján bányát ábrázoló dombormű s körirat: Az Orsz. Magy. Bány. és Koh. Egyesület 1898 szept. 9. Pécssett tart. közgyűlésének emlékéül. Jelzése: Gerl K. Átmérője 42 mm.

70. **Thaly Kálmán érme.** Bronz. Mellső lapján Thaly halfelé forduló mellképe arczélben s körirat: Thaly Kálmánnak, II. Rákóczi Ferencz hamvai hazaszállításának emlékéül a Keleti Tengerhajózási Részvénytárs. 1904. okt. 24. Jelzése: Berán L. Hátlapjának felső harmadában a hajó domború képe, a mely Rákóczi és bujdosó társainak hamvait haza hozta, s

erre vonatkozó felirat. Atmérője 70 mm. A Magyar Keleti Tengerhajózási R. T. ajándéka 1908-ból. (L. Ak. Ért. 20. k. 366. l.)

71. **Tisza Kálmán emlékérmé.** Ezüst. Mellső lapján Tisza háromnegyed arcélben ábrázolt domború mellképe. Jelzése: L. A. K. B. Hátsó lapján cser- és babérléveles koszorúban felirat: 1875—1888. A Szabad-eivű Párt Tisza Kálmán tíz évi miniszterelnöksége emlékéül. Atmérője 70 mm.

72. **Toldy Ferencz emlékérmé.** Bronz. Mellső lapján: Toldy balra néző fejének domborműve arcélben s felirat: Toldy Ferencz MDCCCLXXI. Hátlapján babérboszorúban: Írói pályája félszázéves ünnepére tisztelői. Atmérője: 35 mm.

73. **Virchow-érem.** Bronz. Mellső lapján Virchow balfelé forduló domború mellképe arcélben s felirat: Rudolphus Virchow Pomeranus Civis Berolinensis Aetat. LXX. Jelzése: C. Waschmann. Hátlapján dombormű: dolgozó szobájában ülő férfi, koponyát tartó nőalakkal és fátylós géniussal, a ki jobbkezevel her-máról fátyolt vesz le. Atmérője 180 mm.

74. **Vörösmarty-érem.** Mellső lapján a költő jobbra néző domború feje arcélben s felirat: Vörösmarty Mihály 1800—1855. Jelzése: Berán Lajos. Hátlapján: A vén cigány domború ülőalakja Huzd, ki tudja meddig huzhatod! körirattal s Berán Lajos jelzéssel. Atmérője 62 mm.

75. **A Wahrmann-érem mintája.** Ón. Mellső lapján az Akadémia czímerét ábrázoló dombormű s felirat: A magyar ipar-kereskedelem terén szerzett érdem jutalmául. Hátlapján a névnek szánt babérléveles szalaggal ketté osztva, fönn Budapest képe a lánczihiddal és az Akadémiával, lenn babérfa tövében Vulcanus és Mercurius félalakja és felirat: A Magyar Tudományos Akadémia Wahrmann Mór érme. A 2000 K értékű aranyéremmel az Akadémia Wahrmann Mór alapítványából három évenként, az ipar és kereskedelem terén szerzett érdemeket jutalmazza. Átm. 80 mm.

76. **Wekerle-érem.** Aluminium. Mellső lapján jobbra forduló domborművű mellkép s körirat: Dr.

Wekerle Sándor, a Bányász-Egyesület elnöke. Jelzése: Gerl K. Hátsó lapján domború bányászjelvények s körirat: Az Orsz. Magyar Bányászati és Kohászati-Egyesület 1894 august. 6. Nagybányán tartott közgyűlésének emlékére. Átm. 36 mm.

77. **Wlassics Gyula plaquetteje.** Bronz. Wlassics jobbra forduló domború mellképe arczélben, felirattal: Wlassics Gyulának a magyar közigazgatási bíróság bírái 1912 márczius 17. Jelzése: Csizér I. A közigazgatási bíróság ítélőbiráinak ajándéka s a Wlassics Gyula hatvanadik születésnapjára készült plaquette kisebbített mása. 80—55 mm. (L. Akadémiai Értesítő 23. k. 231. l.)

78. **A zágrábi egyetem emlékérméje.** Ezüst. Mellsőlapján dombormű: Génius kezében fátyálával s Horvátország címerével. Felirata: Doctrinae lumen gentium vigor. Jelzése: M. E. W. — K. B. Hátlapján borostyán koszorúban az egyetem 1874 november 14-én történt megnyitására vonatkozó hosszú latin felirat. Átmérője 45 mm.

79. **Gróf Zichy Jenő emlékérméje.** Bronz. Mellső lapján Zichy Jenőnek jobbra néző domború feje arczélben s körirat: Zichy Jenő gróf kiállítási elnök. Jelzése: A. Scharf. Hátlapján babérmagkoszorúban Székesfehérvár címerképe s ez alatt felirat: Az 1879. évi székesfehérvári orsz. kiállítás létesítőjének. Átmérője 64 mm.

80. **Zipernowsky Károly érme.** Bronz. Mellső oldalán Zipernowsky jobbra forduló domború feje s körirat: Zipernowsky Károlynak, a Magy. Elektrotechnikai Egyesület 10 éves fennállása emlékéül. Jelzése egymásba font: B. F. Ö. Hátlapján névnek szánt négyszögletes keret fölött virágos váza s lenn felirat: A Magyar Elektrotechnikai Egyesület 10 éves jubileumára. Átm. 65 mm.

*

Az Akadémia érem és plaquette gyűjteménye szinte napról-napra gyarapszik. E sorok megírása óta szerzett emlékeit Szily Kálmán ig. tag, főkönyvtárnok az Akadémiai Értesítőben fogja elsorolni.

VI. A Goethe-szoba.

Elischer Boldizsár, az eperjesi születésű budapesti ügyvéd (*1818†1895) negyvennyolcz éven át nagy buzgósággal és áldozatkész rajongással gyűjtötte a németek nagy költőjének, Goethe János Farkasnak (1749—1832) munkáit és a tőle maradt vagy reá vonatkozó ereklyéket. Európai hírű gyűjteményét unokaöcscse dr. Elischer Gyula orvos, egyetemi tanár (*1846†1909) örökölte, a ki ezt 1895-ben a vallás- és közokt. minis-terium útján az Akadémiának ajánlotta föl oly föltételekkel, hogy az Akadémia a gyűjtemény elhelyezésére palotájában külön Goethe-szobát rendez be s ezt ebben, mint Elischer Boldizsár és dr. Elischer Gyula alapítványát állítja ki, a gyűjteményt épségben fönntartja, leíró lajstromot készített arról s a közön-ség számára hozzáférhetővé teszi, felügyeletéért fele-lősséget vállal, gyarapításáról gondoskodik (a mire Elischer Gyula 2000 frt-nyi alapítványt tett), Elischer Boldizsár arczképét megfesteti s végül a gyűjteményt 1895 július 15-ikéig átveszi.¹

Az Akadémia a világirodalom egyik legnagyobb szel-leme iránt való tiszteletből készségesen vállalta el a föltételek teljesítését s a palotának az Akadémia-utczára és Ferencz József-terre néző földszinti sarok-termét Goethe-szobának rendeztette be, három könyv-szekrényt, egy kettős tárlót, egy asztalt a map-pákba foglalt képek számára és egy íróasztalt helyez-vén el itt. A gyűjteményt Heller Ágost akkori főkönyv-tárnok rendezte, a ki ennek 4100 darabját lajstromozta is és ezekről magyar és német nyelven katalogust írt.² Munkájában nagy segítségére volt dr. Elischer

¹ L. Akad. Ért. 6 k. 497., 559., 701. l.

² Az Elischer-féle Goethe-gyűjtemény katalogusa. a) Könyv-tár. b) Kéziratok. c) Arczképek és metszetek. d) Érmek. e) Zeneművek. Összeállította Heller Ágost az Akadémia főkönyv-

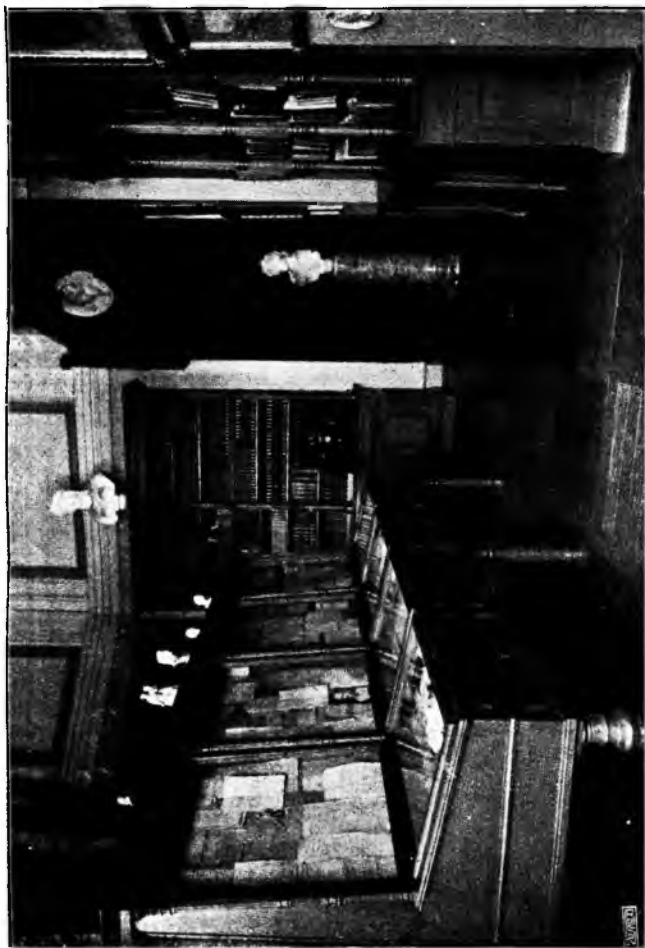
Gyula, a ki ideiglenesen a tulajdonában maradt Goethe-ereklyéket is átengedte a Goethe-szoba számára. Ezekről magyar és német nyelven külön kis magyarázó lajstrom készült.¹

A Goethe-szoba 1896 május 31-ikén nyílt meg s azóta különösen a Budapestre vetődő külföldiek sűrűn látogatják. A Goethe-szoba Elischer Boldizsártól gyűjtött része a következő csoportokra osztható: 1446 kötet és 1056 füzet nyomtatvány, 178 kézirat, 1063 kép és metszet, 22 érem és 366 zenemű. Ezeken kívül a gyűjteményhez tartozik a karlsbadi ásványgyűjtemény, néhány gipszszobor és a Goethe-szoba újabb szerzeményei. Elischer Gyula ideiglenesen átengedett Goethe-ereklyegyűjteménye 34 darabból állott; ebből az eredeti olajfestmények, Rembrandt Faust-rézkarczának s néhány kéziratnak visszavétele után 25 darab látható a Goethe-szobában. Elischer Boldizsár arczképét az Akadémia megbízásából 1896-ban Balló Ede festette. A Goethe-szoba ajtó és ablak közötti falának fülkéjében függő olajfestmény félalakban ábrázolja a kiváló gyűjtőt. A kép fölött feliratos tábla látható ezekkel a szavakkal: «E gyűjtemény alapítója Elischer Boldizsár (1818—1895). A Magyar Tudományos Akadémiának dr. Elischer Gyula 1895.» A Goethe-szoba három könyvszekrényében őrzött nyomtatványok statisztikája a következő: Goethe összes munkái 20-féle kiadásban 320 kötetben vannak meg; az első kiadások, különkiadások, curiosák, anthológiák és fordítások száma 135, a képes díszkiadásoké 13, a Goethe levelezéseit és beszélgetéseit tartalmazó könyveké 64. A Goethe-re vonatkozó irodalmat 458 munka képviseli. Műveinek ismertetése 584 számmal szerepel, a folyóiratok, értekezések és kisebb nyomtatványok száma 695. A nyomtatványokon

tárnoka. Budapest, 1896. A M. T. Akadémia kiadása. Kis 8r. 145. l.

¹ Magyar Tudományos Akadémia. Goethe-szoba. Goethe-ereklyék és emléktárgyak Dr. Elischer Gyula tanár magán gyűjteményéből. Budapest, 1896. Kis 8r. 9. l. L. még Akad. Ért. 7. k. 317. és 329. l.

121. l. elő.

Goethe-szoba.

kívül Elischer Boldizsár Goethe-gyűjteményében van 34 Goethe-kézirat, 144 kézirat Goethe kortársaitól, 233 Goethe-arczkép, 157 arczkép Goethe kortársairól, 675 metszet és fénykép s ezek sorozatában a Kaulbach-féle Goethe-galéria nagy folió kiadásának teljes példánya és 366 zenemű.

A Goethe-szoba közérdekűbb látnivalóit a következőkben soroljuk föl.

1. Az ajtó mellett levő szekrény tetejét a Ludovisi Juno mellszobrának gipszmásolata díszíti.

2. A szoba sarkának kárpitozott fülkéjében a svájcei Trippel Sándor (1744–93) Apollóra emlékeztető Goethemellszobrának gipszmásolata áll. E fölött a fülke ormát Goethe nagy domborművű gipszmedaillonja díszíti.

3. A fülke mellett függő, gyermekfejet ábrázoló pastellkép Oesernek, Goethe tanítójának műve. (XXVII. szám. Elischer Gyula gyűjteménye.)

4. A weimari út. Czeruzarajz Goethétől. A Drugulin-gyűjteményből való. (VI. sz.)

5. Olasz tájkép. Goethe tollrajza, a melynek hiteleségét hátlapján Schuchardt bizonyítja. (IV. sz.)

6. Facsoport. Goethe rézkarcza 1769-ből. (IV. sz.)

7–8. Goethét ábrázoló két gipszmellszobor a két könyvszekrény tetején, a berlini Rauch Keresztély (1777–1857) eredeti műveinek másolata.

A két ablak között az íróasztalon:

9. Közös tokban: *a)* Mildner modorában köszörült üvegpohár, Goethének Bovy-Rauch-féle medaillonjával. A poharat Goethe a karlsruhi fürdőigazgató-ságtól kapta s később Weimarban Szymanovszka művésznőnek ajándékozta. Ettől a berlini dr. Löblin birtokába jutott, a ki barátságból Elischer Boldizsárnak ajándékozta. *b)* Tányér, angol fayence rányomott rézmetszetű díszítéssel. Knebel báró hagyatékából való, a ki 1817-ben Jénában Goethével együtt lakott. (II. és III. sz.)

10. Károly Agost weimari nagyherczeg kis álló alakja, gipszszobor.

11. Üveg alatt, fakeretben 33 Goethe-érem, cameo

és pecsétnyomó Goethe fejével. Ezek sorában Bolt-schauer pakfong-érme 1776-ból Goethének Weimarba való költözése emlékére, Schadow vasérme 1816-ból, Bovy bronzérme 1824-ből, két Goethe-érem bronzból Brandtól 1825 és 1826-ból, Facius Angelica bronzérme 1825, Königé 1826, Bovy érme 1831-ből, a melynek hátlapját Goethe pecsétnyomónak használta. König bronzérme 1832-ből Goethe halálának emlékére, Kullerich bronzérme Goethe születésének százados évfordulójára, Sebald új ezüst érme a Goethe-Schiller-szobor leleplezésére 1875-ből, Goethe és Schiller fejét ábrázoló bronzérem 1860-ból H. W. jellel. Fischer bronzérme 1827-ből, mely a Rauch-féle mellszobor nyomán készült.

12. Faust és Margit, a háttérben Mefisztóval. Átetsző porcellánkép a XIX. század derekáról az ajtóval szemben levő ablakban. (XXXIV. sz.)

Az ablak és az ajtó közötti falon:

13. Tájkép, Thiele A. festménye után, Goethe rézkarcza apjának szóló ajánlással. (IX. sz.)

14. Olasz táj, Goethe tusrajza, egykor Schuller jénai festő birtokában. (V. sz.)

15. Tájkép, Goethe rézkarcza, a lipcsei dr. Herzmannnak szóló ajánlással. (X. sz.)

16. Chodowiecki D. (1726—1809) nő fejét ábrázoló czeruzarajza és önarcképe (rézkarcz). Az Astoria-gyűjteményből. (XXXII. sz.)

17. Szent Katalin eljegyzése, Kauffmann Angelica (1741—1804) rézkarcza Correggio olajfestménye után. (XXXI. sz.)

18. Anya gyermekével, czeruzarajz, a jénai Seidler Lujza műve. (XXX. sz.)

19. Tájkép. Sepia festmény. Everdingen nyomán festette Meyer H. weimari festő, Goethe jó barátja. (XXIX. sz.)

20. Goethe terracotta-szobra, álló alak, Rauch eredetije nyomán. (XX. sz.)

A szoba közepén álló tárlóban :

21. Sétapálcza, csontnyelén Goethe domborművű fejével. Gróf Kuun Géza hozta magával Weimarból s valószínűleg Goethe unokáitól kapta, a kikkel ösmerős volt. Gróf Kuun Géza özvegyének ajándéka.

22. Goethe anyjának emlék-plaquetteje. Bronz, az asszony mellképével. Felirata: Katharina Elisabeth Goethe geb. Textor, 19. 2. 1731. — 13. 9. 1808. Hátlapján családi jelenet: Goethe anyja, gyermekeivel. Felirata: Da sass ich denn und wurde nicht müde zu erzählen.

23. A bécsi Goethe-Verein emlékplaqueetteje. Bronz. Domborműves oldala ruhátlan fiút ábrázol, a ki virágokkal kezében a háttérben feltűnő Goethe-szobornak hódol. Felirata: Ihm zum Ruhme, sich zur Freude, der Zeit zur Mahnung der Wiener Goethe-Verein, December, 1900.

24. Goethe domborművű képmása. Bronz. Scharff A. műve, 1899.

25—26. Egy nagyobb és egy kisebb Goethe-plaquette, a költő mellképével. Jelzése: F. Stiasny.

27. A majna-frankfurti színház megnyitásának emlék-érme. Schiller és Goethe kettős arczképével, hátlapján a színház képével. 1902, október 25.

28. Goethe-érem. Bronz. A költő jobbranzó cserfakoszorús profil fejével. Jelzése: R. Hátlapján a költészet alakja a háttérben Weimar képével s felirattal: Erinnerung an Weimars klassische Zeit. Dem unsterblichen ein Denkmal.

29. Négy Goethe-arczkép árnyékrajz. Ezek sorában az alsó balfelől Goethének körülbelül 14-ik évéből való és unicum; miként az 1776 körül készült árnyékrajz is.

30. Goethe rézmetszetű medaillonképe a weimari Schwedtgeburch-tól. (I. sz.)

A tárló másik oldalán kéziratok. Ezek sorában:

31. Beethoven Nord oder Süd című dalának eredeti kézírata.

32. Kis tájképek egy lapon. Czeruzarajzok. Valószínűleg másolatok. (VII. sz.)

A tárló tetején:

33. Goethe kis bronzszobra a berlini Wollgasttól. (XIX. sz.)

34. Levélnehezék öntött vasból, Goethe mellszobrával, Rauch nyomán. (XXIII. sz.)

35. Goethe-mellszobor, porcellán biscuit. Trippel nyomán. (XXI. sz.)

36. U. a. Rauch nyomán. (XXII. sz.)

37. A weimari Goethe és Schiller-emlékszobor kisebbített másolata porcellánból.

TARTALOM.

ELSŐ RÉSZ.

Az Akadémia palotája.

	Lap
I. A palota története	3
II. A palota ismertetése	
1. A palota külseje és ennek szobrászati díszítése...	21
2. Az előcsarnok és a lépcsőház	31
3. A nagyterem és a heti ülések terme	37

MÁSODIK RÉSZ.

Az Akadémia gyűjteményei.

I. Elajándékozott gyűjtemények	47
II. A képes helyiségek	50
III. Képek, szobrok és iparművészeti tárgyak a hivatali helyiségekben	71
IV. A Széchenyi Múzeum	
1. A múzeum története	76
2. A múzeum gyűjteményei...	80

	Lap
V. A könyvtár	
1. A könyvtár történetének vázlata.....	93
2. Képek, szobrok és irodalmi ereklyék az olvasó- teremben	99
3. Emlékszerleg, emlékérmek és plaquettek	102
VI. A Goethe-szoba.....	119

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

A

Ábrányi Lajos festő 57., 62.,
ajándéka 62.
Agricola Filippo Madonnája
79., 91.
Agyagréteg (Lánczhid) 81.
Ahrenstein József arczk. 101.;
alapítása 29., 30., 90.
Akadémia, alapítók 4., 5.; czí-
mere 52., 53.; emiékserlegei
102.; érmei 103., 105., 116.,
117.; első pecsétnyomója
76.
Akadémiák szövetségének em-
lékplaqueetteje 104.
Albrecht fhg 7.
Alekszi szobrász 87.
Alvinczy Péter 43.
Amerikai magyarság ajánd. 89.
Amerling Frigyes festő 51., 57.,
88.
Andrássy-család ajándéka 65.
Gr. Andrássy György 3., 5., 30.;
adománya 4.; arczképe 90.
Gy. Andrássy Gyula 32., 36., 37.;
arczképe 65.; érme 104.
Gr. Andrássy Manó 87.
Anonymus 42.
Apor Péter 43.
Aquarellképek (Mikszáth) 73.
Arany János 32.; arczképe 61.,
75.; szobra 90.
Aradi-érem 112.
Arenberg I. 112.

Árvay Gergely arczképe 101.
Astoria-gyűjtemény 122.
Attila 54., 60. és Leó pápa 54.

B

Babérkoszorú vasból (Széche-
nyi) 89.
Bacsányi János arczképe 55.,
56., 100.
Bakócz Tamás 43.
Balassa Bálint 43.; arczképe
71.
Bálint Ferencz szobrász 90.
Balló Ede festő 57., 64., 66.,
67., 69., 120.
Balogh Pál (Almási) 99.; mell-
szobra 74.
Balogh János 30.
Bajzát-h-féle érem-gyűjtemény
49.
Bánszky 115.
Barabás Ilona 72., 76.
— Miklós festő 55., 56., 58., 59.,
60., 61., 68., 75. ajándéka
59.
Bartakovics érsek ajándéka 39.
Bartal György 30.
Bartalus István hagyománya
72., 75., 76.
Bártfay László 102.
— Lászlóné hagyománya 57.,
58., 59., 75.
Hg. Batthyány Fülöp adom. 5.
Gr. Batthány Gusztáv ajánd. 94.

- Gr. Batthány János adománya
5.
— József 94.
— Kázmér ajánd. 94.
Batthány-könyvtár 94., 95.
Gr. Batthány Lajos 94.
— Tivadar 94.
Baumberg Gabriella 100.
Beck Fülöp Ödön 84., 109., 110.,
111., 114., 118.
— Vilmos 107.
Bécsi Akadémia ajánd. 114.
Bécsi Goethe-Verein emlék-
plaqueette 123.
Bécsi magyar technikusok
ajánd. 75.
Bede Anna tartozása, szobor-
csoport (Mikszáth) 73.
Dr. Bedő Albert ajánd. 101.
Beer József restaurator 68.
Beethoven 123.
IV. Béla 42.
Belügyministerium 78.
Benczúr Gyula 36., 39., 40., 64.,
69., 73. ajánd. 73.
Benczúr Olga, lásd Vastagh
Györgyné.
Bene-család ajánd. 54.
Bene Ferencz arczképe 54.;
érme 105.
Beöthy Zsolt plaqueetteje 105.
Berán Lajos 107., 110., 111.,
115., 116., 117.
Berg 12.
Berlíni Akadémia 94.; pla-
quette 105.; ajándéka 105.,
111.
Bern K. lásd Stauffer.
Bertha Sándor ajánd. 78.
Berzeviczy Albert 7., 33., 51.
Berzsenyi Dániel arczképe 59.
Beschorner-czég 29.
Beszédes Kálmán festő 100.
Bethlen Gábor 43.
Beythe István 43.
Biczó Géza festő 65., 71., 75.
Biscuit-lap (Széchenyi) 84.
Bitnicz Lajos ajánd. 49.
Boeckh 105.
dr. Boehm József 100.
Boehm D. J. 103., 105.
Boemer F. 108.
Bohus Jánosné ajánd. 38.
Bokay Árpád plaqueette 105.
Bólyai-erelyék, globus, szek-
rény 101.
Bólyai Gergely 64.
— Farkas 101. arczképe 64.
— János 101., 105., 106.
Boltschauer 122.
Bonfini 43.
Bonnasz püspök ajánd. 39.
Boruth Andor festő 57., 59., 63.,
67., 69., 102.
Both Menyhért festő 61.
Bovy 121., 122.
Brand 122.
Br. Braunecker Stina festő 61.,
66.
Brassai Sámuel arczképe 59.,
72.
Brezói ludak szoborcsoport
(Mikszáth) 73.
Bronzplaqueette (Nemzeti Mú-
zeum) 84., 100.
Brüsseli Akadémia ajándéka
115.
Bubics Zsigmond ajánd. 67.
Buch 105.
Budapest szkf. ajándéka 28.,
109.
Budapesti büntetőügyi congr.
plaqueette 106.
Buden József arczképe 67.,
100.
Bugát Pál özvegyének ajánd.
96.
Burger Lajos festő 65.
Burnótszelence (Széchenyi)
80.

C

Caffaro-érem 106.
 Canova 79.
 Carbo 43.
 Clark Ádám építész 11.
 Coburg Fülöp herceg 32.
 Chodowiecki D. 122.
 Concha Győző-plaquette 106.
 Corregio 122.
 Corvin-codex 94.
 Gr. Csáky Albin arczképe 57.
 Csanády Gusztáv 103.
 Csányi László szobra 74.
 Császká érsek 68.
 Csengery Antal 15., 17., 18.,
 19., 24., 32., 35., 37., 38., 48.,
 49., 55., 58., 60., 70., 96., 99.,
 103.; arczképe 63.
 Cserna Károly festő 61.
 Csiky Gergely szobra 56.
 Csiszér I. 118.
 Csokonai-érem 106.
 Csoma Sándor, (Kőrösi) 78.; sír-
 emlékének képe 82., 83.;
 szobra 70.; arczképe 88.,
 100.; szekrénye 99.; érme
 110.
 Csorbai-tó képe 72., 76.
 Czauzig János festő 74.
 Czech János ajánd. 48.
 Czeglédi János 43.
 Gr. Cziráky Antal adom. 5.
 Czirjék Imre ajánd. 100.
 Czirjék Mihály arczképe 100.
 Czuczor Gergely 94.; arczk.
 58.; érme 103.

D

Daffinger Mór festő 82., 90.
 Damkó József szobrász 90., 91.
 Dannecker szobrász 79.
 Danthage 100.
 Darboux C. 104.

Divald: Akadémiai Kalauz.

Dárday Olga szobrász 73.
 Dávid Ferencz 43.
 Deák Ferencz 8., 10., 32. 33.,
 87., 99.; arczképe 56., 75.,
 100.; emlék 33.; szobra 91.
 Deák Ebner Lajos 61.
 Degenfeld Ilona grófnő, lásd
 Tisza Kálmánné
 De Gerando Ágost (érem) 107.
 De Maupertuis 105.
 Délmagyarországi emlékérem
 107.
 Derra-ház 6.
 Descartes szobra 26.
 Gr. Dessewffy Aurél 28.; arcz-
 képe 56.
 Gr. Dessewffy-család ajándéka
 55.
 Gr. Dessewffy Emil 8., 9., 10.,
 12., 14., 17., 19., 20., 48.;
 ajánd. 8., 56.; arczképe 55.;
 szobra 70., 75.
 Gr. Dessewffy József 30.; arcz-
 képe 55., 92.
 Diescher József építész 11., 17.
 Donát János festő 56., 101.
 Dora Konstantinné, szül. Jani-
 tsáry Teonimphia ajánd. 71.
 Döbrentei Antal ajánd. 59.
 Döbrentei Gábor 6., 30.; arcz-
 képe 58., 75.
 Drugulin-gyűjtemény 121.
 Dubois Ferdinánd 111.
 Duka Tivadar 49., 70.; ajánd.
 55., 88., 99.
 Dunaiszky László szobrász 74.,
 80.
 Dunagőzhajózási Társ. 9., 15.;
 adománya 28.

E

Ebner Lajos (Deák) 61.
 Edvy festő 60.
 Einsle Antal festő 57., 89.

Elischer Boldizsár 119., 120., 121.
 Dr. Elischer Gyula ajándéka 119., 120., 121.
 Emlékkérmek 84., 103—118.; emlékszerleg 102.; emléktárgyak (ereklyék) 74.
 Ender János festő 52., 53., 54., 58., 79., 80., 81., 86., 87., 90., 91., 92., 97.
 Ender Tamás festő 79., 97.
 Engel József szobrász 92.
 Br. Eötvös József 8., 9., 10., 19., 39.; arcképe 64.; szobra 70., 72., 75., 91., 99.
 Br. Eötvös Loránd 28., 32., 33.
 Erdősi Sylvester János 43.
 Érdy, lásd Luczenbacher 48.
 Éremkedvelők egyesületének érmei 107., 108.
 Ernst Lajos ajándéka 87., 92.
 Erzsébet királyné emlék 33.
 Gr. Esterházy Károly ifj., adománya 5.
 Esterházy-képtár 10., 15., 19., 20., 36., 47.
 Gr. Esterházy Mihály 29., 30.; adománya 5.; arcképe 86., 87.
 Hg. Esterházy Pál 10., 48.
 Euler 105.
 Everdingen 122.

F

Fabriczy Kornél arcképe 74.
 Fabriczy Mariska, lásd Zugovicsné.
 Fabriczy Sámuel arcképe 74.
 Fabris A. 110.
 Facius Angelica 122.
 Faludy Ferencz 43.
 Faragó József rajza. 73.

Festmények (olaj) :

Arenstein József (?) 101.
 Akadémia czimere (Ender János) 53.
 Gr. Andrassy György (Daffinger Mór) 90.
 Gr. Andrassy Gyula (Spányik Kornél) 65.
 Arany János (Barabás Miklós) 61.; (Kovács Mihály) 75.; (Szontagh Diego) 75.
 Bacsányi János (Füger H. után) 55.
 Balassa Bálint (Biczó Géza) 71.
 Bene Ferencz (Györgyi-Giergl Alajos) 54.
 Berzsényi Dániel (Barabás M.) 59.
 Bolyai Farkas (dr. Thanhoffer Lajos) 64.
 Brassai Sámuel (Boruth Andor) 59.; (Veres Zoltán) 72.
 Budenz József (Kőrösfői Kriesch Aladár) 67.
 Gr. Csáky Albin (Boruth And.) 57.
 Csengery Antal (Vastagh Gy.) 63.
 Czirjék Mihály (?) 100.
 Czuczor Gergely (Barabás M.) 58.
 Deák Ferencz (Than Mór) 56.; (Barabás M.) 75.
 Gr. Dessewffy Aurél (Barabás M.) 56.
 Gr. Dessewffy József (?) 55., 92.
 Gr. Dessewffy Emil (Barabás M.) 55.
 Döbrentei Gábor (Sófalvi) 58.; (Kovács Mihály) 75.
 Elischer Boldizsár (Balló Ede) 120.
 Br. Eötvös József (Székely Bertalan) 64.

- Gr. Esterházy Mihály (Ender J.) 86.
 Fabriczy Kornél (Paczka F.) 74.
 Fabriczy Sámuel (Czauzig J.) 74.
 Fáy András (Barabás M.) 58.
 Fessler Aurél Ign. (Rombauer János) 54.
 Fraknoi Vilmos (Kovács Mihály) 75.
 György Sándor (Heinrich Ede) 75.
 Gyulai Pál (Balló Ede) 57.
 Hajnik Imre (B. Braunecker Stina) 66.
 Haynald Lajos (Munkácsy—Boruth A.) 67.
 Heller Agost (Boruth A.) 102.
 Horváth Mihály (Rákosi Nánd.) 62.
 Högyes Endre (Jendrassik Jenő) 63.
 Hunfalvy Pál (Biczó Géza) 65.; (Wellmann Róbert) 102.
 Hunyadi Mátyás király (?) 101.
 Ipolyi Arnold (Balló E.) 64.
 Izabella királyné búcsúja (Wagner Sándor) 71.
 Jókai Mór (Horovitz után Balló E.) 67.
 Br. Jósika Miklós (Ábrányi Lajos) 57.
 Gr. Károlyi György (Barabás) 58.; (Ender J.) 90.
 Kautz Gyula (Vastagh György) 66.
 Kazinczy Ferencz (Ender J.) 58.; (Kreutziger József) 68.
 Kisfaludy Károly (?) 60.
 Kölcsey Ferencz (Einsle Antal) 57.
 Gr. Kuun Géza (Eötvös) 60.
 Laky Adolf (B. Braunecker után Deák Ebner Lajos) 61.
 Gr. Lónyay Menyhért (Benczúr után Stettka Gyula) 64.
 Markusovszky Lajos (Jendrassik Jenő) 61.
 Mihalkovics Géza (Boruth A.) 63.
 Gr. Mikó Imre (Barabás) 55.
 Mikszáth Kálmán (Komáromi Katz Endre) 69.; (Benczúr Gyula) 73.; M. és neje (Mayler E.) 73.; Mikszáth fiai 73.
 Pápay Sámuel (Frank) 100.
 Pauler Gyula (Révész Imre) 65/6.
 — Tivadar (Burger Lajos) 65.
 Pesty Frigyes (Both Menyhért) 61.
 Pulszky Ferencz (Tardos Krenner Viktor) 56.
 II. Rákóczy Ferencz gyermekkori arcképe (?) 101.
 Révai Miklós (Donát János után) 56.
 Rudolf trónörökös (Benczúr Gy.) 69.
 Salamon Ferencz (Balló Ede) 66.
 B. Sina Simon (Stauffer—Bern Károly) 62.
 Stoczek József (Zilzer Antal) 64.
 Szabó József (Wellmann Róbert) 65.
 — Károly (Kőrösfői Kriesch Aladár) 66.
 Szalay László (Szőkely Bertalan) 54.; (Kovács Mihály) 75.
 Szamota István (Boruth A.) 102.
 Szarvas Gábor (Zilzer Antal) 67.
 Szász Károly (Boruth A.) 69.
 Id. Szász Károly (Cserna K.) 61.

- Gr. Széchenyi István (Amerling Frigyes) 57.; (Daffinger M. miniature) 82.; (Jakobey Károly) 88.; (Ismeretlenről?) 88.; lóháton (Gurk E.) 89.; (Einsle-Gross) 89.; (Schäffer Béla) 92.; (Szabó Gyula) 92.; Széchenyi-czímér 91.
- Szilágyi Dániel (Beszédes Kálmán) 100.
- Szily Kálmán (Biczó Géza) 75.
- Szemere Bertalan (Stettka Gy.) 59.
- Szontagh Gusztáv (Kovács M.) 62/3.
- Sztrokay Antal (Pesky József) 62.
- Szvorényi József (Kovács M.) 67.
- Thaly Kálmán (Boruth Andor) 69.
- Than Károly (Balló Ede) 69.
- Gr. Teleki József (Barabás) 59.
- Thierry Amadé (Madarász V.) 60.
- Tisza Kálmán (Stettka Gyula) 66.
- Toldy Ferencz (Vastagh Gy.) 63.; (Kovács Mihály) 75.
- Tóth Lőrincz (Prohászka) 62.
- Trefort Ágoston (Horovitz után Spányik Kornél) 64/5.
- Gr. Vay Ábrahám (Ender János) 92.
- Vitkovich Mihály (Donát János) 101.
- Volf György (Zilzer Antal) 66.
- Vörösmarty Mihály (Barabás) 59.
- Wesselényi Miklós (Barabás) 58.
- Zsivora György (Abrányi Lajos) 61.
- Csorbai-tó (Maszák Hugoné, Barabás Ilona) 72., 76.
- Délvidéki tájkép (Ligetű A.) 75.
- Hricskó vára 47.
- Kazinczy Ferencz sírja (Jakobey K.) 102.
- Kazinczy Ferencz szülőháza (Jakobey) 102.
- Kis tájkép (Ligetű A.) 76.
- Szepes vára (Ligetű A.) 47.
- Szigliget vára 46.
- Trencsén vára (Ligetű A.) 47.
- Falképek* (Lotztól):
- Allegorikusok 44-46.
- Könyves Kálmán 41.
- Mátyás király és a humanisták 42.
- Nagy Lajos kora 42.
- Pázmány Péter és kora 43.
- Szent István kora 41.
- XVIII. sz. kiváló alakjai 43.
- Festmények (váz):*
- Felsőmagyarországi tájképek (Enderű) 97.
- Gr. Széchenyi Ferencz és családja 80.; és neje 81.
- Gr. Széchenyi István (Ender-Vaskovits Erzsébet) 80., 81. (Sterio) 87.
- Gr. Széchenyi Istvánról tréfás rajzok (Gr. Waldstein János) 83., 85.
- *
- Farkas Gyula 101.
- Faust és Margit 122.
- Fáy András arczképe 58.
- Fehérváry Gábor 96.
- Feiks 87.
- Feilner-gyár 25.
- Fejér György 52.
- Felvinczi Sándor 43.

V. Ferdinand király és neje
adom. 18.

I. Ferencz király 3.

Ferencz József király 32., 111.,
113.; adom. 18.; ajánd. 69.;

jub. érme 108.; szobra 74.

Ferenczy István szobrai 71.,
74., 99.

Ferstel építész 10., 13.

Fessler Ignác Au. arczk. 54.

Gr. Festetics Dénesné 82.

Gr. Festetics László adom. 5.

Feszl Frigyes építész 16.

Fischer 122.

Fiume emlékérmé 108.

Fogarasi János érme 103., 104.

Forgách Ferencz 43.

Fornarina 91.

Br. Forster Gyula 67., 68.

Fraknói Vilmos 28., 33., 40.
arczképe 75.; ajánd. 75.

Frank festő 100.

Frankfurti (majnai) színházi
emlékérem 123.

Franklin-érem 107.

Franklin-Társulat ajánd. 57.

Frey építész 10., 12.

Friedrich 105.

IV. Frigyes Vilmos 25.

Fröhlich Róbert 102.

Füger Henrik Fr. festő 55.

G

Galeotti 43.

Galilei szobra 26.

Gasser János szobrász 70.

Gauss-érem 108.

Geleji Katona István 43.

Genersich-plaquette 108.

Georgius V. 108.

Gerenday Antal kőfaragó 32.

Gerenday-gyár 101.

Gerl K. 116., 118.

Gerster építész 10., 12.

Goethe János Farkas 119—
124.; árnyékrajzban 123.;
ereklyék 120—124.; érmek
121., 123.; medaillonkép
121., 123.; pecsétnyomó
122.; plaquette 123.; rajzai
121.; rézkarczai 121., 122.;
szobra 121., 122., 124.; tus-
rajza 122.

Goethe J. anyja 123.

Goethe Katalin 123.

Goethe-szoba 34., 50., 53., 77.,
119—124.

Goethe-Verein plaquetteje 123.

Gomperz Róza 98.

Gomperz Zsigmondné 98.

Görög leány képe 91.

Grimm testv. 105.

Gross festő 89.

Gurk Ed. festő 89.

Gyászjelentések (Széchenyi)
86.

Gyöngyösi István 43.

György Endre 103.

György Sándor arczképe 75.

Györgyi (Giergl) Alajos festő
54.

Györi érem 112.

Gyóry 103.

Gyulai Pál 33.; ajánd. 55.; arcz-
képe 57.; plaquette 109.

H

Gr. Hadik Gusztáv ajánd. 97.

Hajnik Imre arczk. 66.

Halász László kőfaragó 27., 32.

Halbig János szobrász 86.

Haller János 43.

Hartvig püspök 41.

Hatos 87.

Haynald Lajos adom. 39.; arcz-
képe 67.

Heinrich Ede festő 75.

Heinrich Gusztáv 51.

Heller Ágost 32., 77., 119.;
arczképe 102.
Hellebrant Árpád 10.
Helmholtz 105.; plaque 109.
Heltai Gáspár 43.
Hencz 12.
Henrik benczés 41.
Henszlmann Imre 9., 10., 11.,
12., 13., 15.
Herakles-szobor 43.
Dr. Hernádi Mór özvegyének
ajánd. 98.
Dr. Herzmann 122.
Hild építész 11.
Holló Barnabás szobrász 28.,
29., 30., 33., 70., 73.
Homicskó rajzoló 87.
Horovitz Lipót festő 64., 67.
P. Horváth Endre 94.; érme
109.
Horváth Mihály 39.; ajándéka
101.; arczképe 62.
Högyes Endre arczk. 63.
Högyes Ferencz ajánd. 63.
Humboldt W. 105.
Hunfalvy Pál 32.; arczk. 65.,
100., 102.
Hunyady Mátyás király arczk.
101.
B. Hügel 88.

I

Ilosvai Selymes Péter 43., 61.
Ingaóra 74.
Inkey Imre adom. 5.
Iparművészeti tanoda rajza 89.
Iparművészeti Társulat ajánd.
114.
Ipolyi Arnold 11., 28., 41.;
adom. 39.; arczk. 64.
Iróasztal (Mikszáth) 74. (Szé-
chenyi) 88.
Irópolcz (Széchenyi) 89.
Istók J. 88.

Istvánffy 43.
Izabella királyné képe 71.
Izsó Miklós szobrász 24., 25.,
26., 27., 35., 70., 71., 74., 92.

J

Jahn C. 112.
Jakobey Károly festő 88., 102.
Jancsó Imre 96.
Jankovich Béla 40.
Jankovich Miklós 52.
Janus Pannonius 43.
Jauner Ferencz 84.
Játékok (Mikszáth) 74.
Jendrassik Jenő festő 61., 63.
Jeney rajzoló 87.
Jenő fhg 33.
Joannovics György 33.
Johnson S. 106.
Jókai Mór arczk. 67.
Jónás Károly 53.
Dr. Joseph 14.
B. Jósika Miklós arczk. 57.;
szobra 57.
I. József 48.
József fhg 32.; szobra 68.
József Ágost fhg 32.; ajánd.
68.
József-műegyetem 50.
József nádor 3., 4., 5., 6., 84., 95.;
emlékérmé 109.
Juhász 116.
Julián barát 42.
Justh Gábor adom. 5.
Justinianus codex 94.

K

Kacz Endre (Komáromi) 69.
Káldy György 43.
Kállay Benjamin emléképlacu.
109.
Kántz Zsigmond ajánd. 100.
Kard (Széchenyi) 88.

- Károly Ágost hg gipsz szobra 121.
- Károlyi Gáspár 43.
- Gr. Károlyi György 3., 5., 8., 9., 10., 29., 30.; adom. 4.; arczk. 58., 90.; szobra 72.
- Karosszék 67.; (Mikszáth) 74.
- Karikaturák 73., 85.
- Katona (Geleji) István 43.
- Katona Lajos 98.
- Katzler Vilmos 30., 90.
- Kaufmann Angelika 122.
- Kaufmann Dávid 98.
- Kaufmann Dávidné 98.
- Kauffmann Irma 98.
- Kaulbach 121.
- Kauser János kőfaragó 27.
- Kautz Gusztáv 103.
- Kautz Gyula 33.; arczk. 66.
- Kazinczy Ferencz arczképe 51., 58., 68., 102.; érem 110.; sírjának képe 102.; szobra 71.; szülőháza 102.
- Gr. Keglevich János adom. 5.
- Keleti Gusztáv 39., 41., 43.
- Keleti Tengerhaj. Rt. 116.
- Kemény János 43.
- B. Kemény Zsigmond-szobra 70.
- Képzőművészeti Társulat 12., 18., 36.; plaque-etteje 110.
- Kereskedelm. ministerium 50., 78.; ajánd. 88., 89.
- Kéry János ajánd. 69.
- Kézai krónikája 94.
- Kisfaludy Károly arczképe 51., 60.; szobra 70.
- Kisfaludy-Társaság 33., 36., 37., 50.; ajánd. 70.; letétje 56., 57., 70.; Kisfaludy-szoba 72.
- Kiss György szobrász 70.
- Klenze Leó építész 11., 13., 15., 16.
- Klinkosch ezüst-gyáros 103.
- Br. Knebel 121.
- Kollányi Ferencz 7., 8., 93., 95.
- Kolozsváry Miklós 30.
- Komáromi, lásd Katz.
- Konkoly, lásd Thege.
- Kopácsy József adom. 5.
- Korányi Frigyes érme 110.
- Kostyán Ferencz ajánd. 89.
- Koszorúszalagok (Széchenyi) 88.
- Kotsányi László 30., 90.
- Kovács Mihály festő 63., 67., 75.
- Kovács Zsigmond adom. 39.
- Kódarab (Vaskapu szikláiból) 81.
- Kölcsey Ferencz arczképe 57.
- König 122.
- Könyves Kálmán király 41.
- Könyvszekrény 71., 72.; (Széchenyi) 89.
- Körösfői Kriesch Aladár festő 66., 67.
- Kőrösi Csoma Sándor, lásd Csoma.
- Kőrösi József ajánd. 101.
- Közigazgatási Biróság ajánd. 118.
- Kracher Károly kárpitos 47.
- Krenner József 76.
- Krenner (Tardos) Viktor festő 56.
- Kresznerics Ferencz 48., 94., 95.
- Kreutziger József festő 68.
- Kriesch, lásd Körösfői.
- Kruse M. 111.
- Kubinyák Ferencz 101.
- Kubinyi Ágost 7., 60.
- Kubinyi Ferencz ajánd. 47.
- Kugler Ferencz szobrász 93.
- Kullerich 122. (Kullerich W. 113.)
- Kutnál, kép (Széchenyi) 91.
- Gr. Kuun Géza 32., 123.; arczk. 60.
- Gr. Kuun Gézáné ajánd. 60., 123.

L

La Grange 105.
 Laky Adolf arczk. 61.
 Lánchíd alapkövének darabja
 (Széchenyi) 81.; agyagréte-
 gének egy darabja 81.; első
 fényképe 83.
 László Károly ajánd. 38.
 Leibnitz szobra 26., 105.
 Lenhossek Györgyné ajánd. 96.
 Levelek (Széchenyi) 85.
 Levélnehezék (Széchenyi) 80.,
 90.; (Goethe) 124.
 Liezen-Mayer 39.
 Ligeti Antal 39., 46., 47., 75., 76.
 Linzi múzeum érme 110.
 Lippi Filippo 43.
 Listius László 43.
 Liszt Ferencz plaquette 110.
 Gr. Lónyay Menyhért 32.;
 arczképe 55., 64.
 B. Lo Presti Árpád ajánd. 8.
 Lórántffy Zsuzsánna 43.
 Lotz Károly 40—6.
 Lóversenyérem 89.
 Lóversenytér (Pesti) rajza 89.
 Dr. Löblin 121.
 Löffler E. 99.
 Lőfkovits A. 106.
 Löwy J. fényképész 81.
 Luczenbacher János 48.
 Ludovisi Junó 121.

M

Madarász Viktor festő 60.;
 ajánd. 60.
 Madonna 91.
 Magy. Elektrotechnikai Egye-
 sület ajánd. 118.
 Magyar Iskola Egyesület érme
 104.
 Magyar Keleti Tengeri Rt.
 ajánd. 117.

Magyar Lovaregylet adom. 28.
 Magyar technikusok, lásd Bécsi
 alatt.
 Magy. Tud. egyetem 50.
 Mailáth György 32.
 Majláth Béla 83.
 Malonyai Dezső 88.
 B. Mandell Károly adom. 5.
 March-gyár 25., 26., 27., 38.
 March Ernst gyáros 25., 27.
 Marczibányi Lívius ajánd. 94.
 Margit (Boldog) apáca 42.
 Mária Terézia 107., 108., 115.,
 118.
 Máriássy István 30.
 Markó Károly 76.
 Markusovszky Lajos arczk. 61.
 Márkus Dezső 6.
 Marschalkó János szobrász 32.,
 35., 38., 47., 71., 87., 99.
 Marschall R. 114.
 Maszák Hugóné 72.
 Matlekovits-plaquette 111.
 Mátyás király 39., 42., 43.
 Maurer Béla 101.
 Mayerhofer ezüst-gyáros 103.
 Mayler E. festő 73.
 Mehádiai érem 112.
 Meller Simon 71.
 B. Mészáros Johanna 93., 99.
 Meteorológiai Intézet 50.
 Meyer H. 122.
 Michaux A. 115.
 Miháلكovics Géza arczk. 63.
 Mikes Kelemen 43.
 Miklós Elemér ajánd. 62.
 Miklosich-érem 111.
 Gr. Mikó Imre arczk. 55.
 Miksa mexikói császár adom.
 18.
 Mikszáth Jánoska 74.
 Mikszáth Kálmán 33., arcz-
 képe 69., 73.; ereklyék
 73.; -szoba 50., 73/4.; szobra
 73.

Mikszáth Kálmánné 73; arczképe 73.; fiai arczk. 73.
 Mildner 121.
 Millenniumi érem III.
 Ministerelnökség ajánd. 108., III.
 Molnár (Szenczi) Albert 43.
 Mommsen Tivadar 105.; plaqu. III.
 Moiret Ödön 108.
 Montreáli régészeti társ. érme III.
 Morelli Gusztáv 52.
 Munkácsy M. 39., 40., 67., 68.
 Műbarátok Köre ajánd. 109.
 Műemlékek Orsz. Bizottsága 37., 50., 115.
 Müller János 105.

N

Nagy Lajos 42.
 Nagy Pál (Felsőbüki) 29., 30.
 Nemzeti Casino 87., 90.; adom. 28.
 Nemzeti Múzeum 6., 7., 10., 36., 49., 93., 95., 96., 99.; plaquetteje 84.
 Nemzeti Színház érme III.
 Newton szobra 26.
 Niebuhr 105.
 Nordenskiöld-érem 112.
 Norvégia érme 112.
 Női festőiskola 36.

O

Odorico Odorico 32.
 Oeser 121.
 Oklevelek (Széchenyi) 85.
 Okmányok (Széchenyi) 85.
 Opnich kőfaragó 34.
 Oppolzer-érem 112.
 Ora 69., (Széchenyi) 82., 88.

Orsz. Iparegyesület ajándéka III.
 Orsz. Képtár 36., 55., 56.
 Orsz. Magy. Bányász- és Kohász. Egyesület 116., 118.
 Orsz. Magy. Képzőműv. Társ., lásd Képzőművészeti.
 Orsz. Malomegyesület adom. 29.
 Orsz. Régészeti és Embertani Társulat 114., 115.
 Orvosok és Természetvizsgálók érme 112., 113.
 Oszkár svéd király és neje érme 113.
 Osztrák delegatio 37.

P

Paczka Ferencz festő 73., 74.
 Pädagogium 50.
 Id. gr. Pálffy Ferencz adom. 5.
 Pannonius Janus 43.
 Pap István (Szoboszlai) 30.
 Pápay Sámuel adom. 5.; arczk. 100.
 Pásztor J. 108.
 Paur Iván 48.
 Pauler Gyula arczk. 65.
 Pauler Tivadar arczk. 65.
 Pawlik F. 109.
 Pázmány Péter 43.
 Pecsétlenyomat 84.
 Pecsétnyomó 76. (Széchenyi) 81. (Goethe) 122.
 Péczely József 95.
 Peitler püspök adom. 39.
 Pekry Lőrinczné 43.
 Pénzügyministerium adom. 28.
 Peregriny János 43., 44.
 B. Perényi Zsigmond 30.
 Pesky József festő 62.
 Pest város 27.; adom. 9., 15., 21.
 Pesti Hengermalom adom. 29.

Pesti izr. közönség ajánd. 48.
 Pesti löversenyter rajza 89.
 Pesti Napló olvasóinak ajánd. 40.
 Pesty Frigyes arczk. 61.
 Petőfi-érem 113.; szobor 90.
 Philadelphiai természettudományi társulat 94.
 Pichler Lajos 52., 76.
 Piombo, Sebastiano del 91.
 Pipaszopóka (Széchenyi) 85.
 Pirner M. 113.
 Platthy Mihály 30.
 Pollák József asztalos 47.
 Porcellánlap Faust, Margit és Meisztó képével 122.
 Prágai Akadémia ajánd. 114.; érme 113.
 Prohászka festő 62.
 B. Prokesch-Osten ajánd. 48.
 Pulszky Ferencz 28., 49., 96.; arczk. 56.; érme 114.
 Pulszky Károly 31., 41.
 Purgstaller 103.

R

Radnitzky C. 103., 104., 107., 115.
 B. Radvánszky Béla 32.
 Rafael Fornarinája 79.; szobra 26.
 Rainer fhg érme 114.
 Rajzok Széchenyi keleti útjából 92.
 II. Rákóczi Ferencz 43., 67., 116.; arczk. 101.
 Rákosi Nándor festő 62.
 Ranzano 43.
 Rauch Keresztély 121., 122., 124.
 Rauscher Lajos 39.
 Ráth György ajánd. 97.; emlékpiaqu. 114.; emléktáblája 101.; Ráth György-múzeum 97.

Dr. Reiner Zsigmond könyvtára 98.
 Reisner 116.
 Rembrandt 120.
 Reményi József 108.
 Révai Miklós 3.; arczképe 55., 56.; szobra 25., 26.
 Révész Imre festő 65., 66.
 Rezacsek apát adom. 39.
 Rimai János 43.
 Rogerius 42.
 Rojcssek-testvérek műnárviányozók 32.
 Rombauer János festő 54.
 Róna 110.
 Rozsnyai Dávid 43.
 Rudolf trónörökös arczk. 69.
 Runeberg W. 112.
 Rust József ajánd. 67., 70.

S

Safariék érme 114.
 Salamon Ferencz arczk. 66.
 Samassa József adom. 39.
 Sándor István (Szlavniczai) adom. 5., 95.
 Sansovino Jakopo 10., 14., 22.
 Santruček A. 113., 114.
 Savigny 105.
 Schadow 122.
 Scharff A. 109., 112., 114., 116., 118., 123.
 Schams Ferencz ajánd. 94.
 Schäffer Béla festő 92.
 Schedel (Toldy) Ferencz 95.; ajánd. 48., 51., 60.
 Schievelbein Hermann szobrász 35.
 Schickedanz Albert építész 40., 46.
 Schiller 122., 123., 124.
 Schinkel építész 14., 22.
 Schletermacher 105.
 Schlick-gyár 34.

- Schoefft Ágoston festő 88., 100.
 Schrotzberg 81.
 Schuchardt 121.
 Schulek Frigyes emléktáblá. 114.
 Schuller festő 122.
 Schwartz 106., 116.
 Schwartz I. 104.
 Schwedtgebürth 123.
 Schwerdtner 108.
 Sedlmeyer műkereskedő 68.
 Seebald 122.
 Seidan W. 112., 113.
 Seidler Lujza 122.
 Selmezbányai Bányász Akadémia érme 115.
 Selymes (Hosvai) Péter 43., 61.
 Semmelweis táblá. 115.; emléktáblá ajánd. 115.
 Semsey Andor ajánd. 98.; fényképe 100., 116.
 Senyei Károly szobrász 90.
 Sétapálcza (Goethe) 123.
 Simonyi fényképész 12.
 B. Sina Simon ajánd. 8., 39., 47.; arczk. 62.
 Siskovits Tamás örökösei aj. 98.
 Sobre H. 107.
 Sófúlvai festő 59.
 Spányik Kornél festő 65.
 B. Splényi Sarolta ajánd. 68.
 Stas emlékérmé 115.; emléktáblá ajánd. 115.
 Stauffer-Bern Károly festő 62.
 Statisztikai térkép 101.
 Steindl építész 13.
 Sterio Károly festő 87.
 Stettka Gyula festő 59., 64., 66.
 Stiasny F. 123.
 Stoczek József arczk. 64.
 Stóber Ferencz aczélmetsző 52.
 Strobl Alajos szobrász 57., 68., 70.
 Stuhr Lipót ajánd. 48.
 Stüler Frigyes Ágost építész 11., 12., 13., 14., 15., 22., 25., 26.; szobra 27., 35.
 Szabó Gyula festő 92.
 Szabó István, lásd Szepeßy.
 Szabó József arczk. 65.
 Szabó József asztalos 38.
 Szabó Károly arczk. 66.
 Szalay László arczk. 54., 75.
 Szamota István arczk. 102.
 Szarvas Gábor arczk. 67.
 Szász Domokos ajánd. 61.
 Szász Károly 6., 19.; arczk. 69.
 Id. Szász Károly arczk. 61.
 Id. Szász Károlyné ajánd. 61.
 Szavazó urna 72.
 Gr. Széchenyi Béla 28., 77., 78., 80., 82., 83., 92.; ajánd. 77., 78., 79., 80., 91., 92.
 Széchenyi-család tagjainak képei 87.
 Széchenyi-czimer 91.
 Széchenyi-emlékérem 115., 116.; emléktábla 28., 29., (fényképe) 90.; ereklyék 80—92.; -múzeum 34., 50., 53., 76—93.
 Gr. Széchenyi Ferencz 84.; szobra 88.; és családja képe 80., 81.
 Gr. Széchenyi Imre 88.
 Gr. Széchenyi István 3., 5., 6., 12., 16., 28., 29., 30., 52., 53., 54., 74., 76., 77—9., 82., 83., 97., 102., 103.; adományá 4.; ajándéka 52., 72., 74., 76.; aranykulcos jelvénye 82.; arczképei 51., 52., 57., 80., 81., 82., 83., 87., 88., 89.; bizonyítványai 85.; botjai 91.; burnótszelenczéje 80.; dajkájának képe 92.; díszkardja 91.; díszruhája 91.;

- döblingi lakásának képei 85.; életére vonatkozó könyvek 89; érmek 84., 91., 115.; érdemjelei 81.; feje bronzból 84.; fiainak, unokáinak fényképe 91.; flótája 91.; fogadása 84.; fogalmazványai 85., 90., 92.; íróasztala 78., 88.; íróeszközei 84.; írópoleza 78., 89.; itinerariuma 85.; jegyzetei 86.; keleti útjára vonatkozó rajzok 92.; keresztlevele 85.; keze (gipszből) 84.; könyvszekrénye 78., 89.; kokárdája 82.; levélnehezéke 80., 90.; -nek küldött megtisztelő levelek 85.; mentegombjai 82.; minist. pecsétjének lenyomata 84.; munkái 91.; négyes fogatának képe 92.; névjegyei 91.; órája 82.; pecsétnyomója 81.; pipaszopókája 85.; -requiem képe 87.; -re vonatk. gyászjelentések, zenedarabok 86.; hírlapok 89.; levelek 85.; művek 89.; okmányok 85.; -ről tréfás képek 83., 84., 85., 87.; Sledmere lovának képe 86.; szobra 70., 80., 81., 82., 86., 87., 90., 91.; szobrának képe 92.; szobra leleplezésének érme 84.; képe 89.; tintatartó 91.; táblabírói kinevezései 85.; tolltartója 84.; vadászatairól képek 86.; Világ cz. művének mottója 84.
- Gr. Széchenyi Istvánné 84; hajfirtje 82.; képe 81., 82.; pecsétnyomója 82.
- Gr. Széchenyi Lajos ajánd. 51., 57.
- Gr. Széchenyi Pál adom. 5., 51., 57.
- Széchy Mária 43.
- Szécsi Antal szobrász 91.
- Székely Bertalan festő 54., 64.
- Szekrény Bolyai-ereklyékkel 101.
- Szemere Attila ajánd. 59.
- Szemere Bertalan arczk. 59.
- Szemere Miklós 87.
- Szemlér Mihály 89.
- Szenczi Molnár Albert 43.
- Szendrei János 16.; emlékérmé 115.
- Szent Gellért 41.
- Szent György plaqu. 108.
- Szent Imre 40., 41., 48.
- Szent István 40., 41., 48., 87.
- Szentiványi Gyula 16.
- Szent Katalin 122.
- Szent László 42.
- Szepessy István (Szabó) adom. 5.
- Szépművészeti Múzeum 36., 44., 48., 68.
- Szilágyi Dániel 97., 100.
- Dezső plaqu. 116.
- István 29.
- Sándor-érem 116.
- Szily Kálmán 28., 77., 78., 79., 101., 118.; ajánd. 75.; arczk. 75., 79.; plaqu. 116.
- Szkalnitzky Antal építész 10., 14., 15., 19., 21., 39.

Szobrok :

- Allegorikus szobrok a palotán 26.
- Arany János (Senyei Károly) 90.
- Almási Balogh Pál, (Izsó Miklós) 74.
- Bede Anna tartozása (S. Dárday Olga) 73.

Brezói ludak (Vastagh György-
né sz. Benczúr Olga) 73.
Csányi László (?) 74.
Csiky Gergely (Zala György)
56.
Kőrösi Csoma Sándor (Holló
Barnabás) 70.
Deák Ferencz (Damkó József)
91.
Gr. Dessewffy Emil (Vay Mik-
lós) 70., 75.
Descartes 26.
B. Főtös József (B. Vay Mik-
lós) 70., 72., 75., 99. (Szécsi
Antal) 91.
Ferencz József király (Zala
György) 74.
Galilei 26.
Goethe János Farkas (Trippel
Sándor) 121. (Rauch Ke-
resztély) 121., 122. (Woll-
gast) 124.
B. Jósika Miklós (Stróbl Ala-
jos) 57.
József fhg (Stróbl Alajos) 68.
Gr. Károlyi György (B. Vay
Miklós) 72.
Kazinczy Ferencz (Ferenczy-
Marschalkó) 71.
B. Kemény Zsigmond (Stróbl
Alajos) 70.
Kisfaludy Károly (Kiss György)
70.
Leibnitz 26.
Mikszáth Kálmán (Holló Bar-
nabás) 73.
Newton 26.
Petőfi (Damkó József) 90.
Rafael (Damkó József) 26.
Révai Miklós (Damkó József)
26.
Stüler (Schievelbein Hermann
után Izsó Miklós) 27., 35.
Gr. Széchenyi Ferencz (Istók
I.) 48.

Gr. Széchenyi István (Gasser
után Izsó) 70.; (Vay Mik-
lós) 80., 87.; (Dunaiszky
L. 80.; (ismeretlentől) 81.,
82., 86.; (Halbig) 86.; (Mar-
salkó J.) 87.; (Alekszi) 87.;
(Bálint Ferencz) 90.; (Engel
József) 92.; (Izsó Miklós)
92.; (Kugler Ferencz) 92.
Gr. Teleki József (Ferenczy
István) 74., 99.
Vajda Péter (Dunaiszky L.) 74.
Gr. Zrinyi Miklós (Izsó Miklós)
71.

*

Szontagh Diegő festő 75.
Szontagh Gusztáv 103.; arczk.
62.
Sztáray Mihály 43.
Sztrokay Antal arczk. 62.
Sztrokay Antalné ajánd. 62.
Sztupa, kőből 55.
Szvorényi József arczk. 67.
Szymanovszka 121.

T

Takács Gáspár 30.
Tájképek 46., 47., 75., 76.;
(Goethe) 122., 124.
Tamás spal. esperes 42.
Tányér (Széchenyi Siedmere
lova képével) 86.; (Goethe)
121.
Tardos Krenner Viktor 56.
Tasner Antal 78., 82.
Tautenhayn József 108., 109.,
III.
Telcs Ede 104., 105., 107.
Telegdy Miklós 43.
Gr. Teleki Ádám 93., 99.; adom.
5.
Teleki-család adom. 5., 93., 94.,
95.; emléktáblája 99.

- Gr. Teleki Géza-érem 116.
 — Imre 107.
 — József 5., 6., 7., 8., 48., 51., 93., 94., 95., 99.; adom. 5., 48., 54., 95.; arczképe 59.; szobra 74., 99.
 — László 5., 93., 99.
 — — özvegye adom. 5.
 — Sámuel 93., 99.; adom. 5.
 Temesvári-érem 113.
 Temesvári Pelbárt 42.
 Temple János 55.
 Természettudományi Társulat 33., 50., 116.
 Természettudományi Társulat 33., 50., 116.
 Természettudományi Társulat 33., 50., 116.
 Teucher Károly szobafestő 47.
 Thallóczy Lajos 110.
 Thaly Kálmán arczképe 69.; érme 116.
 Than Károly 32.; arczk. 69., 100.
 Than Mór festő 56.
 Dr. Thanhoffer Lajos 64.; ajánd. 64.
 Thege Miklós (Konkoly) 33.
 Thewrewk József (Ponori) 29.
 Thiele A. 122.
 Thierry Amadé arczk. 60.
 Thorwaldsen szobrász 25.
 Thuróczi 42.
 Tirelli A. szobrász 86.
 Tisza Kálmán 28.; arczk. 66.; érme 117.
 — Kálmánné sz. Degenfeld-Schomburg Ilona grófnő ajánd. 66.
 Tok elefántcsontból (Széchenyi) 82.
 Toldi Miklós 42., 61.
 Toldy Ferencz 9., 10., 32., 88., 95., 102., 103.; ajánd. 58.; arczk. 63., 75., 100.; érme 117. Lásd Schedel alatt is.
 Dr. Toldy László 88.
 Tollrajz (Mikszáth) 73.; (Széchenyi szobor) 89.
 Tolltartó (Széchenyi) 84.
 Törvényezikkek az Akadémiáról 3., 4., 5.
 Történelmi Képcsarnok 36., 55., 56., 60., 61., 100.
 Tóth Lőrincz arczk. 62.
 Trattner-Károlyi 95.; -ház 6., 50., 95.
 Trauttmansdorff Zsigmond 94.
 Tréfás rajzok (Széchenyi) 87.
 Trefort Ágoston 32., 40.; arczk. 64.; érme 113.
 Trippel Sándor 121., 124.
 Tudomány-egyetem 49., 50.

Ü

Üveg pohár (Goethe) 121.

V

- Vágó Dezső 105.
 Vajda Ödön ajánd. 67.
 Vajda Péter szobra 74.
 Vallás-és közokt. ministerium ajánd. 20., 107., 108., 110.
 Vállas 103.
 Váradai József 85.
 Vass Imre arczk. 100.
 Vaskapu szikláiból kődarab 81.
 Vaskovits Erzsébet 80.
 Vastagh György festő 63., 66.
 — Györgyné szobrász 73.
 Gr. Vay Ábrahám 3., 5., 29., 30.; adom. 4.; arczk. 92.
 — Miklós szobrász 70., 72., 75., 80., 87., 99.; ajánd. 72., 75.
 Velics Lajos 68.
 Velicsné (Lászlófalvi) 68.
 Verancsics 43.
 Verbőczy 43.
 Veress Zoltán 72.
 Vernon 104.

Vikár Béla ajánd. 73.
 Virchow 105.; érem 117.
 Viszota Gyula 29., 53., 76., 78.,
 79., 99., 103.
 Vitéz János 43.
 Vitkovich Mihály arczk. 101.
 Vízfestmények (Széchenyi va-
 dászataról) 86.
 Vogel A. 105.
 Vogl I. kőfaragó 27.
 Volf György arczk. 66.
 Vörösmarty Mihály arczk. 59.;
 érem 117.

W

Wagner építész 11.
 Wagner Sándor festő 71.
 Wahrmann-érem mintája 117.
 Gr. Waldstein János 11., 53.,
 83., 85., 97.; ajándéka 79.,
 97.
 Walter benzés 41.
 Waschmann C. 117.
 Weigand E. 113.
 Dr. Wekerle Sándor ajándéka
 104.; érme 117.
 Welker rézkarczó 86.
 Weller Leó rajzó 87.
 Wellmann Róbert festő 65.,
 102.
 B. Wesselényi Ferencz 29.
 — Miklós 29., 30.; arczk. 58.;

dombormű képe 91.; fo-
 gadása 84.
 Weszler József 48., 95.
 Wieser építész 11.
 Gr. Wimpfen Hedvig ajánd.
 62.
 Wlassics Gyula plaqu. 118.
 Wodianer Mór 9.
 Wolff Emil szobrász 25.
 Wollgast 124.

Y

Ybl Miklós építész 10., 11., 15.,
 17., 19., 27., 28., 39.

Z

Zágrábi egyetem emlékérmé
 118.
 Zala György szobrász 56., 74.
 B. Zay Károly adom. 5.
 Zichy Antal 28., 77.
 Gr. Zichy Ágostné szül. gr.
 Wimpfen Hedvig 62.
 Gr. Zichy Jenő érme 118.
 Gr. Zichy Károlyné (Seilern
 Cres C.) 52., 83.
 Zilzer Antal festő 64., 66., 67.
 Zipernovszky Károly-érem 118.
 Zrínyi Miklós 43.; szobra 71.
 Zugovics Vinczéné ajánd. 74.
 Zsivora György arczképe 62.

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
GYŰJTEMÉNYEIRŐL KÜLÖN KIADOTT
LAJSTROMOK :**

1. *A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA SZÉCHE-
NYI-MUZEUMANAK TARGYJEGYZÉKE.* Összeállította :
SZILY KÁLMÁN és VISZOTA GYULA, Budapest, 1905. Kis
8° 189. 1. Ára 1 K.

2. *A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA SZÉCHE-
NYI-MUZEUMANAK KIS JEGYZÉKE.* Budapest, 1915.
Kis 8° 22. 1. Ara 40 fill.

3. *AZ ELISCHER-FÉLE GYŰJTEMÉNY KATALOGUSA.*
Összeállította : HELLER ÁGOST, az Akadémia főkönyv-
tárnoka. Budapest, 1896. Kis 8° 145. 1. Ara 60 fill.

4. *MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA. GOETHE-
SZOBA.* Goethe ereklyék és emléktárgyak Dr. ELISCHER
GYULA tanár magángyűjteményéből. Budapest, 1896.
Kis 8° 9 1.

